

REALITATEA EVREIASCĂ

PUBLICAȚIE A FEDERAȚIEI COMUNITĂȚILOR EVREIEȘTI DIN ROMÂNIA

ANUL LVI • NR. 442-443 (1242-1243) • 1 - 31 IANUARIE 2015 • 10 TEVET - 11 ȘVAT 5775 • 24 PAGINI - 3 LEI

Anul Nou al Pomilor TU BIȘVAT

4 februarie 2015 -
15 Șvat 5775

PAG. 6

Cupola de la Yad Vashem

27 ianuarie
ZIUA INTERNAȚIONALĂ
A HOLOCAUSTULUI
70 de ani de la eliberarea
lagărului nazist de la Aus-
chwitz de către Forțele Aliate

Eliberarea lagărului de la Auschwitz

Lagărul de la Auschwitz

HOLOCAUSTUL

DESCRIS DE GENERALUL AMERICAN DWIGHT D. EISENHOWER
Generalul D. Eisenhower a avut o premoniție vizitând lagărul de concentrare de la Gotha. Într-o scrisoare adresată generalului George C. Marshall, el scria în aprilie 1945: „Dovezile vizuale și verbale de înfometare, cruzime și bestialitate erau copleșitoare. Într-o cameră erau aruncate, într-o grămadă, cadavrele unor oameni goi, uciși prin înfometare. Am vizitat locul (unde generalul Patton a refuzat să intre - n.red.) pentru a putea ulterior să depun mărturie directă dacă vreodată, în viitor, va apărea tendința de a pune aceste acuzații pe seama propagandei”.

ATENTATUL TERORIST DIN FRANȚA

„Au murit numai fiindcă erau evrei”

Această propoziție, sub forma: „singura lor vină a fost că erau evrei”, o folosim adesea când ne referim la victimele Holocaustului. O regăsim în paginile cărților de istorie, în paginile unor ziare, în evocări ale supraviețuitorilor. Nu m-am gândit niciodată că ea va reveni în secolul XXI și în Franța (deși, după cele întâmplate, putea fi oriunde în Europa unde islamisti radicali vor să-și impună ideologia).

Întreaga lume a rămas consternată la gestul barbar al asasinării, pe 7 ianuarie a.c., a celor 12 ziaristi de la publicația „Charlie Hebdo” de către doi teroriști, de origine algeriană, dar născuți în Franța, frații Said și Cherif Kouachi, se pare că instruiți chiar de Statul Islamic. Sub pretextul jignirii aduse profetului Mohamed de către caricaturistii revistei, ei au ucis cu sânge rece pe membrii redacției săptămânalului, aflați într-o ședință, dar și un polițist, care s-a dovedit a fi musulman. Un al treilea atentator, Amedy Coulibaly, și-a ales o altă țintă, un magazin de produse

cașer din Paris, și nu întâmplător, potrivit propriilor declarații făcute prin telefonul mobil unui post de radio. El a năvălit în magazin, a omorât patru ostatici și, până la urmă, a fost împușcat, ca de altfel și cei doi frați, de către forțele antitero franceze.

Cei patru cumpărători nevinovați din magazin - Yoav Hattab, în vârstă de 21 de ani, Philippe Braham - 45 de ani, Yo-han Cohen - 22 de ani și François-Michel Saada - 55 de ani - au fost împușcați fiindcă se aflau acolo. Teroristul a ales cu bună știință acest magazin. Le-a adresat invective antisemite atât de urâte încât președintele Hollande nu a vrut să le repete. Deși, clar, țintele alese de terorist erau evreii, puteau fi în aceeași măsură neevrei, deoarece, de ani de zile, mai ales în SUA, mulți clienți cumpără produse cașer, considerând că sunt mai sănătoase. Dar, de această dată, s-a nimerit a fi numai evrei, mândri că erau evrei, și s-au transformat în victime.

(Continuare în pag. 10)

Contribuția evreimii PAG. 7
**române la Așezământul
Muncii în Ereț Israel**

HANUCA
5775
în
comunități
PAG. 3-5, 15

Bucureștii
sub PAG. 19
teroarea
„Cămășilor
verzi”

Pe urmele evreilor
din Catalonia
Dezbateră științifică
la C.S.I.E.R., cu profesorul
Raphael Vago PAG. 11

74 de ani
de la
Pogromul
din PAG. 9
București
În numărul viitor,
amănunte prilejuite
de acest eveniment

Hasefer
2014 - un
raft de cărți
bune
Vă așteptăm
la Târgul de carte
de la Ierusalim
PAG. 13-14

Agenda deputatului și președintelui F.C.E.R.

Nu doar agenda obișnuitului interval de timp de la un număr la altul al revistei oferă repere semnificative pentru ceea ce înseamnă diversitatea și dinamismul caracterizând o existență dedicată binelui obștesc, cum este cea a președintelui și deputatului F.C.E.R., dr. Aurel Vainer. E suficient să răsfoim agenda unei singure zile, 12 ianuarie a.c.: • întrunire a conducerii la Camera de Comerț și Industrie a Municipiului București (CCIMB), unde domnia sa este vicepreședinte; • întâlnire, alături de colegii din Grupul Parlamentar al Minorităților Naționale (GPMN), cu președintele României, Klaus Iohannis. O agendă în care figurează: • participarea la „Cenaclul de idei în memoria lui Itzhak Artzi z.l.”, organizat de A.M.I.R., în colaborare cu Mișcarea Kibuțurilor și Mișcarea Moșavurilor, la Tel Aviv, pe tema: „Contribuția evreimii române la Așezământul Muncii în Eretz Israel” (vezi pag. 7 a revistei); • implicarea în organizarea a două reuniuni recente ale Comitetului Director al F.C.E.R.; • transmiterea mesajului de solidaritate și condoleanțe statului francez și comunității evreiești din Franța, în urma atentatelor teroriste îndreptate de radicali islamici, care au zguduit democrațiile lumii; • mesajul adresat postului de Radio „Șalom” la împlinirea a patru ani de la înființare. Dar și evenimente în pregătire: • reuniune a board-ului Fundației „Caritatea”; • întrunire la A.M.I.R., pe tema lucrărilor pentru înființarea Muzeului de Istorie a Evreilor Originari din România de la Roș Pina; • comemorarea, la Sinagoga „Rabin Zvi Guttman” din Tel Aviv, a pogromului de la București, din 21 - 23 ianuarie 1941 – toate, în Israel; • comemorarea în Capitală a aceluiași pogrom antievreesc.

• Comunicarea susținută de președintele și deputatul F.C.E.R. La manifestarea dedicată memoriei lui Itzhak Artzi z.l., organizată de A.M.I.R., s-a focalizat asupra contribuției evreilor din România la dezvoltarea mișcării sioniste și la fondarea primelor așezări evreiești agricole în Țara Sfântă: Roș Pina, Zihron Iacov, Rișon LeZion. A fost evidențiat faptul că primul Congres sionist din lume, înaintea celui de la Basel, a fost ținut în anul 1881, la Focșani, cu consecințe practice și îndelungate: fluxul continuu de evrei din România care au făcut *Alia*, începând de la sfârșitul secolului al XIX-lea până la sfârșitul veacului XX, ilustrat cu cifre. Aportul lor important – economic, social, politic – la dezvoltarea Statului Israel s-a făcut simțit de la începuturi, concretizat prin truda *haluțim*-ilor care au pus bazele așezărilor sus-amintite. Conferențiarul s-a referit și la: • activitatea școlilor sioniste de agronomie de la București, din cartierele Floreasca și Colentina, unde tineri evrei veniți din toată țara au primit cunoștințe teoretice și îndrumări practice în domeniu; • rolul publicațiilor evreiești din România în stimularea dorinței evreilor de reîntoarcere în Țara Sfântă; • recunoașterea justetei acestui deziderat din partea unor personalități culturale, politice românești, ca Gala Galaction, Constantin Argetoianu ș.a. A fost un prilej de a face cunoscute aspecte relevante din viața *ișuv*-urilor, a originarilor din România care le-au fundamentat, prezentate în paginile revistei „Palestina”, care a apărut în România, texte descoperite dr. *Lya Benjamin*, cercetătoare la Centrul de Studiere a Istoriei Evreilor din România.

• Simpozionul a constituit, pentru președintele și deputatul F.C.E.R., un prilej de: • întâlnire cu evrei originari din România, reafirmându-și atașamentul lor profund pentru locurile de baștină; • ascultare din nou a Marelui Rabin *Menachem Hacohen*,

(Continuare în pag. 23)

Personalități prezente la aniversarea președintelui F.C.E.R., dr. Aurel Vainer (de la stânga la dreapta): Victor Opaschi, Ioan Vulpescu, amb. Mihnea Constantinescu, Tova Ben Nun –Cherbis, Bogdan Aureescu, Laura și Valeriu Zgonea, Aurel și Anette Vainer, Lucia Vainer, Liviu Dragnea, Silviu Vexler, Sergiu Nistor, Silviu Horn

Darul lui Aurel Vainer: să atragă sinceritatea celor din jur

Aniversarea (cea de-a 83-a) lui Aurel Vainer (îl privim voit acum de titlurile sale de doctor, președinte sau deputat și multe altele) a fost un nou prilej de a vedea o performanță rară în zilele noastre: un om, ajuns pe poziții destul de înalte în societate, reușește să fie felicitat cu sinceritate de către cei din jur, fără nici un protocol, fără atitudinilor de genul „șefu”, era să aveți o pată!, fără etichetă.

Cum nimeni nu trebuie să fie crezut pe cuvânt, iată dovada că tot ce am scris mai sus e adevărat. Îl știu pe Aurel Vainer de mai multe zeci de ani. La vremea respectivă, era doar doctor. Președinte al Camerei de Comerț și Industrie a României (post asimilat celui de ministru) refuzase să fie, deși poziția i s-ar fi convenit și i-a și fost oferită de către cei care doreau să îl schimbe pe președintele aflat atunci în funcție, dar Aurel Vainer a răspuns că nu putea primi, pentru că ar fi însemnat să îi ia locul celui care îl adusesese în CCIR. Loialitate demnă de tot respectul, rar întâlnită, poate părea chiar incredibil că lucrurile s-ar fi întâmplat cu adevărat așa. Și totuși, așa a fost. Și afirm asta, pentru că eram în biroul lui Aurel Vainer în momentul refuzului. De atunci, sinceritatea a fost trăsătura dominantă a relațiilor dintre mine și cel ce avea să devină, și este și acum, președintele Federației Comunităților Evreiești din România.

În ultimii patru ani, de când am venit să lucrez la F.C.E.R., l-am văzut pe dr. Aurel Vainer, președinte și deputat, angajat într-o luptă grea și costisitoare, al cărei rost unii, chiar dintre evrei, nu îl înțeleg: restaurarea lăcașurilor de cult, chiar și acolo unde nu mai există o comunitate evreiască. „Să lăsăm urme ale trecerii noastre pe aceste meleaguri”, explică Aurel Vainer. Idee care s-a materializat, numai în 2014, în reînălțarea unor temple preum cel al Meseriașilor, din Galați, sau Coral, din București. Ideea se bucură de susținere nu numai la majoritatea membrilor Federației, dar și în afara comunității, inclusiv în Legislativ, în Guvern și la Președinție. Dovadă (am mai spus că nu vreau să mă credeți pe cuvânt) că în sala (Continuare în pag. 23)

Protestul unui grup de nedreptățiți

În 1999, prin Ordonanța de Guvern nr.105/din 30 august, conducerea României a dorit să repare două nedreptăți istorice și să compenseze (cu niște sume modice) anii de suferință a două categorii de populație: pe de o parte, persoane care în timpul celui de-al doilea război mondial, din cauza unor modificări teritoriale impuse României, au fost obligate să-și părăsească locurile de baștină, devenind refugiați (Ardealul de nord, Basarabia, Bucovina de nord, sudul Dobrogei), pe de altă parte, persoane care au devenit victime ale legilor rasiale introduse în perioada 1938-1944. S-a decis ca persoanele incluse în aceste categorii să primească, pentru fiecare an de suferință - pe care a trebuit să-l dovedească fie cu acte, fie cu martori – câte 100 de lei. În același timp, persecuția politici din perioada comunistă (printre care figurau și foști

legionari), au primit dublul acestei sume, care pe parcurs a fost și majorată, ceea ce nu s-a întâmplat în cazul deportaților și refugiaților.

La numeroasele solicitări ale reprezentanților refugiaților și supraviețuitorilor Holocaustului, prin Legea nr.143/21.10.2014, s-a decis ca această indemnizație să fie mărită la 200 de lei, începând de la 1.01.2015. Menționez că este vorba de câteva mii de oameni, cu vârste de la 70 de ani în sus, bolnavi și dintre care mulți trăiesc în condiții materiale precare. Dar anul trecut, guvernul a emis în luna decembrie Ordonanța de Urgență nr.83/12.12.2014, prin care amână punerea în aplicare a Legii nr.143 cu doi ani, până la 1 ianuarie 2017.

În aceste condiții, Asociația județeană Satu Mare a refugiaților, expulzaților și deportaților din (Continuare în pag. 9)

Scrisoare către ambasadorul Franței, François Saint-Paul

În legătură cu atacul întreprins de un grup de teroriști asupra redacției săptămânalului „Charlie Hebdo”, soldat cu 12 morți și zece răniți, Federația Comunităților Evreiești din România și Forumul B'nai B'rith România au transmis Ambasadei Franței următorul mesaj:

E.S. Domnului Ambasador François Saint-Paul

Consternați de informațiile puse în circulație în ziua de 7 ianuarie a.c. privind atacul terorist care întrece orice limită, întreprins de un grup de teroriști asupra redacției săptămânalului „Charlie Hebdo”, soldat cu 12 morți și zece răniți, ne exprimăm simțăminte de indignare și de condamnare fermă a unor astfel de acțiuni antiomane, intolerabile. Conducerea Federației Comunităților Evreiești din România și a Forumului B'nai B'rith România își exprimă solidaritatea cu poporul francez, înțelegând toți oamenii de bine ai acestei națiuni, indiferent de etnie și religie, cu certitudinea pe care o avem în capacitatea politică și organizatorică a instituțiilor Republicii Franceze în a asigura un climat de liniște și viață normală pe meleagurile Franței.

Odată cu extinderea terorismului pe plan internațional, este cazul și timpul ca, împreună cu forțele binelui din întreaga lume, să acționăm pentru a spune un nu hotărât terorii și încălcării legilor conviețuirii în statele democratice, guvernate de legi ale libertății și ordinii publice.

Distinși membri ai Ambasadei Franței la București, vă

asigurăm pe dv. și autoritățile Republicii Franceze că suntem alături de toți cei loviți crunt de această acțiune teroristă infamă, transmitând condoleanțe familiilor îndoliate.

Federația Comunităților Evreiești din România
Forumul B'nai B'rith România
președinte dr. AUREL VAINER, președinte JOSÉ IACOBESCU
deputat

Domnule Președinte,

Doresc să vă mulțumesc, în mod deosebit, pentru mesajul dumneavoastră de condoleanțe și de sprijin. Toate mărturiile de solidaritate, ca și a dumneavoastră, care sunt exprimate peste tot în România, ne amintesc importanța valorilor comune pe care noi le împărtășim.

Vă rog să primiți, domnule președinte, cele mai bune urări din partea mea.

Cu respect,

FRANÇOIS SAINT-PAUL
Ambasadorul Franței în România

Felicitări

Cu ocazia aniversării sale, președintele F.C.E.R., dr. Aurel Vainer, deputat, a primit numeroase felicitări de la personalități politice, spirituale sau culturale; redăm mai jos aceste mesaje:

KLAUS WERNER IOHANNIS
președintele României

Am plăcerea deosebită să vă transmit urările mele cele mai calde cu prilejul aniversării zilei dumneavoastră de naștere. Prețuiesc în mod deosebit activitatea dumneavoastră în calitate de președinte al Federației Comunităților Evreiești din România.

Doresc să vă asigur de susținerea mea pentru ceea ce doriți să întreprindeți în continuare. Vă doresc multă sănătate și succes în activitatea dumneavoastră.

La mulți ani!

DANIEL

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Cu prilejul aniversării zilei dumneavoastră de naștere, avem deosebită bucurie de a vă adresa alese urări de sănătate și viață îndelungată.

Ne rugăm Bunului Dumnezeu, Domnul păcii și al tuturor binefacerilor, să vă dăruiască ajutorul Său în toată activitatea pe care o desfășurați pentru promovarea dialogului și a bunei colaborări între cultele religioase din România.

Întru mulți și fericiți ani!

În numele familiei JDC,
DIEGO ORNIQUE
Director pentru Europa al Joint
ISRAEL SABAG

Director al Joint pentru Romania,
Serbia și Bosnia

Primiți, vă rog, sincerele noastre felicitări cu prilejul zilei dv. de naștere. Vă dorim multă sănătate, fericire și succese. Apreciem eforturile pe care le depuneți pentru a construi un viitor mai fericit evreilor din România și dedicația dv. pentru comunitatea evreiască. Sub energica dv. conducere, Comunitatea Evreiască din România a reușit să aibă atât de multe realizări în beneficiul membrilor ei. Dorim să vă mulțumim pentru colaborarea noastră rodnică și plăcută.

La mulți ani, Mazel Tov și până la 120 de ani!

MUGUR ISĂRESCU

Guvernatorul Băncii Naționale a României

Sunt onorat să vă adresez calde felicitări, însoțite de cele mai bune gânduri cu ocazia aniversării. Folosesc acest moment pentru a vă face, dumneavoastră și întregii familii, urări de viață îndelungată, în sănătate și fericire. Și pentru că suntem la început de an, vă doresc un 2015 bogat în noi împliniri.

Vă mulțumesc pentru că dumneavoastră, membru marcant al societății civile și al comunității economiștilor din România, manifestați de multă vreme o atitudine prietenească față de Banca Națională. Și, în egală măsură, pentru că, într-un meritoriu efort pe care îl faceți, așa cum singur afirmați, ca „activist pe țărâm obștesc”, valorificați valențele dumneavoastră (Continuare în pag. 16)

HANUCA 5775 ÎN COMUNITĂȚI

Povestea sărbătorii de Hanuca este binecunoscută și ea a fost spusă de președinții tuturor comunităților prin care au trecut reprezentanții F.C.E.R plecați în Hanuchiadă, în Moldova, Oltenia, Transilvania. O reamintim, pe scurt, pentru a nu reveni asupra ei în acest amplu reportaj, care arată că deși nu este numeroasă, comunitatea evreiască din România reușește să își păstreze tradițiile.

După cucerirea Orientului Apropiat de către Alexandru Macedon, Israelul a intrat în zona de influență politică și culturală greacă, apoi, în secolul al doilea, în cea seleucidă. Antiochus Epifanes a jefuit tezaurul Templului din Ierusalim, apoi a interzis circumciziile respectarea Șabatului, cașrutul, profanând Templul și impunând sacrificii păgâne. Revolta s-a aprins la Modiin, lângă Ierusalim, fiind condusă de Iuda Macabeul, fiul preotului Matitiah. Au fost necesari încă trei ani de lupte până când evreii au reușit să recucerească Ierusalimul și, după purificarea și reînnoirea Templului, au reînviat ritualul religios mozaic.

Pentru aprinderea Menorei, în tot Templul n-a mai fost găsit decât un singur recipient cu ulei nepângărit, care în mod normal ar fi ajuns pentru o singură zi. Printr-un miracol, acest ulei a ars timp de opt zile.

De aici numele Sărbătorii, a Luminii, dar și a Inaugurării. De aici și simbolul sărbătorii, Hanuchia, un candelabru cu opt brațe, plus unul (șamăs) de la care este luată flacăra pentru a le aprinde pe rând, pe toate celelalte.

În toate localitățile vizitate, oaspeților și enoriașilor li s-au oferit tradiționalele gogoși.

Reamintim că, în numărul precedent al revistei noastre, am reflectat pe larg reînnoirea Templului Coral din București, în prima zi a sărbătorii de Hanuca 5775.

Lumina în sinagogile din România

Și am plecat. Nu se luminase încă, iar toate calendarele lumii spuneau, pe bună dreptate, ca nu e timpul pentru călătorii. Cel puțin, nu una atât de lungă. Vremea însă a fost prietenoasă, iar noi i-am răspuns cântând.

Trebuie să repetăm!, spuneau Luchi, Vichi și Rica (Luchi Tenenhaus, Vichi Chiorpec și Rica Pintilie). Reprezentau Corul Comunității București în această călătorie, alături de Silvan (Silvan Horn, șeful de cabinet al președintelui Federației Comunităților Evreiești din România, deputat, dr. Aurel Vainer).

ȘIMLEU SILVANIEI. Prima oprire, Șimleu Silvaniei. Multe din cântecele care s-au cântat pe drum nu le mai auzisem niciodată. Până spre seară, învățasem deja o parte din versuri, atât cât să îngănăm, fie și doar pentru mine, câteva cuvinte și note, specifice sărbătorii de Hanuca.

A fost un drum lung și s-au spus povești. Sandu (Alexandru Câlția, fotograf al F.C.E.R.) și Aurel Pantaleru, șofer al F.C.E.R., rememora Hanuchiadele de altădată. Au trecut zeci de ani de atunci, dar își amintesc zăpezile pe care le străbăteau pentru a ajunge la sinagogile departe de București. Între telefoanele importante în interes de serviciu, dr. Aurel Vainer participa la povești cu istoriile proprii.

În sinagoga proaspăt renovată din Șimleu Silvaniei am ajuns seara. Am găsit acolo o comunitate mică, dar tânără și plină de viață. În Sălaj se întâmpla, după cum a spus și președintele Aurel Vainer, o minune. Dacă în restul țării constatam, de multă vreme, trista restrângere a comunităților evreiești și, implicit, în unele locuri, dispariția lor, la Sălaj, după 70 de ani, s-a înființat o nouă comunitate evreiască. Până nu demult, puținii evrei care se mai găseau pe meleagurile Sălajului aparțineau de comunități învecinate mai mari, ca Oradea, Baia Mare sau Cluj. Lucrurile s-au schimbat datorită frumoasei încăpățănări a lui Dan Has. Ajutat de propriul entuziasm, de Federația Comunităților Evreiești din România, de încrederea pe care domnul Aurel Vainer a investit-o în el, dar și de autoritățile locale, Dan Has a reușit să înființeze o nouă comunitate de evrei în Sălaj, dar și să renoveze Sinagoga din Șimleu Silvaniei.

Așa se face că, în discursul său de primire a oaspeților în Sinagoga din Șimleu Silvaniei, înainte de aprinderea lumânărilor, Dan Has a ținut să mulțumească în mod special Federației și lui Aurel Vainer pentru ajutor, dar și reprezentanților autorităților locale, prezenți la eveniment, Septimiu Cătălin Turcas, primar al Șimleului Silvaniei și Radu Capilnasiu, primar al Zalăului. Salutul său a mers și către rabinii Zvika Kfir și Shraia Kav, către Nicolae Decsei, președintele Comunității Evreilor din Satu Mare, Daniel

Stejerean, director al Muzeului Memorial al Holocaustului din Transilvania de Nord dar și către ceilalți reprezentanți ai comunităților evreiești învecinate și invitați.

Președintele F.C.E.R., dr. Aurel Vainer, a vorbit despre însemnătatea sărbătorii, despre buna colaborare cu oficialitățile locale și și-a exprimat încrederea în întărirea acestor relații. După ce i-a oferit lui Dan Has o Hanuchia, a fost rândul copiilor prezenți să primească dulciuri.

După aprinderea lumânărilor pentru a treia zi de Hanuca, s-a cântat. Corul Comunității Evreilor din București a avut însă parte de mult ajutor, pentru că toți cei prezenți au participat la cântece și totul s-a încheiat cu o horă.

Seara am fost cu toții invitați la cina festivă oferită la hotelul Castel Inn, acolo unde, printre cântece și povești de Hanuca, s-au făcut planuri pentru zilele următoare.

ZALĂU. Dis-de-dimineață am plecat spre Zalău. Dr. Aurel Vainer stabilise o întâlnire cu primarul orașului, Radu Capilnasiu, pentru a discuta despre eventualele proiecte comune și măsura în care Federația Comunităților Evreiești din România se poate baza pe sprijinul primăriei. Discuțiile s-au purtat în mare parte în jurul unui proiect ambițios. Acela de a construi o nouă sinagogă în Zalău. Prima nevoie identificată a fost aceea a spațiului unde să fie construit noul edificiu. S-a discutat și despre situația cimitirului evreiesc din Zalău, iar reacția edilului a fost încurajatoare. Acesta l-a asigurat pe președintele Federației de întreaga disponibilitate a primăriei și a sa personal de colaborare în viitoarele proiecte și a salutat înființarea noii comunități, care să reprezinte în zonă cultura și tradițiile evreilor.

Construirea unei noi sinagogi în România pare în zilele noastre un proiect de necrezut. Deși este greu, o nouă sinagogă în Zalău nu este, desigur, imposibil de construit.

După această întâlnire delegația de la București a mers, la invitația domnului Has, să viziteze viitorul sediu al comunității, aflat în Zalău, care era în plină renovare.

DEJ. Următoarea vizită avea să fie la Comunitatea Evreilor din Dej. Sinagoga din Dej este de mulți ani unul dintre cele mai impozante și frumoase monumente din oraș. Comunitatea este din ce în ce mai mică, iar sărbătorile se țin în anticamera Sinagogii. Așa s-a întâmplat și anul acesta, de Hanuca. La inițiativa lui Aurel Vainer însă, am fost cu toții martorii unui eveniment extrem de emoționant. Dumnealui i-a rugat pe cei din Corul Comunității București să cânte câteva cântece de Hanuca în sala mare, acolo unde, în urmă cu zeci de ani se auzeau glasurile copiilor din comunitate, altădată mare. Felul în care cântecele răsunau din nou, după zeci de ani, acolo, în monumentul-etalon al comunității din Dej, ne-a dus pe toți cu gândul la anii în care Dejul număra mai mult de 10.000 de evrei.

După acest moment emoționant urma, aveam să aflăm mai târziu, să ne îndreptăm către un altul. Până acolo însă, Aurel Vainer a avut o discuție cu o parte dintre puținii membri ai comunității din Dej, în frunte cu noul președinte, Mișu Rosenberg, căruia i-a transmis că, indiferent cât de mică este și va fi comunitatea, dumnealui are de făcut lucruri mari. Mai mult, are de ținut sus un steag al devotamentului pe care Iosif Farkas l-a dus cu demnitate mulți ani la rând.

Spre casa lui Iosif Farkas am mers apoi, alături de fiica sa, Ariana Farkas. L-am găsit pe domnul Farkas într-un proces de recuperare, la pat, abia ieșit din spital. Pentru zecile de ani în slujba comunității și a culturii evreiești, președintele F.C.E.R. i-a înmănat lui Iosif Farkas Medalia „Filderman”.

Iosif Farkas ne-a transmis tuturor, fără cuvinte, emoția și bucuria pe care le-a resimțit. La plecare, Costan Morar, primarul orașului Dej și prieten apropiat, și președintele F.C.E.R. i-au urat însă-nătoșire cât mai grabnică, pentru a se putea implica din nou cu dăruire, așa cum a făcut-o atâtea timp, în treburile cetății.

CRISTIAN. De la Dej, drumul nostru ducea, conform planului, spre casă, la București, cu o oprire de o noapte la complexul Federației de la Cristian.

SIGHIȘOARA. Pe drum însă ne-am amintit cu toții momentul emoționant din Sinagoga Dejului, așa că ne-am hotărât să facem o oprire la Sighișoara. Ar fi păcat să nu facem să răsunem, și în frumoasa Sinagogă din Sighișoara, cântecele de Hanuca, a spus el. Zis și făcut. Silvan Horn l-a sunat pe domnul doctor Opreanu, cel care se ocupă de Sinagoga din oraș, și l-a întrebat dacă primește oaspeți. Într-o oră eram acolo și cântam cu toții, așa cum nu se mai întâmplase de mult. Gazdele noastre ne-au mulțumit pentru vizită și bucuria de a auzi cântecele de Hanuca în Sinagoga care, deși renovată și foarte bine întreținută, nu are parte prea des de vizitatori.

După acest periplu, am fost așteptați la Complexul din Cristian cu o binemeritată supă caldă. A doua zi am plecat spre casă, cu spiritul sărbătorii de Hanuca încă viu. Dincolo de lumină și cântece însă, am simțit în acest an, mai mult decât oricând, că Hanuca este sărbătoarea prieteniei.

GEORGE GÎLEA

Minuni de demult, minuni de acum

Ploiești

Lumânărica de Hanuca 5775 a fost aprinsă la Ploiești în prezența evreilor și a prietenilor acestora. S-a instituit încă un obicei: sărbătoarea de Hanuca e împărțită de oficialități, reprezentanți ai unor culte, ai unor minorități naționale. Nici de această dată n-au lipsit. Printre oaspeți – Rodica Paraschiv, prefectul Județului Prahova, Iulian Bădescu și Raul Petrescu, primarul și viceprimarul Muni-

cipiului Ploiești, înalți ierarhi, numeroase personalități culturale.

Președintele C.E. Ploiești, *Adela Herdan*, a vorbit despre nocivitatea intoleranței: „Pace există numai când există respect pentru valorile spirituale ale fiecărei culturi. Alexandru Macedon, cuceritorul Orientului Mijlociu, inclusiv al Iudeii, a înțeles să practice o astfel de politică. Religia nu a fost atinsă”.

Salutându-i pe cei prezenți în numele conducerii F.C.E.R., a președintelui dr. Aurel Vainer, secretarul general al Federației, ing. *Albert Kupferberg*, s-a adresat publicului cu salutul *Șalom – Pace*, dat fiind că „acest deziderat este esențial în lumea actuală”. Hanuca 5775 a însemnat pentru evreii din România o dublă minune, a arătat vorbitorul, referindu-se la reînnoirea, în seara de început de Hanuca, a Templului Coral din București,

Oficiantul de cult *Gilu Iufaru* a rostit *Al Hanisim*, rugăciuni traduse în română de *T. Hirsch* și *I. Năstase*.

Concertul – în program, pagini muzicale celebre, clasice și romantice, șlagăre israeliene în orchestrația profesorului Iancu Munteanu, de mult implicat în viața comunitară, oferit de o formație a Filarmonicii ploieștene și de invitatul ei de onoare, cunoscutul contratenor și tenor Cezar Ouatu – a ridicat sala în picioare.

(Continuare în pag. 4)

HANUCA 5775 ÎN COMUNITĂȚI

(Urmare din pag. 3)

Minuni de demult, minuni de acum

Galați „În cea mai scurtă zi a anului – 21 decembrie, solstițiul de iarnă –, noi sărbătorim lumina; victoria luminii asupra întunericului în lume”, spunea președintele C.E. Galați, dr. ing. Sorin Blumer, în Templul Meseriașilor, înainte de aprinderea celei de-a cincea lumânări de Hanuca 5775. „Anul trecut am reînălțat acest Templu. Fondatorii lui se considerau urmașii celor care au ridicat Templul din Ierusalim. Am amintit de Hanuca și cu prilejul Zilei Minorităților Naționale, în 18 decembrie, la Consiliul Județean. Hanuca a fost o luptă pentru existență, pentru păstrarea vie a iudaismului. O luptă cu seleucizii și cu evreii asimilați, luptă câștigată de Macabei. «Asta înseamnă că celebrați o victorie militară», mi s-a spus. «Nu, am răspuns, noi sărbătorim minunea. Ei au pângărit Templul. Noi l-am purificat». Oriunde ne-am afla, suntem datori să ne apărăm identitatea cu demnitate și fără ostentație; este simbolul Menorei. În fața lui Dumnezeu, toți suntem egali. Pe noi, Dumnezeu ne-a ales să-i continuăm Opera. Important este acest lucru. În anii interbelici, când Galațiul avea o populație de peste 17 000 de evrei, Templul era neîncăpător. Era plin încă și-n anii '70. Dar și câți suntem acum, noi sărbătorim lumina”. Copiii au aprins lumânările în

hanukia și au spus *bruha*.

„Consider că Șalom (Pace) are astăzi o valoare sporită, fiindcă pacea lumii e mai amenințată ca oricând și de aceea încerc să generalizez acest mesaj”, a spus secretarul general al F.C.E.R., ing. Albert Kupferberg. „Faptul că evreii tradiționaliști, care credeau în Tora, au învins, a salvat monoteismul și, prin aceasta, a fost salvată una din cuceririle de seamă în civilizația umanității”. Rememorând minunile reînălțării de importanță lăcașuri de cult mozaic din acest an, între care și Templul Meseriașilor, vorbitorul a adăugat că titlul de navă-amiral, primit de Hanuca, anul trecut, de acest Templu, a fost preluat acum de Templul Coral, după recenta reînălțare, cu prilejul căreia oficialități române au rostit cuvinte emoționante. *Hag Hanuca Sameah!* Un an bun pentru toți!

Președintele Sorin Blumer, care dirijează corul comunității din 1987, vorbea despre încercările din prezent, când corul s-a împuținat, de „reînviere a tradiției”. A fost interpretat un cântec pentru „Macabeul din Galați”. Îl chema Saul Silberman. A plecat în Israel. A făcut acolo stagii militare. La granița cu Libanul s-a aruncat peste o grenadă salvând viețile celorlalți camarazi ai săi. În amintirea lui, în Israel s-a compus cântecul.

Tulcea

Galați

A triumfat din nou dorința evreilor din România de a fi împreună de sărbători

Huși Nici numărul, nici puterea unei comunități nu sunt determinante

„Am început să merg în Hanuchiade de pe vremea Șef Rabinului Moses Rosen z.l., când eram adolescent, și pe atunci ni se spunea adesea că vom fi ultima generație de evrei din România. Așa cum este și tâlcul sărbătorii de Hanuca, am învățat de-a lungul anilor că nici numărul membrilor, nici puterea lor nu sunt determinante pentru supraviețuirea unei comunități, ci păstrarea tradițiilor, a credinței, a obiceiurilor”, le-a spus Eduard Kupferberg, directorul Cancelariei Rabinice, evreilor din Huși, adunați pentru aprinderea celei de-a treia lumânări de Hanuca, în anul 5775.

Întreaga istorie a poporului evreu nu poate fi înțeleasă dacă nu acceptăm minunile și rolul lor în victoriile evreilor asupra dușmanilor, timpurilor, tendințelor de deznăționalizare. Vorbitorul a mai subliniat că adevărata minune în legătură cu evreii din România a fost aceea că izbutesc să nu fie asimilați, că au reușit să genereze mereu noi „lumânări ale iudaismului pe aceste meleaguri”, că se perpetuează tradiția Hanuchidei, a mai

spus Eduard Kupferberg.

Președintele C.E. Huși, Costache Clim, mai preocupat de a fi o gazdă perfectă decât de a ține discursuri, s-a referit pe scurt la semnificația sărbătorii și la bucuria de a vedea împreună mulți evrei hușeni și a dat cuvântul profesorului de istorie Costin Clit, care s-a dovedit a fi o enciclopedie vie a evoluției comunității evreilor din localitate și a propus identificarea unor fonduri care să permită editarea unei monografii a Hușiului evreiesc. „Hușiul, care pare a fi fost întemeiat de către hușiți, a fost un exemplu de toleranță, după cum se arată într-o epistolă a istoricului Vlad Georgescu, adresată lui Pamfil Șeicaru, aici conviețuind armeni, polonezi, germani, evrei, sârbi și bulgari. La 1874, episcopul locului acordă starostelii evreilor «dreptul de a reface școala jidovească», acesta fiind primul document care atestă prezența evreilor în Huși, deși recent a fost descoperit un alt document, din 1857, în care se solicita întocmirea unei statistici privind-i pe «evreii și catolicii trăitori în ținutul Fălciului», iar în răspuns a fost menționată existența unei sinagogi deja veche de circa 70 de ani.”

Datele au continuat să curgă, făcând cu atât mai interesantă realizarea unei monografii. Din rațiuni de spațiu, ne oprim numai la mijlocul secolului XX,

când comunitatea evreiască a început să se subțieze: „Hușiul a avut o comunitate foarte puternică dar, de la an la an, ea a început să scadă. Din cauza regimului Mareșalului Antonescu, evreii au început să plece din Huși, ceea ce s-a accelerat în timpul regimului comunist: în 1947 erau 2200 de evrei în Huși, în 1948 erau 1700, în 1951 rămăseseră 1120, iar în 1952, numai 977”. Evreii din Huși au fost fermentul dezvoltării economice a localității, s-au remarcat în presă și în diferite alte domenii culturale.

Revenind în prezent, încheiem prin a spune că lumânările de Hanuca 5775 au fost aprinse de decanul de vârstă al comunității, Iosub Leibovici, și de doi copii, pe nume Amos Clim și Ioana Axinte.

Iași Bucuria unei comunități de a fi împreună

După ce le-a mulțumit celor prezenți pentru că au răspuns și anul acesta invitației de a aprinde împreună una dintre cele opt lumânări de Hanuca, președintele C.E. din Iași a subliniat minunile care arată semnificația sărbătorii, de la victoria luminii asupra întunericului, a celor puțini, conduși de Macabei, asupra celor mulți,

însemnat din istoria civilizației umane, fără de care lumea de azi ar fi arătat altfel. „Minuni se petrec și în vremea noastră”, a arătat, în continuare, referindu-se la trei reînălțări ale unor importante lăcașuri de cult mozaic din anul care a trecut: Templul Meseriașilor din Galați, Templul din Tulcea, Templul Coral din București. În ceea ce privește ultimul eveniment, a reamintit sprijinul financiar primit din partea Primăriei Generale a Municipiului București, Fundației „Caritatea”, Jointului. Un numitor comun al cuvântărilor rostite de oficialități: contribuția pe diverse planuri a evreilor la dezvoltarea României moderne.

Concertul de muzică klezmer, oferit de Bucharest Klezmer Band și de un grup de coriști ai C.E.B., soliste Carmen Iovițu și Arabela Neazi, dirijor – Bogdan Lifșin, alături de Corul „Macabi” al comunității-gazdă, a reconfirmat zicala „dacă vrei, poți”.

Tulcea A treia lumânărică de Hanuca a fost aprinsă de una dintre membrele comunității tulcene, care a rostit și *braha* în Templul recent reînălțat. În prezența președintelui Comunității, prof. Solomon Faimblatt, a unor autorități locale, fețe bisericești, reprezentanți ai unor organizații de minorități naționale, membri ai comunității, prieteni ai lor, oficiantul de cult *Suhar Goldstein* a vorbit despre multiplele semnificații ale sărbătorii.

IULIA DELEANU

până la uleiul care a ars opt zile în Menora Templului de la Ierusalim. „O victorie a monoteismului asupra politeismului”, a conchis Abraham Ghiltman.

Directorul Cancelariei Rabinice a ridicat o întrebare încă la ordinea zilei: cât de mult ar fi putut evreii să asimileze cultura elenă fără a se dizolva și ei în populația majoritară. O dilemă extrem de actuală, într-o epocă în care comunicarea este instantanee și fără limite geografice, în care mulți evrei continuă să trăiască în diaspora. „Nu putem avea o cultură ruptă de tot ceea ce ne înconjoară. Hanuca transmite spre exterior, ca și candelabrul cu opt brațe pus la fereastră sau la ușă, un mesaj de speranță și libertate, de care are nevoie orice popor”, a mai spus Eduard Kupferberg.

Rabinul Tobias i-a felicitat pe cei prezenți și le-a amintit de pericopa despre Iosif și frații săi, citită în vremea sărbătorii de Hanuca.

„Iașiul s-a născut și s-a dezvoltat alături de comunitatea evreiască”, a afirmat Prefectul județului, Dan Cărlan, în mesajul său, în care le-a urat celor prezenți „pace, liniște, sănătate, cu prilejul Hanuca, dar și al Anului Nou” și i-a felicitat pentru modul în care știu să își cultive și să își păstreze tradițiile.

(Continuare în pag. 5)

HANUCA 5775

A triumfat din nou dorința evreilor...

(Urmare din pag. 4) Mesajul președintelui Consiliului Județean, **Cristian Adomniței**, aflat la București, la investirea președintelui României, Klaus Iohannis, s-a axat pe trei idei principale, transmise de consilierul Răzvan Timofciuc, subliniindu-se modul în care comunitatea evreiască a contribuit la dezvoltarea materială, spirituală și culturală a județului. De asemenea, Cristian Adomniței s-a angajat să realizeze un memorial al Pogromului de la Iași, până în vara anului 2016. „Acel moment reprezintă o pată neagră în istoria noastră și trebuie ca memoria evreilor care au murit în urma acțiunilor întreprinse de statul român să fie cinstită cum se cuvine”. În sfârșit, un alt obiectiv al președintelui CJ este realizarea unei legături aeriene directe între Iași și Tel Aviv.

Și Mitropolitul Teofan a transmis un mesaj de felicitări și unitate.

Apoi, corul C.E. Iași, condus de Albert Lozneau, a prezentat un amplu program de cântece tradiționale. După aprinderea lumânărilor de Hanuca, copiii au primit *Hanuca geld* de la președintele A. Ghiltman.

Suceava O emoție de mare sinceritate

În sala de festivități a Comunității Evreilor din Suceava, de la cei mai mici la cei mai în vârstă membri, de la președintele Sorin Golda, până la toți ceilalți veniți să petreacă o zi de Hanuca împreună erau bucuroși de oaspeți, doritori să cânte împreună și să se simtă cu adevărat o comunitate. Și aici, totul a început prin evocarea, de către Sorin Golda, a minunilor și a spiritului de Hanuca.

Eduard Kupferberg a întrebat de ce Macabeii au dorit neapărat să ardă în Menora ulei pur, când Talmudul spune că nu era obligatoriu să aibă neapărat ulei pur pentru arderea în candelabru. „După ani de lupte și numeroase victime, utilizarea celui

mai pur ulei era o declarație că războiul nu fusese unul pentru ungerea unui rege sau desemnarea unui anumit conducător, ci pentru ca evreei să-și recapete dreptul de a-și practica religia. Iar pentru demonstrarea acestei afirmații, era nevoie de ulei pur”, a explicat directorul Cancelariei Rabinice.

Și la Suceava, ca și la Iași și la Huși, a fost subliniată semnificația faptului că Templul Coral din București a fost reinaugurat de Hanuca, așa cum a fost și Templul de la Ierusalim.

Botoșani Reuniune între prieteni

David Iosef, președintele C.E. Botoșani, unde ne-am oprit după plecarea de la Suceava, s-a străduit – și a reușit – să adune cât mai mulți prieteni din comunitatea pe care o conduce și din afara ei. La masa de Hanuca au luat loc, în afară de botoșeneni, rabinul Tobias, președintele Iancu Isidor, de la Dorohoi, oaspeții de la București, **Eduard Kupferberg**, **Alexandru Marinescu** și alții.

Rabinul Tobias i-a binecuvântat pe cei prezenți, președintele David Iosef le-a deslușit semnificațiile minunilor de Hanuca și a subliniat că de Hanuca, de Purim și de Pesah, Dumnezeu face minuni pentru întreg poporul lui Israel. **Eduard Kupferberg** a precizat că „de Hanuca celebrăm o dublă victorie: cea a eliberării naționale și cea a eliberării spirituale. Celebrăm curajul unor oameni care au înțeles că numai un om liber poate să creadă și să-l slujească cu adevărat pe Dumnezeu.”

Iancu Isidor a ținut să-și exprime bucuria de a-l vedea pe rabin în mijlocul enoriașilor botoșeneni și a subliniat că Menora însoțește toate sărbătorile evreiești, dar Hanuchia este specifică Sărbătorii Luminilor. Așa cum spunea însă **Menachem Hacohen**, la fel cum Hanuchia nu ar fi nimic fără *șamăs*, nici noi nu am fi nimic fără *minian*, fără obște, fără comunitate. Unitatea ne-a permis să dănuim, chiar și după ce dușmanii noștri au pierit.

Pe meleaguri transilvane

Circuitul anual de Hanuca, o veche tradiție a F.C.E.R., i-a adus în mijlocul comunităților din Târgu Mureș, Cluj, Baia Mare, Dej și Alba Iulia pe **Israel Sabag**, director JOINT pentru România, Serbia, Bosnia-Herțegovina și Macedonia, și **Attila Gulyas**, director D.A.S.M. și vicepreședinte C.E.B.

Târgu Mureș

se vor acorda pe baza unor evaluări și motivări clare, fapt care va spori, oarecum, inevitabil, birocrăția la nivelul comunităților, dar va aduce multă alinare celor aflați în suferință. În acest sens, în prima parte a anului se va organiza o întrunire specială cu toți președinții comunităților și cu asistenții sociali implicați. De asemenea, pentru categoria F de asistență, baremul va crește cu 70 de ron.”

Târgu Mureș Muzica animă o sinagogă de tradiție

Membrii comunității și invitații lor s-au adunat, pe data de 17 decembrie 2014, să aprindă lumânările tradiționale de Hanuca la sinagoga din oraș, considerată unul dintre cele mai frumoase lăcașe de cult evreiești din țară, prezența evreilor în această zonă fiind semnalată încă din sec. XVI-XVII. Președintele comunității, **Vasile Dub**, i-a întâmpinat pe participanți, mulțumindu-le pentru prezență.

Israel Sabag, director JOINT pentru România, a reliefat importanța fraternității ca valoare iudaică și general-umană.

(Continuare în pag. 15)

Rădăuți La ceas de seară, cu gazde primitive

Ultima localitate vizitată în cea de-a cincea seară de Hanuca a fost Rădăuți. Președintele **Igo Kofler** a deslușit și el tainele minunilor de Hanuca. **Eduard Kupferberg** a vorbit despre felul în care, în lumea modernă, numărul mare de războaie și masacre poate genera deziluzie, poate duce la impresia că Dumnezeu s-a retras din lumea pe care a clădit-o. Hanuca aduce cu ea speranța că Dumnezeu se află în continuare aici și veghează asupra noastră, de unde și optimismul și bucuria sărbătorii.

Profesorul și scriitorul **Daniel Hrenciu** a amintit că prima atestare a evreilor așezați la Rădăuți datează din 1772, apoi etnia iudaică a ajuns să reprezinte circa o treime din populația orașului, fiind însă decimată prin deportările în Transnistria, unde au fost trimiși 10.200 de evrei, dintre care s-au reîntors acasă numai 1500.

Sărbătoarea Luminii, prilej de solidaritate a comunităților evreiești

Pitești Miercuri, 17 decembrie 2014 a fost vizitată Comunitatea Evreilor din Pitești. Rabinul **Rafael Shaffer** s-a aflat în vechea sinagogă, iar președintele **Aurel Davidovici** a vorbit despre actuala comunitate, care, deși restrânsă din punct de vedere numeric, reușește să se reunească cu prilejul sărbătorilor și diferitelor evenimente.

Cu acest prilej, a fost vizitată sinagoga, a cărei construcție avea să fie începută în anul 1919 după proiectul arhitectului **Gartner Jacob**.

Petroșani Obștea din Petroșani s-a reunit ca de fiecare dată cu prilejul Sărbătorii Luminii. Membri de toate vârstele au cinstit cum se cuvine sărbătoarea de Hanuca. Rabinul **Rafael Shaffer** a aprins cea de-a doua lumânare de Hanuca, evocând semnificația și istoria acestei sărbători.

Membrii obștei Petroșani au expus o serie de proiecte începute și definitive, precum renovarea clădirii în care își desfășoară activitatea, dar și unele planuri de viitor care vizează lucrări de amenajare în cimitirul evreiesc local și implementarea unei mai eficiente politici de asistență socială.

Craiova Periplusul a continuat, următoarea destinație fiind Craiova. Vechea sinagogă a comunității craiovene s-a dovedit a fi neîncăpătoare pentru membrii comunității și oaspeții acesteia. Președintele Comunității Evreilor din Craiova, prof. dr. **Corneliu Sabetay**, a vorbit despre simbolul luminii, despre victorie, tradiție și istoria poporului evreu, într-un cuvânt, despre Hanuca.

În cuvântul său, rabinul **Rafael Shaffer** s-a referit la această sărbătoare, ca fiind un bun prilej de a observa scânteia din noi și a aprins cea de-a doua lumânare de Hanuca. Alături de președintele CJ Dolj, **Ion Prioteasa**, care a transmis întregii comunități un gând bun și la mulți ani, la ceremonie au fost prezente numeroase personalități din mediul academic, artistic, precum și reprezentanți ai presei locale.

Deva Cu mic, cu mare, miracolul sărbătorii i-a adus împreună pe membrii Comunității Evreiești din Deva, care s-au reunit cu ocazia celei de-a doua zile a sărbătorii de Hanuca la sediul Comunității. Aceștia l-au întâmpinat pe rabinul **Rafael Shaffer** cu multă căldură și sete de cunoaștere despre iudaism, în general, precum și despre sărbătoarea de Hanuca. Lumânările au fost aprinse, iar masa festivă a fost încununată de bucurie și speranța unei revederi cât mai apropiate

Bacău Vineri, 19 decembrie, delegația F.C.E.R. a poposit pe meleagurile băcăuane. În

Fălticeni În drum spre casă

Prima bucurie, la intrarea în Fălticeni, a fost să vedem că oamenii, cărora le-am cerut îndrumări pentru a ajunge la sinagogă, au știut unde se găsea lăcașul de cult. Președintele **Ștrul Gold** ne-a întâmpinat cu bucurie și ospitalitate, spunând apoi că erau puțini oameni în sinagogă, dat fiind că și comunitatea a rămas una mică. „Și Modiin, de unde a pornit lupta Macabeilor, a fost o comunitate mică”, i-a răspuns **Eduard Kupferberg**, subliniind că o comunitate poate fi mică numeric, dar puternică prin păstrarea tradițiilor.

Cele șase lumânări de Hanuca au fost aprinse de **Ecaterina Sava**, după care am vizitat sinagoga, care își așteaptă și ea rândul la renovare și reinaugurare. Pentru cine, se pot unii întreba, dacă evreei sunt așa de puțini. Pentru păstrarea tradiției, este răspunsul, greu de contrazis.

ALEXANDRU MARINESCU

cuvântul de deschidere, președintele **Izu Butnaru** a urat bun-venit și a mulțumit tuturor celor prezenți, precum și rabinului **Rafael Shaffer** pentru vizita sa. Serviciul religios de **Kabalat Șabat** a fost oficiat de rabinul **Rafael Shaffer**, care a rostit o *drașa* despre istoria lui Iosef și a interpretării visului Faraonului, iar, în mod extins, despre succes și confruntarea cu propriile limite. A doua zi, sâmbătă, după serviciul religios, aprinderea lumânărilor a reprezentat un moment de bucurie pentru toți cei prezenți. Cu aceeași ocazie, președintele **Izu Butnaru** au fost decorat de președintele Oficiului pentru Cultul Eroilor, filiala Bacău. Seara s-a încheiat cu o cină festivă. Un moment fericit pentru toți copiii a fost acela al primirii de *Hanuca geld*. Atmosfera a fost încununată de glasurile minunate ale membrilor Corului Comunității din Bacău.

Piatra Neamț Sâmbătă, 20 decembrie, Comunitatea Evreilor din Piatra Neamț a primit vizita rabinului **Rafael Shaffer**. Membrii comunității, precum și numeroși musafiri, prieteni au participat la ceremonie. **Emil Nadler**, președintele C.E. Piatra Neamț, a vorbit despre istoria vechii sinagogi de lemn din Piatra Neamț, precum și despre simbolistica sărbătorii. Rabinul **Rafael Shaffer** s-a referit la minunea petrecută și i-a invitat pe toți cei prezenți să reflecteze la „scânteia” pe care o poartă înlăuntrul lor. Lumânarea de Hanuca a fost aprinsă de **Ilan Eibenschutz**. Binecunoscutul Cor al Macabeilor, dirijat de prof. **I. Mocanu**, a interpretat îndrăgite melodii în idiş și ebraică.

Obștea din Târgu Neamț, condusă de ing. **Marcel Grinberg**, a organizat o reușită celebrare a Sărbătorii Luminii, realizare cu atât mai merituosă, cu cât numărul membrilor comunității este redus.

Tecuci Ultima etapă a fost la Tecuci, acolo unde președintele **Aizic Iancu**, alături de membrii comunității, dar și numeroși invitați, l-au întâmpinat pe rabinul **Rafael Shaffer**. Președintele C.E. Tecuci a adresat o alocuțiune de bun venit, menționând semnificația acestei reuniuni cu prilejul sărbătorii de Hanuca. Ceremonia a avut loc în Sinagoga din Tecuci, unde au fost prezenți numeroși invitați. Cuvântul rabinului **Rafael Shaffer** s-a referit la istoria sărbătorii de Hanuca și felul în care aceasta ar trebui înțeleasă de toți cei care se bucură de lumina ei. Un moment deosebit l-a reprezentat aprinderea lumânărilor de către **Alesia Munteanu**, în vârstă de doar nouă ani.

Cu același prilej, președintele **Aizic Iancu** a prezentat o serie de lucrări de renovare și reconstrucție realizate în ultimii ani ai mandatului său.

DAN DRUȚĂ

I U D A I C A

ANUL NOU AL POMILOR

Atunci când mă gândesc la sărbătoarea de TU BIŞVAT (Anul Nou al Pomilor), îmi pun câteva întrebări. Este aceasta o sărbătoare filosofică sau o sărbătoare practică, folclorică? Sau deține ambele aspecte? Este ea o sărbătoare mare sau o sărbătoare minoră? Va putea deveni ea o sărbătoare centrală în viața evreului?

Am un prieten care afirmă că, pentru el, TU BIŞVAT este cea mai mare sărbătoare, pentru că familia sa, ca și mulți alți evrei nereligioși, preluase unele obiceiuri tradiționale tocmai ale acestei sărbători. Era în România, în perioada comunistă. Fructele tropicale erau o raritate, dar ele făceau multă bucurie copiilor. Atunci, părinții căutau să le procure, și avea loc o adevărată sărbătoare, la care participau atât părinții, cât și copiii și invitații, evrei sau creștini. Cu toții se bucurau, iar copiii creștini întrebau ce este, ce înseamnă. Învățau și ei câte ceva din folclorul și tradiția evreiască, iar sărbătoarea, fără a fi cunoscută în mod filosofic, ci doar ceremonial, îi bucura pe toți, îi reunea pe toți, deschidea parcă și o cale a cunoașterii și respectului reciproc, a ecumenismului.

În apropierea Anului Nou al Pomilor mă gândesc că omul este ca un pom. În Ereț Israel, în perioada celui de al doilea Templu de la Ierusalim, exista chiar obiceiul ca se planta un cedru atunci când se năștea un copil. Când un băiat și o fată se căsătoreau, cedrii lor erau tăiați, construindu-se din ei baldachinul destinat căsătoriei...

Ce reprezintă Anul Nou al Pomilor? Care este sensul lui filosofic în tradiția iudaică? Tratatul Roș Hašana din Talmudul Babilonian menționează patru date la care începe anul nou și patru feluri de an nou în calendarul ebraic: 1 Nisan (anul nou religios), 1 Tisrei (anul nou civil, al regilor), 1 Elul (anul nou al animalelor), 15 Şvat (anul nou al pomilor, considerat de unii învățați din Talmud ca fiind la 1 Şvat). Faptul că este menționat un an nou special al pomilor, arată importanța acestora în viața poporului lui Israel în perioada Mişnei și a Talmudului. Data de 15 Şvat (care cade în lunile ianuarie sau februarie din calendarul gregorian) a fost adoptată ca an nou al pomilor deoarece era ziua începutului plății zecuielii (Maasar) pe fructele arborilor fructiferi în perioada primului și al celui de-al doilea Templu de la

Ierusalim. Pe baza condițiilor climaterice din Ereț Israel, ea este în miezul iernii, atunci când majoritatea ploilor anului au căzut deja, iar restul ploilor sunt considerate ca alimentând pământul și arborii pentru anul următor. De aceea, este ziua începutului unui an nou al roadelor pe care le leagă pomii fructiferi. Ziua de 15 Şvat este considerată de învățații Talmudului ca fiind prima zi a primăverii: iarna s-a sfârșit pentru pomi și a început un nou an pentru ei. Totuși, această sărbătoare nu este menționată în Tora. De aceea celebrarea ei este diferită, unii cercetători ai studiilor iudaice considerând-o chiar o semi-sărbătoare sau o sărbătoare de importanță mai mică. Dar unele comunități evreiești i-au acordat o însemnătate mare.

Anul Nou al Pomilor a fost celebrat în perioada primului și a celui de-al doilea Templu de la Ierusalim, cât și în perioada Mişnei și a Talmudului, atunci când fiii lui Israel se aflau pe pământul lor, în Țara lui Israel. Ulterior, în Diaspora, el și-a pierdut semnificația și aproape că a încetat de a fi celebrat cu un ceremonial special. Mai târziu, comunitățile sefarde din secolul al XVI-lea (discipolii rabinului Ary - Aşkenazy Rabi Ithak, din Safed), au revenit la Anul Nou al Pomilor, atribuindu-i semnificații mistice cabalistice. Celebrarea s-a extins în toate comunitățile sefarde. A fost stabilit chiar și un ritual special al serii și nopții din ajunul sărbătorii, asemănător cu ritualul mesei de Seder din ajun de Pesah. Există patru faze ale acestei mese din seara de ajun de TU BIŞVAT, care includ băutul a patru cupe de vin, consumul fructelor care au un sămbure la mijloc, consumul

fructelor cu mai mulți sămburi, a fructelor necojite, a fructelor cojite, a legumelor. Binocuvântarea specială este cea a reînnoirii: *Şehiyanu veqimanu vehigyano lazman haze*, mulțumire lui Dumnezeu că ne-a ținut în viață și am ajuns la acest timp. Cel mai recent, acum câțiva ani, acest ritual al serii de 15 Şvat a fost înregistrat în scris și publicat sub formă de carte în limbile ebraică și franceză de către rabinul (care este și profesor universitar de geografie) Hillel Henry Bakis din Montpellier, Franța.

Se afirmă că însuși Rabi Israel Baal Şem Tov i-a acordat sărbătorii de TU BIŞVAT o atenție deosebită. Tradiția care s-a înrădăcinat este de a consuma 15 feluri de fructe la masa din seara de ajun de 15 Şvat. Accentul este pus pe fructe din Ereț Israel. Deoarece în generațiile trecute transportul și conservarea fructelor erau dificile, precum și pentru a exista siguranța că acele fructe proveneau din recolta anului trecut, că fuseseră concepute datorită ploilor care căzuseră înainte de 15 Şvat, erau consumate fructe uscate și conservate cu ajutorul zahărului, de exemplu curmale, smochine, stafide.

Povestiri asupra acestei celebrări în comunitățile evreiești din România de altădată găsim în unul dintre fasciculele cărții "Baal-Şem-Tov, legende și portrete", a rabinului hasid originar din Iași, decedat la Ierusalim, regretatul Menachem Gutman.

Personal, îmi amintesc bucuria pe care o aveam, copil fiind, atunci când bunica îmi aducea aceste fructe în seara de ajun și în ziua de TU BIŞVAT, spunându-mi să mănânc "Hamişuşărul". Simteam o mare

bucurie și atunci când primeam "fructe din Ereț Israel" la cantina rituală a comunității evreiești din București. În prealabil, fostul șef-rabin dr. Moses Rosen, de binecuvântată amintire, ținea o predică specială, la o masă rituală în seara de ajun de 15 Şvat. Nu era o sărbătoare mare, ca în seara de Purim, dar era o bucurie pentru toți participanții, în majoritate tineri atunci, din generația mea. Desigur, fiecare generație are bucuriile ei colective.

Mișcarea sionistă a preluat celebrarea Anului Nou al Pomilor, cu plantarea de arbori în Ereț Israel în această zi (cu excepția cazurilor în care ziua de 15 Şvat cade într-o sămbătă, de Şabat, precum și în anul sabatic – "Şnat şmita", atunci când lucrul pământului este interzis; este cazul acestui an). Unul dintre cele mai frumoase obiceiuri a fost considerat donarea unui pom pentru a fi plantat. Ulterior, această tradiție a continuat și continuă în statul Israel. Această sărbătoare a căpătat un caracter agricol diferit, pentru construirea Israelului. În Israel au fost plantate livezi mari de citrice și au fost adaptați și alți arbori fructiferi. Evreii din Ereț Israel au preluat cultivarea citricelor odată cu întemeierea școlii agricole "Mikve Israel" de lângă Iaf, în anul 1870, de către organizația "Alliance Israelite Universelle", din inițiativa activistului evreu francez Charles Netter.

Mai mult decât atât: Knessetul a fost inaugurat în ziua de 15 Şvat, aceasta fiind și "Ziua de naștere a Parlamentului Israelului", zi de sărbătoare pentru democrația israeliană.

LUCIAN-ZEEV HERŞCOVICI

Simen Tov – un Mazal Tov la Bar Miţva lui Ron Moses

Hanuca vine cu lumină în suflete. Pentru familia Moses – încă o lumină: Ron Moses, a doua generație de israelieni originari din România, ajuns la vârsta majoratului religios, și-a sărbătorit Bar Miţva la București. Copiii și nepotul au vrut să facă o bucurie bunicului, Jerome Moses, ani de zile angajat la Serviciul Tehnic al F.C.E.R., după retragere – membru în Comisia de Asistență Socială a BBR. O existență activă, o viață binecuvântată, un om prețuit și îndrăgit de comunitate. Dovadă – cât de mulți prieteni s-au adunat la Sinagoga Mare, părtași la bucuria familiei sale. În public – lideri ai F.C.E.R., C.E.B., BBR, JCC. Serviciul religios – rabinul Rafael Shaffer, prim-cantorul Iosif Adler, Corul Sinagogii Mari, condus de Maximilian Kertesz - Ron citind din Tora, cortegiul cu Sefer Tora în sinagogă au imprimat gravitate și emoție sărbătorii. Maestru de ceremonii – Erwin Şimşensohn.

Au fost și alte clipe înduioșătoare: Ron mulțumind în română părinților și bunicului pentru că l-au educat în respectul valorilor strămoșești; rabinului Shaffer, pentru onoarea făcută. Edi, tatăl băiatului, a urat fiului său să-și respecte cum se cuvine îndatoririle în fața lui Dumnezeu, să facă onoarea familiei și poporului său. După predica despre semnificația momentului Bar Miţva – asumarea responsabilității pentru faptele sale a copilului devenit adult, Rabinul Rafael Shaffer a oferit lui Ron un dar de Hanuca din partea comunității: adevărul că Bar Miţva lui a avut loc la Sinagoga Mare din București. Fotografii cu instantanee din viața lui Ron pe fundal muzical, bomboane aruncate spre tână, felicitări, lacrimi de bucurie. Comunitatea – a doua familie; un adevăr încă o dată adevărit. (I.D.)

ŞMITA, sau Anul Şabatic (4)

În anul 1911, la Vilnius a văzut lumina tiparului o carte puțin obișnuită. Numele autorului nu apărea. Nici măcar recomandări, care apar de regulă în orice carte pe teme talmudice, nu avea. Ea se adresa unui cerc foarte restrâns de erudiți. Numai cel care studiase recent subiectul, clarificase tot ce poate fi clarificat era pregătit pentru lectura ei. Modul de gândire era și el în mare măsură diferit de cel obișnuit în lumea talmudiștilor. Cartea se numea CHAZON ISH, în traducere Viziunea lui ISH, o anagramă a numelui autorului Avraham ISHaya.

Până în anul 1953, când s-a stins din viață, a publicat un șir lung de volume. Opera lui este una dintre puținele, în afară de monumentală lucrare a lui Maimonide, care acoperă întregul Talmud. Nu există pagină sau subiect din Mişna sau Talmud la a căror înțelegere să nu fi contribuit cu un punct de vedere inedit.

Toată viața a stat în camera lui, a studiat și a scris. A refuzat orice funcție publică și nici nu a vorbit în public decât o singură dată. Doar cu ocazii de excepție s-a implicat în activitățile obștești. Casa lui a fost deschisă celor care îi căutau îndrumarea. Numele acestui deosebit învățat a fost Rabbi Avraham Ishaya Kareliț, dar în gura oamenilor el a primit numele cărții pe care a scris-o cu atâta trudă: CHAZON ISH.

În anul 1933 a ajuns Rabinul Avraham Ishaia Kareliț în Israel. Ierusalimul, plin de erudiți talmudiști, nu l-a atras. El a preferat să se așeze într-o colonie mică, la mijlocul drumului între Tel-Aviv și Petah Tikva. O colonie nouă, în care nu erau încă statornicite orânduiri, era în ochii lui șansa de a-și lăsa o mai puternică amprentă. Colonia se numește Bnei Brak, astăzi un oraș mare și plin de erudiți. Discipolii săi sunt și astăzi personalitățile de frunte ale orașului. Am avut șansa ca unul dintre ei

să-mi fie maestru.

Bnei Brak nu ducea lipsă de rabini. Totuși, când se iveau întrebări legate de practicile agricole, subiect foarte puțin cunoscut de rabini formați în diaspora, el era autoritatea competentă. În anul 1937 a publicat un volum despre legile legate de Şmita, primul publicat în Israel. În acest volum el a zdruncinat unul din pilonii pe care se baza dezlegarea de a lucra pământul vândut unui neevreu. În opinia lui, pământul nu își schimbă statutul prin vânzare către un neevreu și toate obligațiile legate de el rămân în vigoare. Pe de altă parte, el și-a dat acceptul pentru multe înlesniri în practica agricolă a anului Şabatic. Cartea a fost tipărită, dar nu a influențat cu nimic cele petrecute în anul Şabatic 1938.

Până în anii Holocaustului, emigranții veniți în Israel erau în cea mai mare parte idealști care visau să creeze pe pământul sfânt o societate prosperă. Holocaustul a adus cu el un val de dezrădăcinați, care căutau să-și ducă mai departe traiul. Mulți dintre ei s-au așezat în colonii agricole. Cei credincioși dintre ei și-au dorit să respecte legile legate de pământul sfânt despre care au auzit în Diaspora, dar nu au avut ocazia să le studieze în profunzime, darmită să le pună în practică. Erudiții dintre ei au studiat cu sete volumul CHAZON ISH despre Şmita, au ascultat îndemnul rabinului și și-au îndemnat enoriașii să reia practica de a respecta anul Şabatic fără ocolișuri.

În anul Şabatic 1945, două colonii agricole au dat ascultare îndemnului și și-au lăsat în paragină tarlăua. Una dintre ele este kibutul religios Hafeţ Haiim, în sudul Israelului, care a devenit o sursă de inspirație și un model de imitat pentru toți cei ce doresc să respecte porunca de Şmita fără ocolișuri.

Cum au reușit să facă față încercărilor? În primul și în primul rând pentru că decizia lor a fost fermă. Credința le-a dat puterea să reziste. Nu au lipsit nici încercările, dar nici miracolele. Fapt este că au reușit.

Pentru a-și asigura o sursă de venituri pentru anul de Şmita, Hafeţ Haiim a fost unul din primele kibuturi care și-au înființat fabrici. Cea mai reușită investiție a fost însă un parc de distracții, care a devenit foarte popular. Ca în multe alte cazuri, limitările religioase au devenit un motor al progresului.

Visul de a clădi o societate prosperă pe pământul strămoșesc s-a împlinit. Nimic nu dăunează unui vis mai mult decât împlinirea lui. Idealul de a-și munci singuri pământul a fost foarte repede dat uitării. În condițiile de relativă stabilitate care s-au creat după înființarea Statului Israel, pentru multe munci agricole au fost angajați lucrători care nu sunt evrei. Ei erau suficienți pentru a face în anul de Şmita toate muncile interzise evreilor.

Lipsa de terenuri agricole, pe de o parte, și dezvoltarea rapidă a industriei, comerțului și turismului, pe de altă parte, au condus la o constantă scădere a ponderii agriculturii în economia Israelului. Astăzi, agricultura reprezintă un procent mic din P.I.B.-ul Israelului.

Heiter Mechira – dezlegarea de a vinde pământul - a fost dată în condiții în care însăși existența coloniilor era amenințată. O societate prosperă, care avea deja posibilitatea să renunțe, dacă și-ar fi dorit, o dată în șapte ani la câteva procente din venit, nu mai avea justificarea de a recurge la această dezlegare.

Dezlegările au însă dinamica lor. Odată intrate în practică, chiar dacă și-au pierdut temeiul, ele nu mai pot fi lesne revocate. În situația în care era de ales între o dezlegare, oricât de șubredă, și o încălcare totală, mulți au preferat totuși prima variantă.

(Continuare în pag. 23)

Contribuția evreimii române la Așezământul Muncii în Ereț Israel

Comunicare prezentată de dr. Aurel Vainer, președintele F.C.E.R., la Cenaclul „Ițhak Arți z.l.”

Prezent la Cenaclul desfășurat la Kfar Ha'Macabia, în memoria lui Ițhak Arți z.l., președintele F.C.E.R., dr. Aurel Vainer, deputat, a subliniat, în mesajul său, că reîntoarcerea fiilor lui Israel din Diaspora în Ereț Israel pentru a reconstrui o țară mult milenară a implicat mai întâi de toate reîntoarcerea la agricultură.

A doua temă majoră, care trebuie abordată în cadrul Cenaclului se referă la contribuția evreilor din România la reconstrucția Israelului și reprezintă un element de mândrie și de mare satisfacție atât pentru evreii care au trăit în România acelor vremi, cât și pentru evreii contemporani, fie că trăiesc în Israel sau în România.

În mesajul său, președintele F.C.E.R. a mai adăugat că acest cenaclu dedicat memoriei lui Ițhak Arți z.l. și organizat de A.M.I.R., îi amintește „de cele două întâlniri pe care a avut șansa de a le avea cu această mare figură a alialei române”. „Ne-am întâlnit, a spus Aurel Vainer, mai întâi în biroul meu de la Camera de Comerț și Industrie a României, în anii '90-'95, iar cu un an-doi mai târziu, la Tel Aviv, pe terasa unei cafenele. Bineînțeles, am discutat despre evrei, Israel, dar mai ales despre noi – evreii originari din România. Aș mai adăuga la aceste lucruri și satisfacția, pe de-o parte, pentru faptul că în anul 1949 am fost *haluț* la un kibutz de *hașșara* al organizației sioniste Dror și, pe de altă parte, regretul că n-am ajuns să fiu un kibuznic autentic în Ereț Israel”.

În final, dr. Aurel Vainer l-a felicitat, în nume personal, dar și în cel al conducerii F.C.E.R., pe președintele Micha Harish pentru realizarea acestui eveniment, precum și pentru întreaga activitate pe care o desfășoară AMIR, sub conducerea sa.

Participând ulterior și la masa rotundă din cadrul Cenaclului, dr. Aurel Vainer a vorbit din punctul de vedere al evreilor din zilele noastre din România, având ca misiune de prim ordin păstrarea și dezvoltarea moștenirii istorice primite de la evreii care au trăit secole în România. În acest context, vorbitorul a urmărit în timp procesul de emigrare a evreilor români către Ereț Israel, după cum rezultă din textul citat în continuare. Acest proces de durată și cu rezultate deosebite a avut loc în condițiile activităților sioniste desfășurate în România începând cu secolul XIX. Procesul de imigrare a avut loc în condiții foarte diferite de timp și spațiu, și uneori foarte grele, precum și în relație cu conjuncturile sociale și politice.

Alia Din România - Date statistice

Tabel 1

An de referință	Mii persoane	Procente
Total 1919 - 1995, din care:	313.4	100,0 %
1919	0	0.0
1925	1.8	0.6
1933	1.4	0.4
1935	4.1	1.3
1936	1.5	0.5
1938	0.6	0.2
1941	0.7	0.2
1944	3.9	1.2
1945	1.3	0.4
1946	4.4	1.4
1947	4.7	1.5
1948	24.8	7.9
1949-1950	59.8	19.1
1951-1952	42.8	13.7
1955	0.3	0.1
1958-1960	27.7	8.8
1961	20.8	6.6
1962-1963	20.6	6.6
1964-1966	37.1	11.8
1969-1970	6.7	2.1
1971-1974	11.1	3.5
1975-1978	6.6	2.1
1979-1984	7.9	2.5
1985-1990	8.5	2.7
1991-1995	2.2	0.7
Alți ani	12.1	3.9

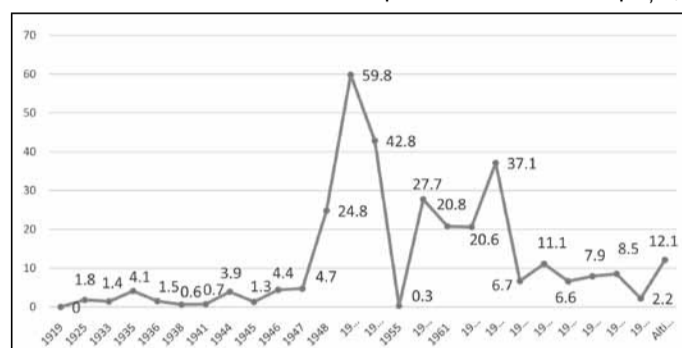
În perioada 1919-1995, au făcut alia din

România 314.000 de persoane, cu evoluții foarte diferite, cu sușuri și coborâșuri de la un an la altul, de la o perioadă la alta.

Dacă din 1919 până la 5 mai 1948, au făcut alia 41.000 de evrei, în perioada următoare de până în 1995 cifra a fost de 272.000 de persoane. Procesul de alia se intensifică substanțial începând cu anii 1946-1947, având ca momente de vârf anii 1950-1952, cu aproape 80.000 de persoane, după care urmează ani cu alia foarte redusă, iar din anul 1958 până în 1965, numărul celor care iau drumul Israelului crește foarte mult, la aproape 100.000.

Evoluția numărului evreilor din România în alia

Grafic Nr. 1 Mii persoane

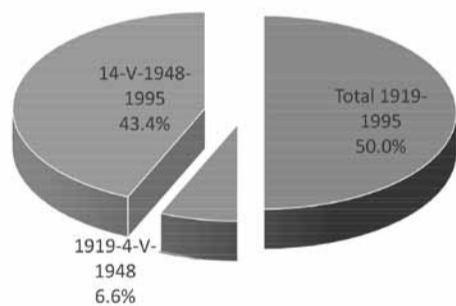
Alia-ua se încetinește foarte mult odată cu scăderea numărului evreilor din România, iar după anul 1990 și datorită noilor condiții din România, devenită o țară democratică, orientată tot mai mult spre economia de piață și colaborarea cu lumea occidentală.

Evoluția numărului evreilor din România în alia

Tabel Nr.2

An de referință	În procente	Structură
Total 1919-1995	313,4	100,0
1919 - 4-V-1948	41,1	13,1
14-V-1948 - 1995	272,3	86,9

Grafic Nr.2

Este bine să amintesc și faptul că evreii din România au fost printre primii colonizatori ai Țării Făgăduinței, ei fiind aceia care au creat primele așezări agricole de la Rosh Pina, Zihron Le'Yakov și Rishon Letzion, iar condițiile de atunci erau foarte puțin propice pentru munca și viața oamenilor.

De aceea, nu putem vorbi despre Așezământul Muncii în Israel fără a vorbi de acest mare aflux de populație venit din România, mai cu seamă că aceia care au făcut alia, de la începuturi și până mai târziu, nu au fost oameni acomodați cu muncile agricole, cu o existență de luptă cu natura, pentru a reda viața frumosului Israel de astăzi. Trebuie însă să afirm, cu toată tăria, că drumurile evreilor spre Ereț Israel au început încă în secolul XIX, fiind cunoscute plecarea celor din Moinești, Focșani și alte zone ale Moldovei, pentru a crea primele colonii agricole.

Am avut la dispoziție o documentare consistentă, din care a reieșit că primul grup de emigranți a plecat la începutul lunii august 1882, cu vaporul Tetis, grupul numărând 228 de persoane din Bacău, Moinești, Cârja, Focșani și Galați. Ei și-au luat din locurile lor natale toate ustensilele necesare pentru munca câmpului. Permiteți-mi să-l citez pe Theodor Lavy, care spunea: „crearea coloniilor Rosh Pina și Zihron Yakov a impulsinat continuarea emigrării, astfel încât până la sfârșitul anului 1882 au plecat 1332 persoane”.

Israel Benjamin, cunoscut ca Benjamin al doilea din Fălțiceni, a fost printre primii care au susținut necesitatea creării de

așezări agricole în Ereț Israel. Primele grupuri prisioniste au fost create la începutul anului 1873; scopul a fost emigrarea în Ereț Israel și înființarea de așezăminte agricole. Societățile de colonizare își propuneau să înlesnească emigrarea procurând teren necesar. Scopul Hoveve Sion era identic cu acela al societăților de colonizare, cu deosebirea că cele dintâi aveau ca țintă a colonizării numai Palestina.

Despre istoria mișcării de alia din România s-au scris destul de multe. Comentariul meu dorește însă să arate eroismul celor care au plecat de-a lungul timpului, motivați foarte diferit de la o perioadă la alta, și nu mai puțin, confruntarea fiecăruia cu o grămadă de probleme, deloc ușoare.

Mitropolitul Nectarie al Bucovinei declară publicației „Czernowitz Morgenblatt” că în Palestina evreii duc o muncă rodnică de transformare a unui teren stâncos în pământ fertil.

Nu doresc să fiu patetic, dar cred că evreii din România care au făcut alia, fiecare cu propria lui trăire, s-au confruntat cu ceea ce se poate numi o viață de eroi, la nivel mai mare sau mai mic.

O problemă pe care trebuie neapărat să o discutăm este cea a mișcării sioniste din România, de la Hoveve Sion la organizațiile tineretului sionist, care au adunat în jurul lor și în care au militat mii de tineri evrei din cele mai diferite localități ale României, până în momentul dizolvării abuzive și nemiloase a organizațiilor sioniste în anul 1948. Să nu uităm, în acest sens, și Asirei Zion a acelor sute de activiști sioniști care au înfundat închisorile comuniste.

Un moment cu totul remarcabil în mișcarea sionistă din România și internațională a fost primul Congres sionist de la Focșani, din 29-31 decembrie 1881.

În 1881 s-au întâlnit 56 de delegați din 59 de localități din România, reprezentând multe organizații evreiești sprijinite ale emigrației în Statul Israel, care se adună să discute această problemă a revenirii în Țara Sfântă.

Trebuie să remarcăm că ideea revenirii în Patria Sfântă era foarte mult legată de revenirea la o viață normală a oamenilor din toate vremurile, a legăturii cu pământul. Din păcate, evreii aflați în Diaspora, timp de multe secole, au fost obligați să renunțe la munca agricolă, la munca câmpului. Nu au fost tolerați. Aș vrea să amintesc în acest sens că, în timp ce în Transilvania, care aparținea atunci Imperiului Austro-Ungar, emanciparea evreilor are loc în sec. XIX, inclusiv cu dreptul de a cumpăra terenuri, în Regat abia după Constituția din 1923 se primește cu adevărat acest drept. Ca atare, să nu ni se ceară: de ce ați plecat și nu ați practicat niciodată munca câmpului? Nu este un adevăr. Adevărul istoric, mai ales în Transilvania și Maramureș, este că am avut, încă din sec. XIX, evrei țărani, în adevăratul sens al cuvântului. Erau și cu plugul și cu Tora, învățătura noastră sfântă.

Prin Congresul de la Focșani, oamenii, din aceste locuri și nu numai, își propun să revină la munca câmpului. Evenimentul din 1881 face o unire, o joncțiune, între idealul sionist, idealul reîntoarcerii la Sion ca o permanentă a poporului evreu, și activitatea practică, pragmatică, de revenire în Ereț Israel.

Dacă îmi permiteți, aș mai cita ceva din Theodor Herzl, care spunea: „Sionismul a unit un popor fără țară cu o țară fără un popor”. Acesta este Israelul, care s-a realizat pe baza ideilor sioniste, care au luat în 1881 formulări clare și deosebit de binevenite.

Este cazul să ne aducem aminte, cu maximă recunoștință față de cei care au fost atunci pionierii noștri, care au vehiculat și au condus mișcarea sionistă (cu o dezvoltare extraordinară în sec. XX), finalizată prin crearea Statului Israel. Să le mulțumim tuturor celor care au fost la Focșani, celor care au preluat ideea sionistă și au dus-o cu fermitate înainte.

Istoria sionismului în România este foarte bogată, atât prin valoarea problemelor abordate, prin numărul mare de participanți de toate vârstele, prin efectele concrete pe

care le-a avut în construirea și dezvoltarea Statului Israel. Mișcarea haluțiană a fost foarte extinsă și puternică în România. Prin programele de *hașșara* desfășurate în diferite colțuri ale României, tinerii evrei s-au învățat cu munca fizică și s-au pregătit mai cu seamă pentru agricultură.

În mișcarea sionistă din România existau patru tipuri de societăți: 1) societăți pentru înlesnirea emigrării; 2) societăți de colonizare; 3) societăți Hoveve Sion; 4) societăți pur sioniste.

De altfel, în România, a funcționat la București o școală de agricultură în cartierul Floreasca (de atunci), care în 1945 sărbătorea 10 ani de activitate, iar imediat după al doilea război mondial s-a desfășurat o intensă activitate de învățământ și pregătire la Școala „Cultura agricolă” Colentina, de la marginea Bucureștiului. Pe acolo s-au perindat numeroși tineri evrei, înaintea de a face alia. Condițiile de la școala „Cultura agricolă” erau dintre cele mai bune la vremea aceea, beneficiind de cadre didactice cu bună pregătire culturală și profesională, dar și de condiții de trai invidiate de mulți în acei ani, obținute mai ales cu sprijinul Joint.

Să nu uităm nici un moment că în anii interbelici, evreii din România au sprijinit prin propriile posibilități dezvoltarea *šuv*-ului evreiesc din Palestina. Ilustrăm acest lucru prin câteva informații:

- la București, în anul 1931, în Palatul Dr. Iuliu Barasch s-a inaugurat Expoziția Produselor Palestiniene, la care a luat cuvântul și dr. Felix Rosenbluth, membru în Executiva Sionistă Mondială;

- în decurs de 10 ani exportul românesc în Palestina a crescut de la 20 milioane lire sterline la 270 milioane lire sterline, întrecând volumul exportului realizat către Palestina de Cehoslovacia, Ungaria, Polonia și Belgia;

- la intervenția deputatului M. Landau, Ministerul Finanțelor din România a aprobat o reducere de 75% la taxele de pașaport pentru haluțimii din România;

- importanți oameni de cultură din România au sprijinit ideea unui Stat Evreu în Palestina. Exemple:

- Tudor Argezi: „Cred că idealul dv. de creare a unui stat evreiesc aduce singura soluție problemei celei mai penibile din istoria modernă... antisemitismul.”

- Gala Galaction: „Pentru mine problema evreiască este o problemă teologică... Problema lui Israel a fost, este și rămâne o problemă dumnezeiască. Singura soluție a problemei evreiești, eu o văd numai prin înfățișarea unui Stat Evreu în Palestina, pe suprafața în care evreii formează majoritatea populației.”

- Prof. univ. Rădulescu-Motru, prezidând un simpozion în care s-a evidențiat contrastul între Palestina și Birobidjan, a spus: „Eu nu văd nici un fel de contradicție între idealul sionist – ca ideal al renașterii naționale a poporului evreu – și idealurile naționale ale altor popoare. Din contră, privesc cu o deosebită simpatie străduințele poporului evreu de a-și crea un cămin național propriu în Palestina.”

- la 11 iulie 1935, guvernul român a admis transferarea în Palestina a Fondurilor Keren Kayemeth și Keren Haesod, colectate în România.

- la Târgul de la Tel Aviv din 1936, România a fost unul dintre cele 14 state participante.

- la finele anului 1938, N. Petrescu-Comnen, ministrul Afacerilor Străine, îl convoacă pe W. Filderman și-i propune să conceapă un plan de emigrare a evreilor pentru a-i fi înmănat regelui. Un comitet ad-hoc de lideri evrei elaborează un proiect de plan; îl remite lui M. Ralea, pe atunci ministrul Muncii. Guvernul nu a mai dat, însă, nicio urmă acestui proiect.

- în România antebelică a funcționat cu mult succes asociația ORT, care primea înscrieri pentru cursuri de radio, instalații electrice, marochinărie, croitorie și lenjerie.

Deocamdată, nu am decât să vă mulțumesc pentru atenția și onoarea de care am beneficiat prin invitarea de către conducerea AMIR la această deosebit de importantă manifestare.

Shalom și mult succes și bucurii tuturor!

24 ianuarie 1859

Unirea Principatelor Române și evreii

24 ianuarie reprezintă în sufletele românilor aniversarea Unirii vechilor Principate Române, Moldova și Țara Românească, unire care stă la baza statului național modern România. Unirea de la 1859 este strâns legată de Alexandru Ioan Cuza și de alegerea acestuia ca domnitor al ambelor Principate la 5 ianuarie 1859 în Moldova și la 24 ianuarie 1859 în Țara Românească. Unirea de la 1859 s-a făcut însă treptat. Ea a început în 1848, odată cu realizarea uniunii vamale și desființarea vămii dintre Moldova și Țara Românească, în timpul domniilor lui Mihail Sturdza și Gheorghe Bibescu.

Domnitorul muntean Gheorghe Bibescu face primul pas spre Unirea Principatelor la 1 ianuarie 1848, desființând Vama din Focșani, important punct vamal între Țările Române. Ideea era însă mai veche, încă din 1842, având la bază un proiect de unificare a mărilor și greutăților. Ideea Unirii Moldovei și a Țării Românești, existentă încă de la 1600 în conștiința neamului românesc, a fost la acest moment o puternică temă de dezbateri în cele două Țări Române și pe plan internațional.

La 9 (21) iunie 1848, Proclamația de la Islaz a revoluționarilor pașoptiști din Țara Românească proclama „emanciparea israeliților și drepturi politice pentru compatrioții de altă credință” (art. 21). În anii următori Unirii, Alexandru Ioan Cuza a făcut primii pași spre emancipare. Au fost coopțați evreii în posturi publice iar legea comunală din 1864 le asigura dreptul de a participa, în anumite condiții, la alegerile municipale. Codul Civil din același an (art. 7) stipula „naturalizarea evreilor după zece ani de rezidență. După 25 de ani de la revoluție, pașoptiștii liberali (Ion C. Brătianu, Mihail Kogălniceanu, Ion Ghica) și-au schimbat radical idealurile și au uitat promisiunile față de evreii. După înlocuirea lui Alexandru Ioan Cuza, articolul 7 din Codul Civil a fost reformulat în sensul că cetățenia va fi acordată numai locuitorilor creștini. Agitând teoria pericolului demografic, conducătorii Partidului Liberal au pornit o serie de acțiuni anti-evreiești, precum interdicții de a locui în mediul rural, expulzări, restricții de ordin economic etc., care au fost agravate de abuzurile administrației locale însărcinate cu aplicarea acestora.

Prezența unei minorități evreiești în Țările Române se face simțită cu mult timp înainte actului istoric de la 1859. Nu numai din interior, dar și din activitatea organizațiilor evreiești europene. Încă din 1858 a apărut ideea înființării Alianței Israelite Universale, care s-a concretizat în 1860. În majoritatea țărilor europene dezvoltate are loc emanciparea civilă a evreilor, care în România a întârziat cu o jumătate de secol. Dacă în Țara Românească exista o tendință favorabilă emancipării, în Moldova cercurile politice retrograde au reușit să mențină starea de semilegalitate civilă a evreilor, deși aceștia contribuiau activ la modernizarea societății și statului nou creat. Patriotismul evreilor s-a dovedit fără tăgadă atât în Războiul de Independență din 1877-1878, cât și în Războiul de Întregire a Neamului din 1916-1919, prin jertfele de sânge ale militarilor evreii, prin susținerea economică a acțiunilor militare. Presa evreiască, înființată la mijlocul veacului XIX, a susținut permanent atașamentul pentru dezideratele poporului român. Liderii evreimii din România, rabinul Malbim, dr. Iuliu Barasch, au declarat public acest atașament.

BORIS MARIAN

“BUCHAREST KLEZMER BAND” a concertat la Belgrad

După concerte susținute timp de aproape un an și jumătate în România, Bucharest Klezmer Band a concertat pentru prima oară în afara granițelor țării. La propunerea directorului JDC pentru România, Serbia, Muntenegru, Bosnia-Herțegovina și Macedonia, Israel Sabag, primul spectacol a avut loc în data de 27 decembrie 2014 la Sinagoga „Sukat Shalom” din Belgrad. Cuvântul de deschidere a fost rostit de Danijel Bogunovic, noul președinte al Comunității Evreilor din Belgrad, care a subliniat importanța legăturilor strânse dintre comunitățile celor două țări, urmat de directorul de cabinet al președintelui F.C.E.R., Silvian Horn, care a transmis salutul președintelui F.C.E.R., deputat dr. Aurel Vainer, oferind și cadouri din partea Federației

noastre lui Ruben Fuks, președintele Federației Comunităților Evreiești din Serbia și lui Danijel Bogunovic. Directorul JDC, Israel Sabag, promotorul acestei prime ieșiri internaționale a trupei, a rostit de asemenea câteva cuvinte, atingând coarda sensibilă a publicului.

Programul pregătit de dirijorul Bogdan Lișin a fost plin de surprize, prezentând dincolo de repertoriul idiș, atât piese românești, mult apreciate în Serbia, cât și piese din repertoriul folcloric rusesc și chiar sârbesc, momente ovaționate de întreaga audiență.

Aceleași surprize muzicale oferite de Bucharest Klezmer Band au stimulat la dans și aplauze și publicul din Zrenjanin. În ambianța barocă a clădirii Primăriei din Zrenjanin, Silvian Horn a transmis și aici mesajul președintelui Federației Comunităților Evreiești din România, primit cu căldură de Ljiljana Popov, președinta Comunității Evreilor din Zrenjanin. În Barokna Sala, vocile solistelor Carmen Iovițu, Geni Brenda și Rodica Doija au făcut să vibreze încă o dată inimile iubitorilor de muzică klezmer, seara încheindu-se cu un zâmbet pe buzele tuturor, în ciuda viscolului care pusese stăpânire pe întreaga regiune.

În final, Silvian Horn a mulțumit sponsorilor fără de care nu se puteau realiza aceste două concerte la Belgrad: JOINT România, Israel Sabag, Ionel Ilie Ciuclea, președinte Supercom SA, Nicole Tender și Luciano Sgaro.

Mulțumiri speciale din partea Formației Bucharest Klezmer Band pentru ajutorul și prietenia, doamnei Janina Ilie.

Directorul JDC România, Serbia, Bosnia-Herțegovina și Macedonia, Israel Sabag, a transmis, prin intermediul revistei noastre, felicitări și mulțumiri formației de klezmeri din București. În mesajul său, Israel Sabag spune: „Aș dori să mulțumesc Bucharest Klezmer Band pentru cele două concerte extraordinare de la Belgrad și Zrenjanin, din decembrie, realizate cu susținerea Federației Comunităților Evreiești din România, JDC, și a Comunității Evreiești din Belgrad”.

Filosofia supraviețuitorilor

“A trăi pentru a-ți povesti viața”, spune un titlu de carte, scrisă într-un alt colț de lume, însă cu un mesaj comun, pentru noi toți. Dar viețile povestitorilor noștri sunt departe de a fi unele comune și, mai mult decât orice, sunt greu de povestit. Un singur episod de la începuturile lor a fost de ajuns pentru a le marca pe toate cele care i-au urmat.

Iancu Țucărman, supraviețuitor al trenurilor morții de la Iași, și Liviu Beris, președinte al Asociației Evreilor din România Victime ale Holocaustului și supraviețuitor al deportărilor în Transnistria, au fost de curând invitați la un dialog cu doctoranzii Facultății de Filosofie București. O discuție liberă pe tema Holocaustului, a reprimării și a regimurilor totalitare în general, moderată de prof. univ. dr. Vasile Morar.

Așezați în fața celor câțiva doctoranzi, întrebările veneau către ei firesc, din curiozitatea specifică tinerilor cercetători care se îndeleptesc cu istoria și filosofia gândirii: Cum a fost posibil? Cum ați scăpat? Cum ați rezistat? În ce ați crezut? Cum vă face să vă simțiți statutul de supraviețuitor? Cum ați perceput venirea rușilor? Dar a comunismului?

Întrebări, cu o nevoie acută de răspuns! Dar cum să povestești, omenește, despre o perioadă inumană? O perioadă din istoria recentă a civilizației europene în care valorile morale au fost în întuneric.

“Optimismul și credința în Dumnezeu m-au salvat”, a spus domnul Țucărman.

“Nu pot retrăi acea perioadă. Pot să-mi amintesc, dar nu pot retrăi. Așa că pot să-mi imaginez cât de greu îi este cuiva

să înțeleagă ce s-a întâmplat cu adevărat. Holocaustul a fost o deviere a raporturilor normale între oameni. În acele momente am încetat să mai cred în Dumnezeu!”, a spus domnul Beris.

Alteritatea face ca poveștile și speranțele să aibă drumuri și motivații diferite, chiar dacă o putere imensă le împingea către același loc. Holocaustul rămâne, iată, noaptea lungă a istoriei noastre recente, cu 6 milioane de povești nespuse.

Discuția din mica sală a Facultății de Filosofie s-a purtat, desigur, pe mai multe planuri, vorbindu-se despre nazism și comunism sau despre alte forme de totalitarism și extremism, mai mult sau mai puțin instituționalizate ori asumate politic. Un dialog, așadar, cu atât mai actual cu cât, de curând, câțiva musulmani radicali au omorât, într-o serie de atacuri ce a durat trei zile, mai mulți cetățeni francezi, unii dintre ei de origine evreiască.

Eram curios cum au perceput discuția doctoranzii de la filosofie. L-am întrebat pe unul dintre cercetători și a fost de acord să-mi expună, la cald, câteva idei, dar a preferat să rămână anonim. Propun să-i spunem simplu, filosoful 1. Iată ce mi-a spus, pe scurt:

“M-a captivat. Am fost foarte atent și țin să spun că invitații sunt doi oameni deosebiți. Este o dramă iar noi trăim în altă societate. Și lor le vine greu să povestească și nouă - să înțelegem exact cum a fost. Nu cred că putem trage exact concluziile de care este nevoie și că suntem condamnați să ne lovim de aceleași obstacole, atunci când vom ajunge în fața

lor, ținând cont de faptul că și noi vom fi alții. Probabil că nu suntem încă ferți de pericol. Este foarte posibil, cum au spus și dânsii, să ne întâlnim cu aceleași atrocități, doar că sub alte forme.”

La invitația profesorului Vasile Morar, domnii Iancu Țucărman și Liviu Beris vor participa la o nouă discuție, în semestrul al II-lea, de această dată cu masteranzii Facultății de Filosofie.

GEORGE GÎLEA

O viață salvată la Căminul „Dr. Moses Rosen”

Laura Trifănescu, fiica d-nei Rozalia Herșianu, pensionară a Căminului „Dr. Moses Rosen”, a adresat recent o scrisoare directorului D.A.S.M., Attila Gulyas, menționând, între altele:

„În ultimele două săptămâni mama mea a fost foarte grav bolnavă, viața ei fiind în pericol. Boala a necesitat îngrijiri la Cămin cât și internarea și operarea ei în spital.

Dacă mama mea a trecut cu bine peste această situație, aceasta se datorează în cea mai mare parte atenției continue a întregului personal de la Cămin, care i-a fost alături și a îngrijit-o cu competență și omenie.

Doresc prin această scrisoare să vă mulțumesc dvs. pentru modul în care organizația și conduceți sectorul de asistență și să mulțumesc și domnului director Perrotta pentru atenția și competența cu care conduce Căminul.

Doresc pe această cale să adresez mulțumirile noastre întregului personal al Căminului, care nu numai că asigură toate îngrijirile necesare unor vârstnici, dar o face cu multă bunăvoință și compasiune. În mod deosebit, mulțumirile și recunoștința noastră se adresează d-nei doctor Sava și asistentei-șefe Rădița, pentru atenția lor și îngrijirile acordate în situația dată, persoane ale căror competență și disponibilitate de a face tot ce era necesar ne-au ajutat să depășim situația.

Vă mulțumesc și le mulțumim din suflet, iar alături de mine este toată familia. Vă dorim La Mulți Ani, sănătate și puterea de a vă ocupa în continuare la fel de sectorul pe care îl conduceți.

Cu cele mai bune gânduri,
LAURA-MICHAELA TRIFĂNESCU

Corul „HAZAMIR”, premiat de Uniunea Elenă

Cu ocazia participării Corului „Hazamir” al C.E.B. și JCC la cea de-a doua ediție a festivalului „ALFABETUL CONVIEȚUIRII”, inițiat de Uniunea Elenă

din România și cofinanțat de Guvernul României - Departamentul Relații Interetnice, eveniment desfășurat în București, U.E.R. a acordat formației artistice menționate o Diplomă.

„Eleganța și diversitatea momentelor artistice, frumusețea și originalitatea costumelor au dezvăluit valorile și neprețuitul tezaur cultural pe care le-ați moștenit și pe care cu mândrie le împărtășiți împreună”, a spus dr. Dragoș Gabriel Zisopol, deputat, președintele U.E.R., care a adresat Corului „Hazamir” invitația de a lua parte la o nouă ediție a acestei sărbători în marea familie a minorităților naționale din România!”

74 de ani de la Pogromul din București

Pogromul de la București din 21-23 ianuarie 1941 s-a desfășurat pe fondul rebeliunii legionare – conflictul deschis dintre generalul Ion Antonescu și Mișcarea Legionară – și reprezintă un moment de apogeu al practicilor antisemite, teoretizate și însușite în mod latent în societatea românească interbelică.

Bilanțul tragicelor evenimente cuprinde peste 120 de victime din rândul populației evreiești, majoritatea macabrelor asasinat fiind comise în pădurea Jilava, precum și la Abator, pe șoselele Fundeni și Pantelimon. Centrele legionare și Poliția Capitalei

au fost transformate în adevărate camere de tortură.

Au fost jefuite și devastate: Templul evreilor de rit spaniol din strada Negru Vodă, Sinagoga Beyth Hornidraș Vechiu din Calea Moșilor, Templul Podul Mogoșoaia din str. Atena, Templul Coral din str. Sf. Vineri, Templul Fraterna din str. Mămulari și Sinagoga Mare din str. Vasile Adamache. Templul Cahal Grande, o bijuterie arhitectonică, a fost devastat și incendiat de un grup de legionari condus de preotul Brigadeu, arzând complet.

Destine frânte

Pogromul de la București din 21-23 ianuarie 1941 a lăsat în urmă multe familii evreiești îndoliate, printre acestea fiind și familia rabinului Zvi Guttman – tatăl, mama și cinci copii. Doi fii ai rabinului, Iosef și Ianu - Iaakov, care publicaseră încă de la o vârstă fragedă lucrări de filosofie, drept și, respectiv, sociologie și istoria culturii, admirați de personalitățile vremii, își vor găsi sfârșitul în masacrul din pădurea Jilava. Fratele lor, Rabi Efraim Guttman din Tel Aviv, a rememorat clipele amare...

Lacrimi peste timp

D.M.: Ce s-a întâmplat cu familia dvs. în timpul Pogromului?

Rabi EFRAIM GUTTMAN: În noaptea aceea grea, călăii au năvălit la noi în casă cu băte și tot felul de arme și au început să-i lovească puternic pe tata și pe cei doi frați mai mari, în fața noastră. I-au azvârlit pe scările casei în jos și, în bătai, i-au urcat în mașina ce aștepta la poartă. I-au dus la un sediu legionar, unde erau strânși peste o sută de evrei. I-au bătut crunt pe toți și apoi i-au dus în pădurea Jilava. Era iarnă, zăpadă. I-au coborât din mașină și i-au împușcat. S-a întâmplat o minune și tata a supraviețuit gloanțelor. A stat în prima noapte acolo, în zăpadă, în stare de șoc. A doua zi, a reușit să se miște și să meargă puțin, încercând să înțeleagă unde se afla exact. A întâlnit unul dintre legionarii care păzeau locul. Acesta l-a dus într-un beci al primăriei Jilava. A durat câteva ore și, acolo, au fost aduși alți câțiva evrei, vreo cinci, care supraviețuiseră masacrului, dar fuseseră prinși când au încercat să fugă din zonă. Spre seară, legionarii i-au urcat pe toți în mașină, i-au dus din nou în pădurea Jilava, le-au ordonat să se culce pe pământ, în zăpadă, și, iarăși, au tras cu revolvarele în ei. Ceilalți cinci au murit pe loc. Tata n-a simțit nimic. A rămas împietrit. Minunea s-a produs a doua oară. În noaptea aceea, au venit niște legionari care dezbrăcau cadavrele victimelor și le luau hainele sau căutau să vadă dacă unii dintre decedați au dinți de aur, ca să-i smulgă. Când au ajuns la tata,

au strigat îngroziți: "Acesta e încă viu!". Stătuse așa de mult în zăpadă și mocirlă, încât arăta foarte rău. Respectivii, văzând că nu are nimic de valoare, l-au lăsat să zacă în continuare în zăpadă. A treia zi, dimineată, a fost prins iar de un legionar, care i-a spus: "În seara aceasta te lichidăm, sigur! Nu mai ai nici o scăpare!" Norocul său a fost că a izbucnit o luptă între legionari și armata română. Într-un final, l-au găsit niște soldați, care luptau împotriva legionarilor, și au decis să-l trimită acasă.

D.M.: Ce au făcut, apoi, supraviețuitorii din familia dvs.?

Rabi EFRAIM GUTTMAN: În noaptea când i-au scos din casă, în bătai, mama a leșinat. Noi, cei trei copii mici rămași – eu, un frate și o soră – am plâns, îngroziți, multă vreme... Când tata s-a întors acasă, mama, văzând că cei doi băieți mai mari nu sunt cu el, l-a întrebat: "Unde sunt copiii?". Tata i-a răspuns cu un verset biblic, în ebraică, al cărui sens este: "Am plecat plin și mă întorc gol...". Mama, Ethel, nu și-a mai revenit niciodată complet din șocul trăit, iar groaza și durerile îndurate atunci și-au lăsat amprenta pe sănătatea ei multă vreme. A fost înmormântată lângă cei doi fii, la Cimitirul Filantropia. Sinagoga unde slujea tata, în centrul Bucureștiului, a fost distrusă. Enoriașii care supraviețuiseră, aflând că și tata e în viață, au venit la el ca să-l întrebe unde să se roage. Atunci, tata a decis să țină rugăciunile chiar în casa noastră, amenajând în grabă o cameră specială. Așa s-a înființat sinagoga pe care, chiar el, a numit-o "Beit Iaakov Iosef", în memoria celor uciși. Tata fusese liderul organizației sioniste religioase "Mizrahi", dar am putut să ajungem în Israel abia peste 20 de ani, în 1961. Tata era foarte atașat de comunitatea rămasă și căuta să-i aline pe supraviețuitorii suferinzi. În plus, tata fusese și președintele Tribunalului rabinic, era un expert în halaha (n.r. – drept religios iudaic), iar șef-rabinul Moses Rosen a insistat

să rămână, deoarece comunitatea avea mare nevoie de experiența sa în probleme halahice. Apoi, autoritățile comuniste

ne-au refuzat, multă vreme, plecarea. Când am făcut alia, "sinagoga", de fapt congregația, s-a mutat în Israel, unde s-a deschis lăcașul de azi, cu același nume. Cel de-al treilea frate al meu, Ithak Guttman, a devenit un inginer important și a avut o contribuție însemnată la dezvoltarea aeronauticii israeliene. Mai trăim, astăzi, doar eu și sora mea, prof. dr. Hava Haas, care este un medic israelian renumit.

Tradiția continuă

Sinagoga, numită astăzi "Beit Iaakov Iosef – HaRav Zvi Guttman", este unul dintre cele mai frumoase lăcașe din Tel Aviv, un adevărat centru spiritual al israelienilor cu origini românești, fiind condusă de Rabi Efraim Guttman, ajutat de fiul și continuatorul său, Rabi Elhanan Guttman.

D.M.: Ce înseamnă, astăzi, această sinagogă?

Rabi ELHANAN GUTTMAN: Bunicul meu, rabinul Zvi Guttman, a fost rabin al

Protestul unui grup de nedreptățiți

(Urmare din pag. 2) Ardealul de nord, în urma Dictatului de la Viena din 30 august 1940, și Asociația Holocaustului din Ardealul de nord 1940-1945 au formulat "un protest energetic" împotriva acestei decizii pe care o consideră neconstituțională, nelegală și imorală. „Această prevedere – se arată în textul protestului, trimis diferitelor organe de stat și publicat în cotidianul săptămânar „Informația Zilei” – are un efect material și moral devastator asupra refugiaților, expulzaților și deportaților din Ardealul de nord... deoarece această categorie este pe cale de dispariție. Numărul acestora se împușcă în fiecare an. Înțelegem

comunității bucureștene din 1920 și, ca expert în halaha, a fost apreciat de trei șef-rabini: de dr. Iacob Niemirower, apoi de dr. Alexandru Șafran și de dr. Moses Rosen. Când el a venit în Israel, a adus nu doar suluri de Sefer Tora (n.r. – pergament de Tora) foarte vechi, salvate din Holocaust, sau pe membrii congregației care-l urmaseră, ci și, mai ales, o întreagă tradiție halahică și un caracter aparte – poate, chiar, unic în lume –, un fel de continuare spirituală a ceea ce a fost, cândva, o înfloritoare sinagogă bucureșteană. Ne implicăm în organizarea unor comemorări și evenimente oficiale, în cadrul cărora se vorbește limba română, și la care au participat, de-a lungul timpului, E.S. Andreea Păstarnac, ambasador al României în Israel, alături de alți foști ambasadori ai României, oameni de cultură români și reprezentanți ai F.C.E.R. Aici există și "Memorialul Iudaismului Român". De asemenea, se organizează cursuri de Talmud-Tora. Sinagoga "Beit Iaakov Iosef – HaRav Zvi Guttman" din Tel Aviv a început să fie construită de aliaua românească. Unii oameni, nevoiași dar inimoși, își permiteau să doneze doar câte una-două cărămizi, însă fiecare dorea să contribuie cu ceva. Lăcașul a fost finalizat cu sprijinul filantropului israelian Avram Dolfi Goldstein-Goren, și el originar din România. Acesta, vrând să-și cumpere aici "un jeț", un loc pentru Roș Hašana, a văzut că lăcașul nu era terminat, iar președintele de atunci al sinagogii, Arie Șapira, l-a convins să intervină. Astăzi, sinagoga este considerată un edificiu important al Tel Aviv-ului, fiind în același timp și o congregație plină de viață, iar israelienii cu origini românești, chiar și cei care stau în Haifa sau Beer Șeva, ne vizitează.

DIANA MEDAN

Unicitatea Holocaustului nu este o stereotipie

De-a lungul istoriei au fost declanșate și duse „până la capăt” masacre inimaginabile. Nimic nu poate justifica nici o singură crimă. Prin caracterul ei, crima nu are justificare legală. În secolul XX se cunosc genocidul anti-armean, Holocaustul, masacrele din Cambodgia, din Africa Centrală, ș.a. Cineva întreba de la ce cifră un masacru se poate numi Holocaust? Răspuns: scopul urmărit și nerealizat de naștiți a fost nimicirea totală a populației evreiești din Europa, iar apoi în lume. Nici un masacru nu a avut un asemenea scop. Altă întrebare este – ce motivație are la bază un genocid? Genocidul nu poate avea o motivație logică, este o extrapolare la scară de masă a urii față de celălalt, ură dusă până la asasinat. Celălalt poate fi concetățeanul sau străinul din vecinătatea ta.

În ziua de 27 ianuarie 1945, trupele sovietice, în contextul ofensivei tuturor Aliaților împotriva armatelor Germaniei naziste, au eliberat complexul Auschwitz – Birkenau (Oswiecim) din apropierea Cracoviei. Dintre multele lagăre de exterminare care împânzeau harta Europei, acesta era cel mai avansat ca „eficiență”, termen mult apreciat de oamenii lui Hitler și Himmler. Cum s-a ajuns aici? În 1923-1924, aflat în arest pentru inițierea unui puci „de berărie”, care avea drept scop instaurarea unui regim totalitar, de tip fascist (primul model – dictatura lui Mussolini), Hitler scrie o broșură ceva mai groasă, intitulată pompos "Mein Kampf" (Lupta mea). Cărticica umblă și acum prin lume, în traduceri, în Europa, fosta URSS, Asia musulmană, Africa, America de Sud și Centrală. Creștinismul, la fel ca la Nietzsche, este subsumat

iudaismului și trecut la index. Mitologia germană, iubită de Wagner, devenea călăuză educației noului arian pur. Cei mai impuri erau evreii, apoi slavii, latinii, desigur etnia roma, ș.a. Hitler ura democrația, parlamentarismul, sistemul american, ca și comunismul. Ceea ce nu l-a împiedicat să încheie Pactul Ribbentrop-Molotov, prin care erau împărțite teritoriile din estul Europei. URSS a furnizat grâu și alte produse agricole până în 22 iunie 1941, când Germania și-a atacat masiv noul aliat. Prima eroare a politicianilor și strategilor din Occident a fost ignorarea acelei cărți aparent fanteziste, "Mein Kampf". Numit cancelar la 30 ianuarie 1933, Hitler înființează după o lună și jumătate lagărul de concentrare de la Dachau. În aprilie încep persecuțiile administrative, izgo-

27 ianuarie – Ziua Internațională a Holocaustului

nirea evreilor din diverse instituții, fabrici. În aceeași lună este înființat GESTAPO, brațul înarmat al nazismului, ca și CEKA-NKVD-GRU-SMERȘ- KGB, modelele staliniste. În mai, încep acțiunile de ardere a cărților nedorite de naștiți (Canetti s-a inspirat în romanul său, "Orbirea", de la acest flagel). În august 1934, după aprige lupte interne, Hitler este declarat Führer, Conducător Suprem al țării și al armatei, model pe care și-l vor însuși cu bucurie șefii partidelor comuniste ajunse la putere în a doua jumătate a secolului trecut. La 15 septembrie sunt promulgate Legile de la Nürnberg, evreii fiind scoși în afara legii, nu au voie să se căsătorească cu cetățeni germani, nu au

practic nici un drept civil. Lecția nu a fost învățată nici azi – orice măsură discriminatorie pregătește un asasinat sau un masacru.

În România, guvernul Goga-Cuza adoptă măsuri antievreiești de inspirație nazistă. În martie 1938, Austria devine provincie germană. La 1 august, Eichmann, executantul omniprezent al directivelor naziste, înființează Biroul de emigrare evreiască. Se vorbește de o expulzare totală a evreilor, ca în Spania din 1492. Imposibil de aplicat, măsura se metamorfozează în ghilotină pentru toți evreii. La 9-10 noiembrie 1938, are loc primul pogrom din Germania modernă, Kristallnacht, sub pretextul unui atentat comis asupra unui diplomat german la Paris. Sunt devastate sute de sinagogi, mii de magazine ale evreilor, zeci de mii de evrei sunt trimiși în lagăre. În ianuarie 1939, Hitler declară în Reichstag (Parlament) că războiul se apropie și că este pregătit de evrei, care vor fi pedepsiți. Declarația uluiește prin absurditatea ei, dar Occidentul mai așteaptă. Al doilea război mondial izbucnește prin invadarea Poloniei, la 1 septembrie 1939. Nici o armată occidentală nu se pune în stare de alertă maximă. Victoriile lui Hitler se țin lanț. Holocaustul își începe lucrarea diabolică, în zgomotele asurzitoare ale armelor de pe trei continente – Europa, Asia, Africa. La 22-23 ianuarie 1941 are loc Pogromul de la București, declanșat de ucenicul dictatorului nazist, legionarii lui Sima. Istoria este cunoscută de cei ce au dorit să cunoască trecutul.

BORIS MARIAN MEHR

Metodă inovativă de diagnosticare

Peste cinci milioane de americani ajung anual la camera de gardă acuzând dureri toracice, specifice bolilor cardiace. Posibila afecțiune este detectată cu ajutorul investigației imagistice de tip EKG, care nu are însă capacitatea de a reda o imagine completă asupra activității cardiace. Compania israeliană BSP a lansat de curând un astfel de aparat, de tip *low-cost*, denumit HyperQ Rest System și care deja a primit avizul agenției de resort din Statele Unite ale Americii pentru a fi integrat și utilizat în sistemul public de sănătate. Tamir Ben David, CEO al companiei producătoare, susține că realizarea acestui aparat a fost posibilă grație cercetărilor de ultim moment, care arată că unele boli nu sunt indicate de semnalele de joasă tensiune ale inimii, percepute de EKG, ci de unele de înaltă tensiune, pe care HyperQ Rest System le recepționează. Afecțiuni frecvente precum ischemia sau insuficiența cardiacă vor putea fi descoperite încă din faza incipientă, mulțumită noului dispozitiv.

HyperQ Stress este folosit la scară largă în spitalele din SUA, Europa de Vest, Asia și Israel. De asemenea, un alt plus al acestui aparat este reprezentat de rata de succes în cazul unor afecțiuni cardiace ale persoanelor de sex feminin, specialiștii afirmând la unison că adesea unele probleme cardiace cu care se confruntă acestea pot fi mult mai greu de depistat decât în cazul bărbaților. Datorită unui algoritm simplu și practic de funcționare, o astfel de tehnologie ar putea fi extrapolată și preluată de unele companii producătoare de *smartphone*. Acesta ar putea realiza o aplicație similară, care s-ar putea dovedi extrem de utilă și potrivită conceptului preventiv de „healthcare”, încurajat în Israel.

Un nou concept de grădină

Guy Barness, considerat a fi un adevărat „profet” al grădinăritului, afirmă că în viitorul nu foarte îndepărtat oamenii, determinați de schimbările ce vor surveni, își vor procura hrana în două moduri: unul tradițional, întâlnit și în prezent, acela al fermelor situate în apropierea orașelor, dar și cu ajutorul unor adevărate „plantații urbane”. În orașe nu va exista suficient spațiu, așa că grădinile se vor cățăra pe pereți și ne vor hrăni”, afirmă fondatorul companiei israeliene GreenWall. Purtând o denumire sugestivă, compania sa propune un nou concept de grădină, pe verticală, care sfidează legile gravitației, asemănătoare unor plante cățărate. *Apple, Google Intel* sau *Facebook* sunt companii care nu au ignorat această idee și și-au instalat aproximativ 100 de asemenea grădini de perete la sediile lor din Israel. De asemenea, în cadrul World Expo 2015, care va avea loc în luna mai la Milano, compania GreenWall va expune în in-

O nouă descoperire submarină

Arheologii israelieni au descoperit rămășițele unui sat preistoric, scufundat în largul coastei Mării Mediterane, în apropiere de orașul Haifa. Descoperirea poate fi considerată una dintre cele mai importante din ultimii ani, datorită artefactelor identificate, care confirmă existența și practicarea unei adevărate industrii a uleiului de măsline. Datând de peste 7000 de ani, ele au stat acoperite și astfel conservate de 100 de metri cubi de

nisip. Echipa specializată în arheologie subacvatică a fost condusă de prof. Ehud Galili.

Oamenii de știință au mai cercetat încă șase astfel de așezări descoperite de-a lungul timpului, arheologii israelieni fiind considerați pionieri în domeniul excavațiilor subacvatice. Conform aceluiași studii, reiese că un mod foarte sănătos de a mânca ar putea fi motivul pentru care mulți dintre ei ar fi trăit până la o vârstă relativ avansată, de 50 de ani, în pofida dovezilor privind existența unor boli precum malaria și tuberculoza. Probe pe bază de sedimente sunt așteptate a fi interpretate pentru a oferi mai multe informații despre climă și vegetație de-a lungul coastei în care au fost descoperite aceste vestigii, susține prof. Galili. Cercetarea vieții oamenilor, animalelor, plantelor, modulului de viață, industriei precare și vieții social-economice a acestor așezări ar putea ajuta cercetătorii să înțeleagă modul în care acei oameni au făcut față schimbărilor climatice majore.

Societate științifică ungaro-israeliană, nou înființată

Universitatea Bar-Ilan din Tel Aviv a găzduit, pe 7 decembrie 2014, ceremonia de înființare a Societății Științifice Ungaro-Israeliene. Aceasta își propune promovarea cooperării științifice dintre cele două state. Rectorul BIU, prof. Daniel Hershkowitz, a fost ales președinte. Unul dintre obiectivele-cheie ale societății va fi consolidarea legăturilor dintre cercetătorii israelieni și cei maghiari, în scopul unei mai bune utilizări a resurselor disponibile în cele două țări. Prin intermediul programelor științifice, culturale și sociale derulate, membrii săi vor identifica noi oportunități de a facilita schimbul de idei, precum și de a promova programe educaționale și științifice.

În cuvântul său, ambasadorul Ungariei la Tel-Aviv a subliniat rolul și importanța unor savanți evrei de origine maghiară precum Eugene Wigner, Edward Teller, Mihály (Moshe) Fekete și László (Ladis-

laus) Farkas. Prof. László Lovász, președintele Academiei Ungare de Științe, a subliniat necesitatea cooperării celor două state.

Președintele noii societăți înființate, prof. Daniel Hershkowitz, are origini transilvănene, părinții săi, victime ale deportărilor din anii Holocaustului, emigrând ulterior în Israel. Din partea Republicii Ungare, Carta de constituire a fost semnată de ambasadorul Andor Nagy.

Vaccin anticancerigen

Fără îndoială, cancerul este una dintre cele mai nefaste și necruțătoare maladii cu care omenirea se confruntă de ceva vreme, iar oamenii de știință au depus eforturi susținute pentru a o combate. Conform statisticilor OMS, în anul 2012, peste 14 milioane de oameni au murit din cauza vreunei forme de cancer. Anual, același număr de persoane descoperă o afecțiune similară. De aceea, paradigma luptei împotriva unei asemenea maladii trebuie completată cu dimensiunea prevenirii. În acest sens, compania biochimică israeliană Vaxil BioTherapeutics a dezvoltat ImMucin, un vaccin care, potrivit celor care îl produc, se pretează a preveni circa 90% din formele de cancer existente. Principiul de bază al vaccinului este unul mixt, între medicament și vaccin, și se rezumă la eliminarea și distrugerea celulelor canceroase preexistente în organismul uman. Producătorii precizează că ImMucin nu este un substitut pentru radioterapie sau chimioterapie. Julian Levy, CEO al companiei Vaxil BioTherapeutics afirmă că principiul de acțiune este similar unui vaccin comun, el eliminând un virus cauzator al cancerului și nu maladia în sine.

Aflat încă în faze de testare clinică, vaccinul ar putea fi lansat pe piața medicală spre sfârșitul acestui deceniu. Lansarea prototipului unui astfel de vaccin ar putea revoluționa lumea științifică și medicală, deschizând calea pentru noi abordări. Lupta împotriva unor boli necruțătoare precum leucemia, cancerul sau pentru combaterea virusului Ebola a poziționat savanții israelieni pe primele locuri în domeniile lor de cercetare.

Grupaj realizat de
DAN DRUȚĂ

ATENTATUL TERORIST DIN FRANȚA

„Au murit numai fiindcă erau evrei”

(Urmare din pag. 1)

Fără să facem vreo discriminare în ceea ce privește victimele, nu putem să nu observăm că milioane de oameni din toată lumea și-au manifestat solidaritatea și compasiunea cu ziaristii de la „Charlie Hebdo”, cu ideea menținerii libertății presei, a expresiei. Și dacă premierul Benjamin Netanyahu, în pofida imenselor riscuri de securitate (și se pare că în ciuda faptului că „nu era de dorit la Paris”, cel puțin așa s-a speculat în presă, deși Ministerul de Externe israelian a negat), a participat la marea demonstrație de la Paris, manifestându-și solidaritatea cu victimele franceze, poate ar fi fost frumos ca o atenție similară să fie acordată și memoriei celor patru evrei, de altfel cetățeni francezi. Este adevărat, președintele Hollande și membrii guvernului francez au participat, împreună cu Netanyahu și conducerea Consistoriului evreiesc francez, la o slujbă de comemorare la Marea Sinagogă din Paris, dar parcă nu e același lucru. Faptul că autoritățile franceze au întărit paza la obiectivele evreiești demonstrează limpede că s-a înțeles că evreii rămân și în viitor posibile ținte.

Israelul și premierul israelian au făcut un gest de demnitate când au acceptat cererea familiilor ca toți cei patru să fie înmormântați la Ierusalim, alături de mulți alți evrei care și-au pierdut viața în confruntările cu dușmanii Israelului, atât în războaie, să zicem externe, cât și pe plan intern, respectiv în atentatele teroriste ale islamismului radical. Cei patru nu au murit pe teritoriul Israelului, dar nu asta contează, ci cauza pentru care au fost omorâți. Și, din păcate, cauza este simplă: faptul că s-au născut evrei.

Mii de israelieni au însoțit convoiul mortuar al celor patru, care s-a îndreptat către cel mai mare cimitir din Ierusalim, Har Hamenuhot sau Muntele Odihei, unde au fost înmormântați. „Nu așa am fi dorit să vă primim în Israel, nu așa am vrut să vă vedem venind în Statul Israel și în capitala sa, Ierusalim, ci v-am fi dorit în viață” a spus președintele Reuven Rivlin. La rândul său, premierul Benjamin Netanyahu a făcut apel la unitatea lumii civilizate în lupta împotriva terorismului și a adăugat un lucru asupra căruia atrage atenția de mai mulți ani în toate forumurile naționale și internaționale, inclusiv la ONU: „teroriștii nu sunt numai dușmanii evreilor, ci ai întregii omeniri. Dar ei nu vor reuși să ne învingă” a spus el. Liderul opoziției, Isaac Herzog (Partidul Muncii), a vorbit de asemenea despre voința israelienilor de a se opune terorismului.

Ministrul francez al Ecologiei, Ségolène Royal, care a reprezentat guvernul de la Paris, a arătat că „victimele au fost ucise deoarece erau evrei, ceea ce este o rușine” și a reafirmat hotărârea Franței de a combate cu tărie toate formele de antisemitism.

Dacă Benjamin Netanyahu, în pofida ipoteticului refuz inițial al Franței, a decis să participe la demonstrație, marele absent a fost președintele Obama și, în general, personalitățile politice americane la nivel înalt. Casa Albă a recunoscut într-un târziu că a fost o eroare politică și diplomatică, precizând că SUA și-au manifestat din prima clipă solidaritatea cu Franța. Totuși, este ciudat că statul, care pretinde că se situează în fruntea războiului antiterorist, să nu-și fi dat seama de importanța manifestărilor din capitala Franței. Este oare o recunoaștere tacită a eșecului concepției lui Obama cu privire la relațiile cu statele musulmane din Orientul Mijlociu sau o măsură tactică de a nu se expune prea mult, în perspectiva continuării negocierilor cu Iranul și cu alte state arabe pe care Washingtonul ar dori să le atragă în coaliția anti-ISIL? Răspunsul îl vom afla urmărind măsurile pe care va încerca să le ia Occidentul, inclusiv SUA, în contracararea amenințării teroriste.

EVA GALAMBOS

Dezbateri științifică la CSIER cu profesorul Raphael Vago

În data de 11 decembrie a.c., Centrul pentru Studiul Istoriei Evreilor din România (C.S.I.E.R.) a fost gazda unei interesante dezbateri prilejuite de vizita în România a profesorului Raphael Vago, de la Universitatea din Tel Aviv. Tema întâlnirii dintre reputatul specialist și membrii colectivului C.S.I.E.R. a fost situația actuală a cercetării istoriei evreilor din România, respectiv tendințele și realizările istoriografiei evreilor din România în context central și sud-est european. Dezbaterea a fost moderată de către directorul C.S.I.E.R., prof. univ. dr. Liviu Rotman.

Dialogul științific a dus în prim-plan problema cercetării Holocaustului, evenimentul inaugurării Muzeului Evreiesc din Varșovia, dar și deplasarea cercetării istorice dinspre analiza documentului spre perspectiva metaistorică, un exemplu fiind analiza științifică a *leadership*-ului evreiesc din perspectivă comparată. Problema studiilor de gen din cadrul istoriei evreilor din România a fost prezentată în raport cu evoluția studiilor similare din literatura generală de specialitate. Dezvoltarea studiilor idiș a fost adusă, de asemenea, în discuție, concluzia fiind că, de la sfârșitul anilor 1970, în Israel se observă un interes academic crescut, manifestat prin programe academice în cadrul diverselor universități precum Universitatea din Tel Aviv, Universitatea din Ierusalim și Universitatea Bar Ilan. Profesorul Vago a prezentat proiectul Muzeului dedicat originarilor din România de la Rosh Pina, dar și colecțiile de documente despre comunitatea din România aflate în custodia bibliotecii Universității din Tel Aviv.

Oaspetele a vizitat arhiva și biblioteca Centrului și s-a arătat interesat de bogăția do-

cumentară, punându-se în evidență valoarea remarcabilă pe care Arhiva C.S.I.E.R. o prezintă pentru cercetarea istoriografiei evreilor din România în contextul activității științifice de specialitate. În cadrul dezbaterii s-a menționat necesitatea atragerii unor fonduri destinate punerii în circulație a cercetării științifice a resurselor arhiviste ale Centrului în scopul valorificării optime a acestora, dar și nevoia modernizării Centrului prin achiziționarea de aparatură necesară. Au fost prezentate și proiectele aflate în desfășurare în cadrul Centrului pentru Studiul Istoriei Evreilor din România: o nouă cercetare de specialitate din România o va reprezenta școala de vară dedicată istoriei comunității evreiești din România care va avea loc în vara lui 2015 și care se adresează studenților și tinerilor specialiști în domeniu. Evenimentul se va materializa și prin publicarea unui volum care va strânge comunicările susținute de profesorii invitați și care va apărea la Editura Hasefer. S-a discutat și despre următorul număr al Buletinului Centrului, Muzeului și Arhivei Istoriei Evreilor din România, care va fi publicat tot de Editura Hasefer.

Profesorul Raphael Vago s-a aflat în România cu prilejul cursului „Relațiile Israelului cu blocul sovietic și spațiul post-comunist: 1948-2014” susținut la Centrul de Studii Israeliene – S.N.S.P.A., în perioada 2-12 decembrie 2014. Întâlnirea cu profesorul Vago din cadrul C.S.I.E.R. a pus în lumină situația cercetării istoriei evreilor din România în lumea științifică israeliană, fiind una extrem de fructuoasă.

CAMELIA CRĂCIUN
NATALIA LAZĂR

La mulți ani, Albert Kupferberg!

Ne place întotdeauna să ne felicităm colegii de ziua lor aniversară. Chiar dacă, pe de o parte, aceasta înseamnă adăugarea unui an la șirul celor trăiți, pe de altă parte însă, știm că-i avem lângă noi, că au deplina capacitate de a munci, că sunt sănătoși și entuziaști. Da, am folosit la urmă acest cuvânt și cred că nu greșesc când mă refer la Albert Kupferberg. El este un entuziast. Îi place ce face și îi place să facă treabă bună. Chiar dacă îl deranjează expresia mea, spun că Albert Kupferberg are ceva „nemțesc”, așa cum se înțelege la noi această noțiune: respectarea termenelor, precizie, seriozitate. Există un cuvânt englezesc despre un astfel de om: „reliable”, de încredere, pe care te poți baza. Mai are o mare calitate umană: umorul. Știe să aprecieze o glumă, un „beau mot”, este o plăcere să fii cu el în societate. Și ai ce să vorbești cu el deoarece este un intelectual adevărat, îi place să citească (a fost unul dintre primii membri ai „clubului cărții”, împreună cu Mona, soția lui cea dragă. (Din păcate, adversități ale vieții l-au împiedicat să mai vină, dar noi tot îl așteptăm). Îi plac arta, muzica.

L-am comparat oarecum cu un neamț, dar Albert Kupferberg este evreu din naștere, din convingere, din credință. Mi-a mărturisit că îi este drag să se ducă la sinagogă, să asculte cuvintele rabinului, îl preocupă iudaismul din multe puncte de vedere. De fapt, acest lucru este cel mai bine ilustrat prin educația pe care i-a dat-o lui Edi, fiul său, care a ales la rândul lui calea cunoașterii iudaismului.

Știu ce vârstă a împlinit Albert Kupferberg, dar nu vreau să o amintesc deoarece nu are nici o importanță. Important este ce simte, cum se comportă, ce poate face. Și, ca și până acum, și în viitor va mai putea face multe. De fapt, asta este ceea ce îi dorim noi, cei care-l cunoaștem și ținem la el. Să-l mai putem felicita încă multă vreme pentru performanțele lui. La mulți ani, Albert Kupferberg!

„Realitatea Evreiască”

Pe urmele evreilor din Catalonia

Cu toate că abia de câteva decenii se poate vorbi despre renașterea comunităților evreiești din Spania, urmele istoriei evreilor sefarzi, chiar și după 500 ani de exil, se regăsesc în numeroase orașe spaniole. Mai mult, ele sunt păstrate și refăcute, considerate parte a istoriei acestei țări. Este un fapt de-acum bine cunoscut că acea lege a sângelui, introdusă în secolele XIV-XV de Biserica Catolică și autoritatea de stat-monarhică spaniolă pentru păstrarea „purității neamului”, nu a avut efect. Potrivit unor istorici ai evreilor sefarzi, azi multe familii își caută rădăcinile evreiești. Chiar dacă nu revin la mozaism, își manifestă cu mândrie originea iudaică.

La Toledo sau Cordoba s-au păstrat urme ale trecutului evreiesc, casa în care s-a născut Maimonide la Cordoba, rămășițele cartierului evreiesc și ale unei sinagogi sunt înscrise în circuitul turistic. Eu am o amintire frumoasă: o fotografie pe care am făcut-o lângă un bust al lui Maimonide, când în urmă cu trei ani am vizitat orașul.

Dar există și locuri, poate mai puțin cunoscute, în care se păstrează amintirea evreilor sefarzi, cu toate că nu există comunități și deocamdată evreii nu au revenit. Este vorba de Catalonia, odinioară o regiune cunoscută pentru comunitățile ei înfloritoare, nu numai din punct de vedere economic ci și cultural, în care tradiția iudaismului a fost dusă mai departe.

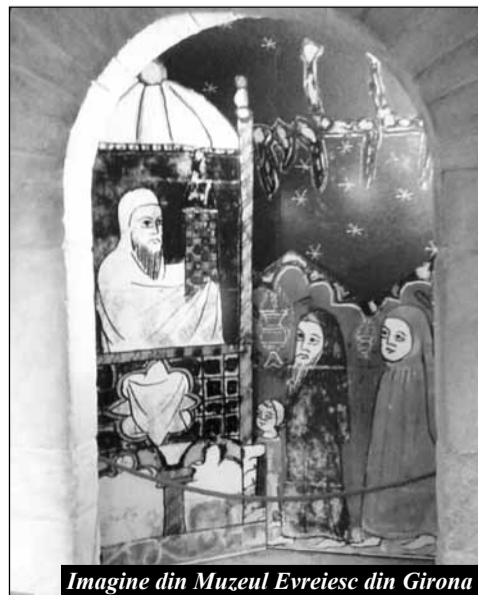
Girona- un muzeu al vieții evreiești

Girona, împreună cu Barcelona și Besalu, sunt localități din Catalonia unde evreii au lăsat o puternică amprentă. Și dacă astăzi în Barcelona s-a refăcut comunitatea cu aproximativ 5-6000 de evrei și există o sinagogă, au rămas prea puține urme din Call, denumirea catalană a cartierului evreiesc din orașul vechi, cu excepția numelui unei străzi foarte înguste care se numește Calle de Call. Pe un zid se află o plăcuță ce se referă la existența unei sinagogi din 1391. S-au găsit și rămășițele unei alte sinagogi în același cartier. La Besalu se află urmele unei *mikva*. Dar cea mai bună reprezentare a vieții evreiești din Catalonia se află la Girona, un oraș la aproximativ 65 km. de Barcelona. Deși nu mai trăiește nici un evreu, aici se află un muzeu evreiesc și Fundația Nahmanide. Faptul că s-a prezervat o parte a istoriei evreilor se datorează inițiativei istoricului Joaquim Nadal Ferreras, primarul Gironnei în anii 1990.

Tânără care a condus ca ghid grupul în care mă aflam și eu ne-a povestit o istorie a cartierului evreiesc de aici, care nu știu în ce măsură corespunde adevărului istoric, dar era impresionantă. După ce evreii au fost expulzați, în 1492, ne-a spus ea, casele din Juderia sau Call au rămas nelocuite deoarece pe ușile locuințelor au rămas mezuzele, ceea ce a însemnat că acolo puteau locui doar evrei. Documentele despre evreii din Girona menționează

însă că atunci când au plecat, evreii și-au vândut casele creștinilor. Ce s-a întâmplat mai departe nu se știe, dar Ferreras a decis refacerea cartierului, menținerea caselor în care, la parter, funcționează magazine dar locuințele par părăsite. Nu am putut controla povestea cu mezuzele deoarece porțile erau închise.

Cartierul, sau cât s-a mai păstrat din el, se întinde pe niște străzi înguste și întortocheate care urcă pe deal. Interesant este că începe de la poalele celei mai mari catedrale catolice din oraș, cuprinde câteva străzi care au aspect de ghetou, deși acest cuvânt nu este folosit aici. Sunt clădiri înguste, cu mai multe etaje,

Imagine din Muzeul Evreiesc din Girona

ceea ce nu era tipic caselor medievale, dar se cunoaște că evreii nu au avut voie să depășească perimetrul alocat, de aceea au ridicat clădiri cu etaj. În mijlocul acestor străduțe se află un mic muzeu și Fundația Nahmanide, un centru de documentare și cercetare dedicat păstrării moștenirii evreiești, precum și o bibliotecă. Muzeul se află în centrul Bonastruc ça Porta, locul unde s-a aflat ultima sinagogă cunoscută, ridicată în Spania la mijlocul secolului al XV-lea.

Orașul cabaliștilor și locul de naștere al lui Ramban

Se spune că evreii au venit la Girona după distrugerea celui de-al doilea templu dar, potrivit documentelor, primele 25 de familii de evrei au fost menționate aproximativ în jurul anului 890, stabilindu-se lângă catedrală. Pe parcurs, *Aljama* (comunitatea) s-a dezvoltat în jurul sinagogii care adăpostea și o *mikva*, un spital și camere pentru oaspeți. Pe muntele Montjuic exista și un cimitir. Regele numea un primar special pentru *Aljama*, care conducea comunitatea împreună cu un consiliu, ședințele ținându-se în sinagogă. Primarul și consiliul nu depindeau de conducerea orașului Girona și răspundeau numai în fața regelui Cataloniei.

Înainte de expulzării evreilor, Girona Call era unul dintre cele mai vii cartiere evreiești din Europa, cu o viață economică înfloritoare, dar și un centru al vieții religioase și al Cabalei. Aici s-a format primul grup de cabaliști din Peninsula Iberică, în prima jumătate a secolului al XIII-lea. Este și locul unde a trăit și a activat Ramban – Moses ben Nahman-Nahmanide, unul dintre cei mai mari iudaști și cabaliști evrei din Spania. El s-a născut în 1194, a fost rabinul Gironnei și apoi mare rabin al Cataloniei. Era doctor în filosofie, un mare talmudist și cabalist. Din cercul lui au provenit alți cunoscuți cabaliști și intelectuali evrei ca Jonas ben Abraham, Abben Tibon și David Kimhi, autorul unei

Curtea Muzeului Evreiesc din Girona

gramatici ebraice.

Istoria consemnează numeroase conflicte între evreii și creștinii din Girona. La un moment dat s-a dispus închiderea, noaptea, cu porți a cartierului evreiesc, precum și a geamurilor și ușilor care dădeau spre stradă, evreilor li s-a interzis să vândă pâine și carne creștinilor. Dar primarul *Aljamei* a făcut apel la rege, care a ordonat ridicarea sancțiunilor și a cerut Consiliului Municipal al Gironnei să-i protejeze pe evrei. În ultimii ani înainte de expulzare, exista o atmosferă de pace între evrei și creștinii. În 1492, când s-a dat decretul de expulzare a evreilor, consilierii municipali din Girona au fost reticenti în a pune în aplicare dispoziția și au permis evreilor să-și vândă proprietățile și bunurile. Potrivit datelor existente în muzeu, 1500 de evrei gironnezi au ales calea exilului. O hartă aflată tot în muzeu a arătat zonele către care s-au îndreptat: nordul Africii, Italia și Imperiul Otoman.

Muzeul nu are prea multe artefacte, câteva mezuzele, găsite în niște nișe din pereții caselor, acoperite cu zid și descoperite în secolul XX. Istoria evreilor din Girona este ilustrată mai mult prin desene, picturi despre diferitele momente ale vieții lor, documente și câteva pietre tombale, recuperate din cimitirul din Montjuic.

Astăzi, Spania și, în acest caz, Catalonia se mândresc cu moștenirea iudaică, pe care o consideră o parte esențială a culturii spaniole, fără de care aceasta ar deveni mult mai săracă. Este o modalitate de a corecta o nedreptate făcută din fanatism unui popor care a contribuit la marea Spaniei de-a lungul istoriei.

EVA GALAMBOS

JCC BUCUREȘTI

Locul ideal pentru vacanță!

Între 1 și 4 februarie, chiar la început de vacanță intersemestrială, adolescenții sunt invitați la o nouă ediție a taberei Galil la Cristian. Deși nu a trecut mult de la vacanța de iarnă, iată că nu e niciodată prea devreme pentru un nou program de relaxare. Pentru că se preconizează un decor hibernal, se pregătesc pentru momentele de destindere sesiuni de schi și pașnice bătați cu zăpadă. Kabbalat Șabat și Hav-

alah sunt două momente speciale pe care organizatorii le pregătesc cu atenție.

În perioada 5-8 februarie urmează tabăra dedicată familiilor cu copii, o tabără de Tu BiȘvat, devenită deja tradițională. Mici și mari vor avea oportunitatea să se bucure de un program autentic evreiesc într-una dintre cele mai frumoase regiuni montane ale României.

Degustarea anului

La 25 ianuarie, *Ciorberia* ajunge la cea de-a șasea ediție. Domeniul culinar este unul în care se poate mereu inova și, din această cauză, nicio ediție nu este repetitivă sau plictisitoare! Supe și ciorbe absolut originale sau inspirate din tradiția diverselor popoare vor putea fi degustate. Principalul judecător va fi, și de această

dată, maestrul bucătar Horia Vârlan, cunoscut pentru emisiunea sa „Cireșă de pe tort”, în care vedetele devin bucătari pentru o zi. De această dată, din partea casei se vor oferi humus, thina, salate și pâine caldă. La un asemenea eveniment nu va lipsi nici un cholent tradițional.

Momente de neuitat

Atât pre-revelionul de la JCC, cât și revelionul au fost momente de neuitat la JCC București! Lăsând la o parte povara anilor, teama de zilele geroase și, în general, griile, cei prezenți s-au distrat până la ore târzii iar cei mai temerari, chiar până în zorii zilei următoare.

JCC TIMIȘOARA

Construind poduri între suflete, cu sprijinul JDC

Un grup de 40 de membri ai Comunității Evreilor din Belgrad au fost, pentru două zile, prin inițiativa și cu sprijinul JDC, oaspeții Comunității Evreilor din Timișoara. Șabatonul Yahad, proiect încurajat și susținut de Israel Sabag, director JDC pentru cele două țări, a avut un impact puternic asupra ambelor comunități. Pentru început, noii prieteni din capitala sârbă au putut afla despre istoria și prezentul comunității timișorene de la președinta acesteia, dr. Luciana Friedmann. A urmat un Kabbalat și Oneg Șabat frumos, trilingv, în care protagoniști au fost reprezentanții ambelor comunități. A fost un prilej și pentru a schimba cadouri, evident cărți de mare relevanță pentru cele două orașe

și comunități. Oaspeții au avut ocazia să cunoască orașul, kilometric foarte apropiat, și să viziteze spectaculosul Muzeu de Artă din Timișoara, cunoscut și ca Palatul Baroc, care găzduiește importante expoziții permanente și temporare.

Programul zilei de sâmbătă s-a încheiat cu o Havdala, despărțind un Șabat inedit de o săptămână în care mulți dintre cei prezenți au reflectat la oportunitățile de colaborare dintre cele două comunități. Pentru a completa conținutul evreiesc al programului, gazdele au oferit în final, și un scurt program autentic românesc. Două perechi de dansatori au adus puțin din tradiția acestor meleaguri în fața vizitatorilor, care s-au aflat cu toții pentru prima oară la Timișoara.

Pre-revelion filarmonic

Anul Nou a fost celebrat în acest an de JCC Timișoara prin participarea comună a doritorilor la tradiționalul concert al Filarmonicii „Banatul”. În ținute de gală, așa cum o impunea tradiția pentru un asemenea eveniment, membrii comunității au aplaudat împreună sute de alți timișoreni muzica lui Strauss, dar și alte melodii cunoscute. Tombola de Anul Nou a adus – de altfel, evident întâmplător – marele premiu unui participant din partea comunității.

La mulți și audiați ani, Radio Shalom România!

Se împlinesc patru ani de când lua naștere un proiect, care unora le părea prea fantezist iar altora, prea ambițios. Urma să se înființeze un radio comunitar, realizat exclusiv pe bază de voluntariat și care putea fi accesat prin intermediul internetului. Shai Orni împreună cu Adrian Gueron, cu sprijinul directorului Joint pentru România, Israel Sabag, au pus bazele acestui proiect. În cafeneaua Blue Lagoon s-a amenajat un studiu, unde primii redactori au început să-și ia în serios noua misiune. Radio Shalom România s-a născut din pasiune. Religie, muzică, justiție, teatru, psihologie, reportaj, interviu, cultură, corespondențe israeliene, emisiuni pentru copii sau doar pentru doamne aveau să se nască în ritm alert, sortându-și fiecare publicul potrivit.

Azi, la patru ani distanță, Radio Shalom a fost sărbătorit printr-un spectacol oferit de Berti Barbera și Nicu Patoș. Muzica, familiară deja și prin intermeiul radioului, a fost un liant excepțional între participanți. Concertul celor doi a fost însoțit de o atmosferă sărbătorească, în care s-au servit tort și șampanie în onoarea acelor voluntari care au rămas cu totul fideli acestui demers.

Bereshit X, o surpriză de proporții care vi se pregătește!

Echipele JDC și JCC sunt într-o mare efervescență! Ele au început deja pregătirile pentru cea de-a zecea ediție Bereshit, care va avea loc în perioada 19-22 martie. Ediția aniversară se anunță de pe acum ca fiind un eveniment de top, care își pro-

pune să reunească profesorii care s-au bucurat de cea mai mare apreciere din partea publicului. Se dorește a fi un eveniment cu (multe) sute de participanți din întreaga țară. Ediția jubiliară a Bereshit va avea loc, firește, la București.

JCC ORADEA

Prietenia intercomunitara

Cu ocazia Sărbătorii Luminilor, JCC Oradea a organizat o excursie la Sighetu Marmăției. Sosirea orădenilor, între care numeroși tineri și copii, a adus o emoție specială în această comunitate, acum puțin numeroasă, dar care odinioară era una dintre cele mai mari. Cântecul tradițional și aprinderea în comun a lumânărilor de Hanuca au reprezentat momentul așteptat. Această fraternitate între mari și mici comunități este esențială, chiar vitală pentru supraviețuirea celor de mici dimensiuni. Pentru cei ce aparțin „vârstei de aur”, prezența copiilor este un simbol al continuității evreiești, pe care adesea îl percep cu emoție.

În spiritul tradiției

Curtea Comunității Evreilor din Oradea este un spațiu ideal pentru a marca marile sărbători evreiești. Cu ocazia Hanucăi, a fost construit un sfeșnic tradițional de mari dimensiuni. Gestul simbolic al aprinderii lumânărilor din Hanukia a fost onorat atât de reprezentanții comunității, conduse de președintele ing. Felix Koppelman, cât și de numeroși reprezentanți ai altor culte și ai autorităților locale. Indiferent de etnie, îmbrățișând cu toții crezul monoteist, ei au aprins câte o flacăra a Hanukiei.

O tradiție păstrată peste ani

Una dintre tradițiile de zeci de ani ale comunității timișorene este să aducă puțină tinerețe și speranță în comunitățile din Lugoj și Reșița. Pe de altă parte, cele două comunități manifestă o căldură deosebită față de corul timișorenilor. În periplul din acest an, cei 20 de coriști au fost însoțiți de rabinul Zvika Kfir, care a

adus în fața participanților simboluri și conexiuni foarte interesante legate de sărbătoarea de Hanuca. Corul, condus de Alexandru Fischer, a interpretat melodiile tradiționale. Comunitatea timișoreană a dus pentru cei câțiva copii și tineri participanți și tradiționalii bănuți de ciocolată, un simbol pentru *Hanuca geld*.

Petrecere în stil grecesc

Ultima lumânare de Hanuca din acest an a fost aprinsă cu ocazia unei petreceri în stil grecesc la JCC Timișoara. În amintirea victoriei legendarilor Macabei care i-au învins pe cuceritorii greco-sirieni, rabinul Zvika Kfir, împreună cu Edi Basch, Sara Ruieneanu și Olimpia Cirimpei,

au pregătit o seară cu decor, mâncare și muzică grecească. Esența evenimentului, la care au venit 80 de persoane, a fost celebrarea dăinuirii religiei evreiești.

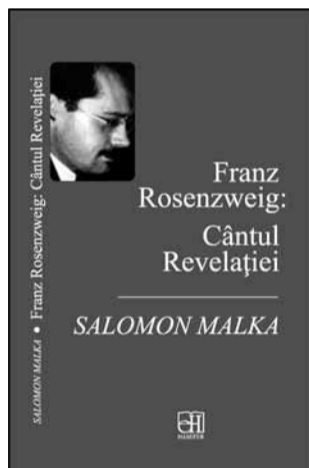
HASEFER 2014 – un raft cu cărți bune

Scritori evrei din România – Ovidiu Morar

Cartea aduce în prim plan scriitorii evrei uitați pe nedrept care azi au fost marginalizați. Autorul a vrut să readucă în discuție rolul fundamental în istoria literaturii al scriitorilor evrei din România, subliniind lipsa de contradicție între a fi scriitor român și afirmarea identității iudaice.

Franz Rosenzweig - Cântul Revelației – Salomon Malka

Cartea este structurată pornind de la două texte semnificative - „Cântarea Cântărilor” și „Steaua Mântuirii” - și abordează teme ca poezie și rugăciune, studiu și inspirație, trecut biblic și prezent european, diaspora și Țara Strămoșilor, familie și prieteni, viață și postumitate.

și Țara Strămoșilor, familie și prieteni, viață și postumitate.

Evrei români din America și Canada – Vladimir Wertsman

O interesantă istorie a emigrației evreilor români în SUA și Canada, timp de două secole, însoțită de o bogată bibliografie a personalităților americane, multe dintre ele cu faimă mondială, ale căror origini se află în România.

Jurnal de lagăr de la Nürnberg 1944-1945 – Rózsa Ágnes

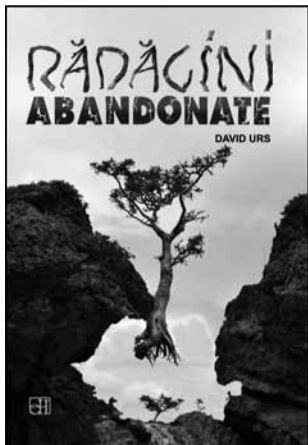

Autoarea a fost deportată nu într-un lagăr de exterminare precum cel de la Auschwitz, ci într-unul de muncă, dar condițiile inumane ale lagărului de la Nürnberg aveau același scop - de a extermina cât mai mulți evrei. Agnes Rozsa a reușit să supraviețuiască deoarece a

avut o capacitate de rezistență ieșită din comun și a dorit să fie martorul acestor evenimente tragice.

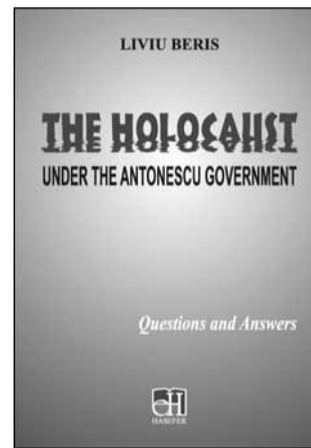
Rădăcini abandonate – David Urs

Confesiunile unui evreu care-și alege ca meserie silvicultura, crescut într-un mediu multiethnic-Făgăraș și Sibiu, localități în care viața evreiască s-a desfășurat în bună pace cu cea a românilor, ungarilor și germanilor, dragostea de natură a autorului care a justificat și alegerea unei meserii mai puțin practicate de evrei.

Holocaust sub Guvernul Antonescu – Liviu Beris

Cartea cuprinde răspunsurile pe care autorul, Liviu Beris, președintele AERVH, le-a dat mai ales tinerilor cu care s-a întâlnit și se întâlnește frecvent, legate de diferite aspecte ale Holocaustului.

lui. Eficacitatea acestui demers s-a datorat faptului că răspunsurile nu s-au bazat pe declarațiile unor martori, care puteau fi subiective, ci au fost date pe baza unor documente existente, acte oficiale ale criminalilor, decizionali sau executanți. Cartea a apărut în română și în engleză.

Talmudul – A. Cohen

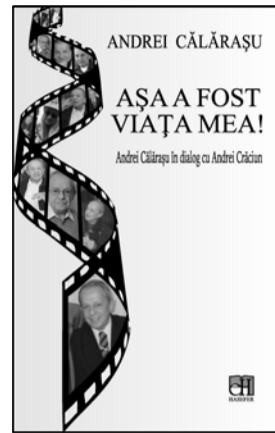
Autorul a reușit să facă o sinteză clară și exactă a învățăturilor pe care le conține această amplă scriere dedicată Talmudului, oferind o vedere metodică asupra doctrinelor din lucrare și rezumând învățământul talmudic în variatele domenii ale religiei, moralei, dreptului, folclorului etc.

Este un bun îndrumar pentru cei care vor să afle mai mult despre ideile legate de iudaism.

Așa a fost viața mea – Andrei Călărășu

Cartea cuprinde atât amintirile tragice din viața autorului - supraviețuitor al „trenurilor morții” de la Iași, experiența manifestărilor antisemite din tinerețea lui cât și evocări pline de haz despre teatrul și filmul românesc, despre cariera lui de regizor de film din România și Israel.

Lung e drumul până-n Orientul Apropiat – Harry Bar-Shalom

Prozele scurte care alcătuiesc volumul tratează un subiect interesant și incitant: presupusa origine kazară a autorului, despre care aflase pe baza mărturiilor unei rude, acțiunea oscilând între real, spiritual și fantastic. Cei care îl cunosc pe Bar-Shalom, prin volumele „Clopotele Ierusalimului” și „Soarele de după curcubeu”, vor descoperi o altă latură a acestui autor de o sensibilitate aparte.

Pe urmele lui Nehuștan – Sarina Miron

Este o fantezie istorică, o poveste de demult, saga unor familii din ludeea biblică. Volumul descrie viața acestora în perioada celor două întoarceri din exilul babilonian, de fapt tragedia celor care, întorși din exil, s-au căsătorit cu neevreice și apoi au fost obligați să se exileze din nou, unii dintre ei ajungând - în viziunea autoarei - chiar pe teritoriul Daciei. Chiar dacă personajele, cât și întâmplările din viața lor sunt imaginare, fondul povestirii se bazează pe scrieri biblice.

Călător pe vasul morții – Touvia Carmely

Autorul redă cu mult realism, cu calități narative de excepție, prin prisma unui personaj fictiv tragedia naufragiului navei Struma, scufundată în Marea Neagră. În această catastrofă a

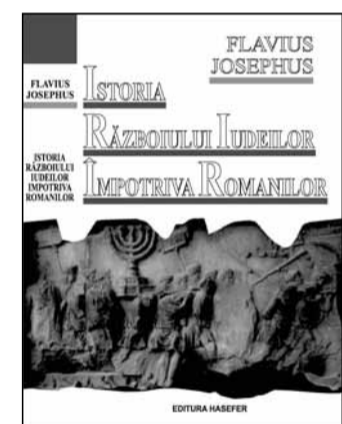
existat un singur supraviețuitor și peste 700 de victime.

Destine evreiești la Timișoara – Getta Neumann

Cartea prezintă destinele mai multor generații de timișoreni prin intermediul unor interviuri, realizate, practic, în toate colțurile lumii unde s-au răspândit. Din cele povestite se conturează imaginea unui oraș în care au trăit în bună pace etniile care formează populația Timișoarei, dar și momentele dificile prin care au trecut evreii, atât în timpul dictaturii antonesciene cât și în timpul comunismului. Mulți evrei timișoreni au reușit să-și făurească o viață nouă și bună în țările în care s-au stabilit.

Istoria războiului iudeilor împotriva romanilor – Flavius Josephus

Volumul este reeditarea uneia dintre cele mai cunoscute lucrări a lui Josephus Flavius, o prezentare a conflictelor dintre evrei și militarii romani, care cu greu i-au putut învinge. Ea se termină cu cucerirea Ierusalimului de către romani în anul 70 e.a. și consecințele pentru viitorul populației evreiești.

Suita franceză – Irène Némirovsky

Irène Némirovsky (1903-1942), scriitoare evreică de limbă franceză, refugiată în timpul revoluției ruse în Franța și deportată la Auschwitz, descrie momentele ocupării Franței de către trupele germane, fuga francezilor în fața ocupanților, reacțiile oamenilor în timpul refugiului și față de prezența militarilor germani, rezistența sau compromisul față de aceștia. Pentru acest roman Irène Némirovsky a primit post-mortem Premiul Renaudot (în 2004), fiind primul caz de acordare post-mortem în istoria acestui premiu.

Confesiunile unui „naiv” – Aurel Ianovici

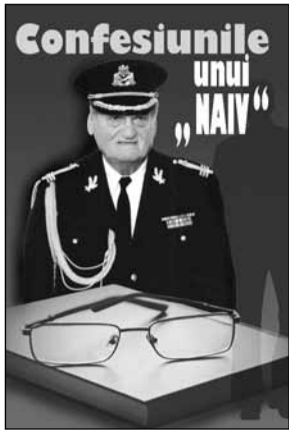
O carte despre destinul excepțional al unuia dintre puținii evrei care au activat ca înalți ofițeri în armata română comunistă, care au reușit să aprobe un institut militar de

(Continuare în pag. 14)

HASEFER 2014 – un raft cu cărți bune

(Urmare din
pag. 13)

Învățământ superior și care au ocupat funcții importante în ierarhia militară. Acum pensionar, col. (r) A. Ianovici își amintește zilele când era ofițer activ.

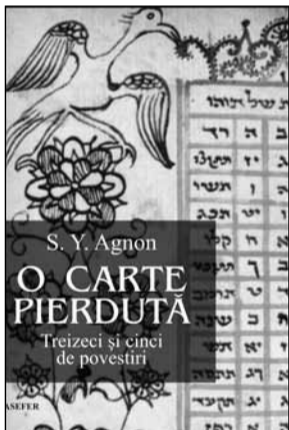
Cartea vieții omului, ed.II
– Marele Rabin Menachem Hacohen și ing. Baruch Tercatin

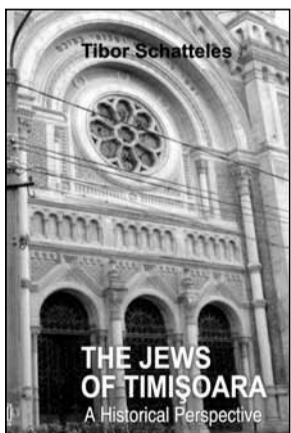
Volumul, îmbogățit față de ediția precedentă, prezintă și explică esența religiei mozaice, cele mai importante precepte ale iudaismului, fiind un îndrumător practic pentru fiecare moment și eveniment religios.

O carte pierdută
– S. Y. Agnon

Tradusă pentru prima dată în românește, cartea este o ilustrație a creației lui Agnon, fiind incluse povestiri din toate perioadele vieții autorului. Temele variază de la motive religioase, tradiții, la întâmplări din ștetlurile poloneze, din Palestina interbelică dar și de inspirație modernă, din Europa occidentală.

Evreii din Timișoara în perspectivă istorică
– Tiberiu Schatteles

Este o prezentare originală și bine documentată a istoriei evreilor din Banat, cu specificitatea zonei care a condiționat o dezvoltare a comunității evreiești, diferită de cele din alte provincii românești. Accentul este pus pe coexistența unei mari diversități etnice care locuia acolo, în special în orașul Timișoara. Cartea a apărut în versiunile engleză și română.

Răs de șobolan
– Nava Semel

Romanul evocă memoriile unei fetițe evreice din Polonia care, la cinci ani, în

timpul celui de-al doilea război mondial, a fost incredințată unei familii de creștini. Plecată în Israel, devenită de-acum bunică, povestește nepoatei ei calvarul prin care a trecut.

Mihail Sebastian - Nouă convorbiri
– Geo Șerban

Geo Șerban a ales pentru acest volum nouă interviuri realizate de Mihail Sebastian în 1934, cu o serie de personalități artistice, politice și cu faimoși avocați, care evocă problemele României interbelice.

Frații Oppermann
– Lion Feuchtwanger

Unul dintre cele mai cunoscute romane ale autorului, preocupat de subiecte evreiești, despre istoria unei familii din Germania, făcând parte din burghezia germană evreiască. Din cauza originii sale, odată cu ascensiunea nazismului, i se neagă apartenența la poporul german. Romanul prefigurează soarta tragică pe care au avut-o evreii nu numai în Germania, ci și în toate teritoriile pe care Germania le-a ocupat, inclusiv soarta lui Feuchtwanger, care a trebuit să fugă din fața nașiștilor.

Națiunea start-up – povestea miracolului economic israelian
– Dan Senor - Saul Singer

Este o ilustrare a ideii cum poate o țară mică și săracă în resurse, Israelul, să-și folosească bogăția de inteligență pentru a deveni una dintre puterile lumii în domeniul inovației, al creării de întreprinderi mici dintre cele mai performante din lume.

Selecție de EVA GALAMBOS

Vă așteptăm la Târgul de Carte de la Ierusalim

Editura Hasefer va lua din nou parte la Târgul Internațional de Carte de la Ierusalim, în cadrul standului colectiv al editurilor din România.

Puteți vedea cele mai noi cărți apărute la editură și sunteți invitați la un amplu eveniment, constând în lansarea pe piața israeliană a volumelor „Națiunea Start-up – povestea miracolului economic israelian”, de Dan Senor și Saul Singer, „Frații Oppermann”, de Lion Feuchtwanger, precum și „Contribuția etniei iudaice

la dezvoltarea României”, realizat de un colectiv sub conducerea președintelui F.C.E.R., dr. Aurel Vainer.

Evenimentul va avea loc marți, 10 februarie 2015, la ora 12, în cadrul noului amplasament al Târgului, respectiv la complexul „The First Station”, o fostă gară, cu o vechime de 120 de ani, restaurată și transformată într-un punct de atracție cultural și de distracție.

Lansare la Iași “Poezia mea este arhitectură, muzică și cuvânt”

Aceasta este definiția pe care Bianca Marcovici, scriitoare israeliană de limbă română, a dat-o propriei sale creații poetice în cadrul Cafelelei Literare, organizată de Centrul de zi “YACHAD” și Comunitatea Evreilor din Iași, unde s-a lansat cel mai recent volum al ei, „Rebela din Haifa”, apărut în anul 2014 la Editura G.A. din Israel. Evenimentul a fost organizat de ing. Martha Eșanu, consilier cultural, și moderat de președintele Comunității, ing. Abraham Ghiltman.

Poeta, născută la 22 iunie 1952, în familia Grimberg din Iași, a absolvit Liceul de muzică „Octav Băncilă” și Școala populară de Artă, secția vioară. Este, de asemenea, absolventă a Facultății de Construcții Civile și Industriale a Institutului Politehnic „Gheorghe Asachi” Iași (1976) și a lucrat ca inginer la T.C.IND.Iași, actuala S.C.Moldoconstruct S.A. În domeniul literar a debutat în anul 1981 la revista ieșeană “Cronica”, la rubrica “Diligența Poștală” a poetului Emil Brumar. Apoi, în anul 1983, “Revista Cultului Mozaic” îi publică poemul “Auschwitz”. În volum debutează în anul 1985, la Editura Junimea, într-o antologie colectivă, fiind selectată în urma unui concurs la care s-au prezentat peste 400 de manuscrise. Are 28 de cărți publicate.

În cuvântul de prezentare a cărții “Rebela din Haifa” (ale cărei coperti sunt realizate de ing. Delu Marcovici, soțul autoarei), criticul Ioan Holban a menționat: “Cartea pe care o analizăm astăzi este oarecum una atipică, care cuprinde evenimente cotidiene, dar și de familie. Cartea este o proză de idei, care prezintă o realitate oximoronică. Laptele însânge-

rat alternează cu mierea și fierea. Bianca spune că, în Israel, în jumătate de oră poți ajunge la mare sau într-un prizonerat arab. Katiușele trag spre Haifa, iar pe malul celălalt, al sufletului stă poezia. Într-o notă sentimentală, autoarea afirmă că la Haifa, la etajul al X-lea, și-a găsit identitatea și rădăcinile!”

Scriitorul Mihai Batog-Bujenită a subliniat: „Bianca Marcovici este o magiciană a cuvântului. Eu leg scriitoarea de muziciana Bianca Marcovici. În scrierile ei auzim tobele destinului, tobele războiului. Proza ei este de o sinceritate dură. Dar, paradoxal, mesajul este optimist: viața este rea dar noi putem să o facem mai bună”.

O caracterizare a scriitoarei Bianca Marcovici a fost făcută și de ziaristul Adi Cristi: „După părerea mea, Bianca Marcovici nu este poet sau prozator, ci este scriitor profesionist. Ea este o învingătoare! Bianca Marcovici nu este de fapt o rebelă, ci este o bunică minunată și o familistă desăvârșită! Cartea o reprezintă în totalitate!”

Bianca Marcovici a mulțumit numerosului public prezent pentru aprecieri și a citit câteva pasaje din “Rebela din Haifa”, dar și un poem, drag ei, intitulat “Patria”. Inginerul Dan Teodorescu i-a oferit fostei colege de la TC IND IAȘI două Diplome de Excelență, pentru întreaga carieră literară, din partea Clubului Sportiv CFR Iași și a publicației online „Sport Fan Club”, iar Mihai Caba și Eugen Deutsch, membri ai Asociației literare “Păstorel”, au citit câteva epigrame cu tâlc, adresate scriitoarei Bianca Marcovici.

MARTHA EȘANU

“Oglinda lui Socrates”

„Oglinda lui Socrates”, cel mai recent volum purtând semnătura lui Tibor Schatteles (Archway Publishing, 2014, 475 pagini), inserează cincisprezece eseuri într-o aprofundată și pasionantă dezbateră de idei, în sinteze de estetică și filosofie literar-artistică.

Pornind de la „Republica” lui Platon, „Poetica” lui Aristotel și alți corifei ai clasicismului elin, „Intrepretările” lui Schatteles vor excava, pe rând, în orizontul propus analizei, esențele operelor unor valori literare consacrate de recunoașterea universală.

„Lecțiile” corifeilor abordați sunt adresate cu încredere, posterității. Trec, astfel, prin furcile caudine ale unei analize acrice și speculative Shakespeare, Cervantes, Balzac, Cehov, Thomas Mann, Joyce, Musil sau Kafka, dar și matematicieni și semioticieni ca Hyeck, Törless sau Ulrich, Leo și Gelda Fischel, Hans Sepp, îmbogățind aparatul analitic cu aplicații parabolice de modernitate și post-modernitate.

O deosebit de mobilă, în multiplanitate, curiozitate intelectuală, uneori, aparent insașiabilă, când setea de cunoaștere, sondând și evaluând, apropiind sfere conjuncte, extrage esențe, ca prin însumarea valorilor și alinierea lor comparativă să concure la armonizarea culorilor în expunerea unui tablou al culturii literar-artistice și filosofice.

Debarasându-se de orice urme de fanatism și prejudecăți în ierarhizarea valorilor, chiar dacă textul e înfiorat de pasiune partizană pentru adevărul artistic, autorul ajunge la o expunere argumentat-motivată, expresivă și convingătoare a sintezelor sale spirituale.

Erudit enciclopedic, dotat organic cu simțul universalității, înzestrat cu energie speculativ-imaginativă și siguranța mișcării libere în lumea fără de hotare a spiritualității, Schatteles se arată a fi dotat cu talentul construcției de edificii originale, interconectate și interdeterminatorii, într-o manieră de expunere ordonată, clară, deslușită și transparentă. Textul se derulează spectacular, comprehensiv și savuros, ca o punere în scenă a unui spectacol, bine ritmat și captivant, al mișcărilor spiritual-estetice din ultimul secol al mileniul II.

(Continuare în pag. 23)

TIBOR SCHATTELES

The Mirror of SOCRATES

Twelve Essays of a Reader in World Literature

În premieră, la Parlamentul României s-au aprins luminile de Hanuca la Gala Prieteniei Lauder

Pentru al 13-lea an consecutiv, Fundația Ronald S. Lauder a adus în același loc luminile celor două sărbători dar și foarte mulți invitați speciali, din peste 12 țări și patru continente. Între aceștia, președintele Camerei Deputaților, Valeriu Zgonea, sau primarul sectorului 3, Robert Negoită. Din partea Federației Comunităților Evreiești din România, au participat președintele dr. Aurel Vainer, deputat, vicepreședintele Federației și președinte al Comunității Evreilor din București, ing. Paul Schwartz, și șeful Departamentului Cultură, Artă, Știință al F.C.E.R., dr. ing. José Blum. Invitat special din Israel a fost Micha Lindenstraus, magistrat, fost Avocat al Poporului, fost președinte al Curții de Conturi Israel, în

prezent reprezentantul Israelului în organizația Transparency International – Global Coalition Against Corruption.

Gala Prieteniei Lauder a avut loc pentru prima dată în Parlamentul României, cu sprijinul Camerei Deputaților și al Primăriei Sectorului 3 și este, de altfel, și o seară de strângere de fonduri, destinate bunului mers al educației de calitate din cadrul Complexului Educațional Lauder-Reut, la care au participat peste 400 de personalități ale lumii diplomatice, culturale și mediului de afaceri.

Gazdele serii au fost Tova Ben Nun-Cherbis, președintele Fundației Ronald S. Lauder România și al Complexului Lauder-Reut, și avocatul Remus Borza.

Întreaga seară, ne-au oferit reprezentații artistice elevii Școlii Lauder, dar pe scenă au urcat și profesioniști: tenorul Vlad Miriță, baritonul Iordache Basalic și pianistul Alexandru Burca. Dar seara nu a însemnat doar muzică sau dans, ci și tradiții spirituale. Lumânările de Hanuca au fost aprinse de invitatul Micha Lindenstraus iar luminile bradului de Crăciun - de primarul Robert Negoită. Alexandra Velniciuc, prezentatoarea Galei, i-a invitat pe scenă, după momentul aprinderii luminilor, pe elevii olimpici ai Școlii Lauder, pentru a fi premiați, împreună cu mentorii lor. Prezent la eveniment, Excelența Sa Ambasador Mihnea Constantinescu a primit cea mai înaltă distincție din partea Jewish National

Fund Israel – Cartea de aur.

În încheiere, președintele Federației Comunităților Evreiești din România, deputat dr. Aurel Vainer, a ținut un discurs în care a felicitat Fundația Lauder pentru organizarea Galei, pe elevii Școlii Lauder pentru rezultatele de la învățătură și și-a exprimat bucuria că Ambasadorul Mihnea Constantinescu a primit o distincție atât de importantă: "Pentru Mihnea Constantinescu nu am decât cuvinte de laudă. Este un om minunat și nu are limite în a-și exprima dăruirea față de o cauză nobilă. Fie a Statului Israel, a Statului Român, a păcii sau a dezvoltării culturii."

(Continuare în pag. 16)

HANUCA în Comunități

(Urmare din pag. 5)

Attila Gulyas, director D.A.S.M., a explicat semnificația sărbătorii și istoricul revoltei Macabeilor. Sinagoga a fost animată de momente muzicale deosebite, oferite de corul și instrumentiștii comunității din Cluj. Hanuca 5775 a fost un moment deosebit, mai ales pentru "generația de aur" a comunității, reprezentată de Ecaterina Berger și alți membri, care au fost deosebit de emoționați văzând cum lăcașul de cult se umple iar de lumină și cântec. La final, participanții au primit daruri și au savurat tradiționalele gogoși.

Cluj Lumina umple Sinagoga din strada Horea

Sinagoga din strada Horea, numită "Templul Memorial al Deportărilor", a fost arhiplină pe data de 18 decembrie 2014, la manifestarea specială de Hanuca. **Robert Schwartz**, președintele comunității, le-a mulțumit tuturor participanților, evidențiind caracterul aparte pe care Hanuca îl are la Cluj, o zonă multi-culturală, unde diverse etnii și religii conviețuiesc în bună înțelegere. **Israel Sabag**, director JOINT pentru România, a subliniat că adevărata forță a unei comunități constă în efortul individual depus pentru binele colectiv. El a apreciat activitatea echipei D.A.S.M.-ului, condusă de **Attila Gulyas**, și efortul depus pentru îmbunătățirea activităților de întraajutorare comunitară la nivel național. **Mihai Ronay** a explicat pe larg istoria sărbătorii și a Macabeilor, care a dus la înlăturarea cotropitorilor seleucizi ai Ierusalimului și rededicarea Templului. Anul acesta, ca o noutate, la aprinderea lumânărilor de Hanuca - de către **Ido Gross**, unul dintre cei mai tineri membri ai comunității - s-a folosit ulei adus special de la Ierusalim. **Dr. Maria Radosav**, coordonator al programului de studii iudaice de la Universitatea "Babeș - Bolyai", a citit mesajul transmis de prof. dr. Aurel Pop, rectorul acestei instituții, transmitând și

în nume personal urări de bine întregii comunități. La eveniment au venit și alți reprezentanți ai lumii academice clujene - pr. prof. dr. Ioan Chirilă, președintele Senatului Universității "Babeș - Bolyai", prof. dr. Ladislau Gyemant - și reprezentanții cultelor din oraș.

Programul a continuat cu un concert deosebit oferit de corul comunității, dirijat de prof. **Ecaterina Halmoș**, acompaniați de formația de klezmeri "Mazel Tov", coordonată de **Sulamita Socea** - solistă și **Vasile Socea** - vioară. Participanții au primit, la final, daruri - constând în cutiuțe de carton sub formă de *dreidl* (titirezul tradițional de Hanuca), umplute cu dulciuri - aduse de **Israel Sabag** și **Attila Gulyas**, au degustat gogoșile pregătite de comunitatea clujeană și băuturile donate de **Avram Faibiș**, din Blaj.

Baia Mare O comunitate de "supraviețuitori"

Sediul Comunității din Baia Mare a fost neîncăpător la înălțarea specială de Hanuca, organizată pe 18 noiembrie. Cu acest prilej, ing. **Nachman Șalic**, președintele Comunității, a evidențiat: "Este vremea când binecuvântatele lumânări de Hanuca se aprind în lăcașele de cult și în toate casele evreiești, din toată lumea, precum și aici, în casele noastre, marcând un miracol străvechi care sugerează, el însuși, explicația supraviețuirii noastre. Dacă, în general, istoriile înseamnă existență, pentru noi istoria a însemnat, în toate timpurile, supraviețuire. (...) Lumina a fost biruitoare asupra întunericului, spiritul - asupra forței brutale. Ca și atunci, credem și azi că rostul nostru în lume este de a sluji lumina și spiritul progresului. Poporul lui David și al Macabeilor continuă să îmbogățească civilizația umană, în slujba spiritului creator de artă, știință, filozofie - cultură".

Israel Sabag, director JOINT pentru România, a întărit ideea că fiecare evreu poate contribui la bunăstarea poporului

Pe meleaguri transilvane

său și a societății în care trăiește, răspândind astfel miracolul luminii. **Attila Gulyas**, director D.A.S.M., a prezentat câteva dintre tradițiile de Hanuca, mulțumind conducerii comunității și Clarei Klein pentru efortul depus ca activitățile de întraajutorare să se desfășoare în bune condiții la Baia Mare. Participanții s-au delectat cu tradiționalele gogoși, prăjituri și dulciurile primite în dar.

Dej Speranța ca miracol comunitar

Membrii Comunității din Dej au marcat una dintre zilele de Hanuca printr-un eveniment organizat la Templul "Înfrățirea", numit și "al Deportărilor". Participanții au aflat cu bucurie vestea unui "miracol" local - însănătoșirea venerabilului **Iosif Farkaș**, președintele de onoare al Comunității, un adevărat simbol de dăruire umană în slujba semenilor, care s-a confruntat recent cu probleme grave de sănătate. **Mișu Rosenberg**, continuatorul său la cărma obștii, și-a exprimat speranța în viitorul micii, dar activei comunități. La eveniment au participat și **Ariana Farkaș**, fiica lui **Iosif Farkaș**, alături de alți israelieni cu origini în zonă, precum și **Fredi Deac**, președinte, și alți reprezentanți ai comunității din Bistrița.

Israel Sabag, director JOINT pentru România, a menționat că pentru el Dejul este un loc special datorită personalității deosebite a prietenului nostru **Iosif Farkaș**. "Noi, cu toții, ne rugăm pentru sănătatea sa. Dejul e o comunitate mică, dar cu siguranță, ea este foarte importantă, fiind ilustrativă pentru capacitatea de supraviețuire a poporului evreu de-a lungul vremurilor. Fiecare dintre voi are îndatorirea de a se strădui să continue tradițiile, să continue miracolul."

Attila Gulyas, director D.A.S.M., a prezentat tradițiile de Hanuca. El a menționat că Dejul și Bistrița se bucură de existența unui volum dedicat comunităților, cândva înfloritoare, din acest areal. "Evreii so-meșeni", apărut la Editura Hasefer, "un adevărat best-seller", primul tiraj fiind deja epuizat. **Israel Sabag** și **Attila Gulyas** l-au vizitat apoi la spital pe **Iosif Farkaș**, care a fost extrem de bucuros și emoționat. De asemenea, reprezentantul JOINT și directorul D.A.S.M. au vizitat noul Memorial al victimelor Holocaustului ridicat în pădurea Bungur, locul unde a fost ghetoul în anii Shoah-ului, inaugurat în 2014, al doilea edificiu de acest fel din oraș - Dejul și Bistrița fiind printre puținele orașe din țară unde există deja două memoriale ale Shoah-ului.

Alba Iulia Celebrare plină de căldură sufletească

Membrii comunității din Alba Iulia și localitățile învecinate s-au adunat, pe data de 19 decembrie, pentru o manifestare specială de Hanuca, la care au luat parte

Lia Borza, președintele comunității, **Israel Sabag** și **Attila Gulyas**. Atmosfera a fost deosebită, plină de căldură sufletească și speranță pentru viitorul comunitar. Lumânările de Hanuca au fost aprinse de juristul **Adrian Georgescu**, un membru activ al comunității, care a participat la eveniment în ciuda gravelor probleme de sănătate, fiind un exemplu de forță morală și dăruire. **Israel Sabag** a evidențiat încă o dată faptul că nu numărul de membri ai unei comunități este ceea ce îi definește forța și viitorul, ci valoarea umană a fiecăruia și strădania colectivă. Cei prezenți s-au bucurat de gogoșile și dulciurile deosebite, preparate după rețete tradiționale evreiești, din această zonă, de către **Letiția Marcovici**. Prezent și aici, **Avram Faibiș** din Blaj a donat băuturile pentru momentul festiv.

Sibiu Atmosferă deosebită

O manifestare specială de Hanuca i-a reunit, pe 19 decembrie, pe membrii comunității din Sibiu, alături de care au venit invitați din Mediaș și alte localități învecinate. Evenimentul a debutat cu o alocuțiune despre istoricul, dar și implicațiile actuale ale sărbătorii de Hanuca, rostită de **Otto Deutsch**, președintele Comunității. Acesta a aprins, apoi, lumânările tradiționale alături de mezinul obștii. Celebrarea de Hanuca a coincis și cu o altă aniversare, prilejuită de intrarea în rândul nonagenarilor a lui **Adolf Rosenfeld**, membru activ al comunității. Cu acest prilej, atmosfera a fost deosebită și bucuria dublă, sărbătoritul fiind întâmpinat cu tradiționalul "Ad mea veesrim!" - "Până la 120 de ani!". **Israel Sabag**, director JOINT pentru România, și **Attila Gulyas**, director D.A.S.M., i-au felicitat pe cei prezenți pentru modul în care țin vie flacăra comunitară și păstrează atmosfera specială de Hanuca.

Bistrița Concert klezmer, o tradiție locală

Un public numeros a venit la Sinagoga Mare din Bistrița să asiste la concertul klezmer de Hanuca, din data de 22 decembrie, devenit o adevărată tradiție locală, nu doar a comunității, ci și a întregului oraș. **Fredi Deac**, președintele Comunității, a deschis manifestarea printr-o alocuțiune în care a prezentat tradițiile de Hanuca. Importanța sinagogii și a comunității evreiești în peisajul multietnic al orașului a fost relevată de **dr. Gavriil Tărmure**, directorul Centrului Județean de Cultură Bistrița-Năsăud. Istoricul sărbătorii a fost explicat de **Iancu Izidor**, președintele și oficiantul de cult al Comunității din Dorohoi, care a aprins și lumânările pe Hanukia. Publicul a ascultat cu multă plăcere și a aplaudat îndelung concertul oferit de formația de klezmeri "Mazel tov" din Cluj.

DIANA MEDAN

Reinhard Heydrich – GUNOIERUL-ŞEF AL CELUI DE-AL TREILEA REICH

40.000 de cărți au fost consacrate nazismului. Ce performanță editorială! Des evocatul Eichmann, răpit, judecat și condamnat, a avut și el parte de o publicitate amplă: tehnocratul, birocrațul, simplul executant; mult mai puțin - șeful său, adevăratul creier, principalul operator al soluției finale: Reinhard Heydrich (1904-1942), șeful serviciului secret al SS, al Gestapo-ului și politicii naziste. Acestui personaj i-a dedicat aproape 700 de pagini Robert Gerwart în cartea "Călăul lui Hitler. Viața lui Heydrich" (trad. din engleză de Alfred Neagu și Junona Tutunea, cuvânt înainte de Constantin Hlihor și mic dicționar de Doru Dumitrescu, Ed. Corint-istorie, 2014).

Heydrich, „tânărul zeu malefic al morții”, a pus în operă ideile criminale ale lui Hitler, obsedat, dar nu psihopat, om instruit, splicuit, înalt, blond, cu ochi albaștri, dintr-o familie de muzicieni aflați la conducerea Conservatorului de la Halle. El însuși cânta la vioară, era interesat de chimie, dar pasionat și de romane polițiste și de spionaj, ceea ce dintr-un hobby, devine o profesie. Autorul folosește în analiza sa o metodă ce și-o intitulează „empatie glacială” căci el nu e procuror ci doar istoric și face reconstituirea biografică printr-o distanțare critică față de „poate cel mai primejdios individ după Hitler însuși, și denumit de Thomas Mann, la BBC, chiar a doua zi după atentat, „călăul lui Hitler”.

Acesta fusese un ambițios ofițer de marină, nu prea interesat de politică până ce a fost exclus din marină pentru denunțarea unei logodne. Motiv minor, dar de onoare, ivit pe când se pregătea să se însoare cu o înfocată nazistă, Lina von Osten, dintr-o familie aristocratică decăzută, pentru care „întâlnirea lui Heydrich cu Himmler a fost cea mai importantă zi din viața lor”. Tânărul urvist trebuia să asigure noii sale familii ultranaziste, că el, Heydrich, e capabil financiar și devotat lui Hitler. Doar o umbră stăruia asupra carierei sale: acuzația calomnioasă că ar fi avut o bunică evreică. A depășit momentul la verificările de partid, ieșind cu greu la liman (subiect de psihanaliză). Pentru a șterge, probabil, o asemenea bănuială gravă, Heydrich a devenit un arhitect și un inginer al urii rasiale, îndeosebi al antisemitismului. Se știe țesătura... evreii erau vinovați și pentru primul război mondial, și pentru al doilea, și pentru inflație, pentru decăderea moravurilor (arta decadentă, căsătoriile mixte). O perioadă, Heydrich se dedicase purificării Germaniei și a Austriei (după Anschluss) de evrei prin deportări și jaf.

(Autorul amintește cum a decurs plebiscitul pentru unificarea Austriei cu Germania. Vo-tanții, încolonați, erau aduși de la casele lor la secțiile de vot, unde cabinetele fuseseră scoase sau marcate cu înscrisul „Numai trădătorii intră înăuntru”, obligându-i pe alegători să-și depună la vedere votul în urne; succes deplin - 99,75% pentru). La începutul alungării evreilor se tatonaseră soluții: Madagascar, Palestina (aici s-au opus britanicii). Regimul avea mulți evrei săraci. Atunci naziștii, în grija lor socialistă, i-au pus pe bogătanii evrei să plătească cheltuielile de documente și călătorie, încotro se mai găseau gazde binevoitoare, și pentru nevoiași. Dar, pe măsură ce cuce-reau Europa, înaintând spre răsărit, evreii erau tot mai mulți, tot mai tradiționaliști, mai ales în Polonia și în țările baltice, chiar habotnici, așa cum nemții văzuseră doar în caricaturile de propagandă. Atunci, planificatorii lui Heydrich a trebuit să-i împuțineze pe evrei prin marșuri oboșitoare, lichidându-i prin frig și înfometare, prin muncă forțată în nenumărate lagăre. Exista, prin măiestria lui Heydrich, chiar și un plan de curățare a întregii Europe de evrei (11 milioane!), avându-se în vedere și țări neutre, ca Suedia și Turcia, precum și liste prioritare de arestări (în Anglia, de pildă, pe lista neagră figurau Churchill, Attlee și scriitorii H.G. Wells și Zweig, aflat atunci în exil la Londra).

Puritatea rasială era desigur și ea prioritară. Erau și evrei pe căprării, evrei pe sferă, pe jumătate ori pe trei sferturi, cu încadrări diferite. Ce contabilitate! Apoi, căsătoriile mixte. Bărbații evrei erau arestați și pregătiți de deportare. Aici, Heydrich a înregistrat un eșec. Sute de soții nemțoaice au manifestat în centrul Berlinului și și-au recăpătat soții. Rezistența poate să fie folositoare ! Atrocitățile petrecute sunt în general cunoscute. Sunt detaliate și modalitățile: împușcare, gaze, experimente oribile, gropi comune. Heydrich a apucat și consfătuirea de taină de la Wansee, pentru Soluția Finală. Era deja mutat la Praga, loc important pentru mașina de război germană. 500 de uzine, multe superioare calitativ celor nemțești, trebuiau să-și îmbunătățească doar randamentul. Dibaciul Heydrich a sporit rația muncitorilor cu unt și tutun și le-a dat o pereche de ghete noi. Răsplata? Doi cehi din rezistență, parașutați de englezi, l-au lichidat pe șeful SS, care nu avusese gardă de corp. Au urmat represalii teribile. Satul Lidice, presupus adăpost pentru atentatori, a fost ras (vezi și cartea lui Thomas Mann, "Lidice"). Au

fost căutați făptașii. Un alt parașutist prins, crezând că își salvează viața, a denunțat, sub tortură, niște oameni de legătură și astfel s-a ajuns la familia cu pricina. Părinții n-au trădat locul unde se ascunseseră atentatorii, dar fiul lor, de numai de 10 ani, a cedat, fiind șantajat, aducându-i-se, într-un acvariu, capul mamei sale decapitate, urmând, dacă tăcea, și capul tatălui. Astfel, s-a ajuns la Biserica ortodoxă Chiril și Metodiu din centrul Pragăi. 800 de SS-iști au înconjurat biserica. Ordinul era să fie prinși vii, ca să se afle și alte legături. Schimb de focuri, mai mult de o oră; cei în cauză s-au sinucis, știind ce-i așteaptă. Dar în catacombele bisericii au mai fost și alți rezistenți, având aceeași soartă. Copilul și tatăl său au fost deportați și uciși. Cei doi cehi, Josef Gabčic și Jan Kubiš, sunt partizani din rezistență, nu asasini, cum scrie în carte, sub fotografia lor. Martiri. Ei l-au ucis pe cel care, chiar și în Germania, era adeseori numit călău și care singur a recunoscut că era „gunoierul-șef al celui de-al Treilea Reich, responsabil cu îndeplinirea unei misiuni neplăcute și murdare”, dar, fără de care, nu se putea face „salubritizarea politicii și a viitorului națiunii germane”. Lichidarea lui Heydrich a fost pusă, în primul rând, pe seama evreilor. Himmler a spus, la înmormântarea monstrului, că acest act nu putea să fie răzbunat decât prin distrugerea deplină a inamicului evreu. Parțial, s-a ținut de cuvânt. La moartea lui Heydrich erau încă în viață aproape trei sferturi din cei șase milioane de martiri. Iar Himmler a mai spus: „Să nu supraviețuiască nici un embrion din care să renască iudaismul iar evreii să se răzbune pe copiii și pe nepoții noștri”.

Lina nu a fost judecată, deși îi mal-tratase pe sclavii de pe moșia ei, urmărindu-i cu un telescop și bătându-i pe cei neputincioși. Mai mult, a dat în judecată Germania Federală deoarece îi suprimase pensia. Obținuse o pensie echivalentă cu cea convenită unui general sau premier. A decedat în 1985, lăsând în urmă un sfidător Jurnal, în care considera că soțul ei ar fi fost doar o victimă a circumstanțelor istorice. Aprecierile ei constituie o insultă la adresa milioanele de evrei, slavi, țigani etc. Iar Heydrich, dacă supraviețuia, ar fi fost judecat și condamnat la moarte ca criminal de război. În cele din urmă, se știe cine a ajuns la groapa de gunoi a istoriei... gunoierul-șef! Cartea a fost recomandată, în presa vremii, ca o lucrare temeinic documentată, al cărei nivel cu greu poate fi depășit...

ȚICU GOLDSTEIN

În premieră, la Parlamentul României s-au aprins luminile de Hanuca la Gala Prieteniei Lauder

(Urmare din pag. 15) În cuvântul său de mulțumire, Mihnea Constantinescu a ținut să sublinieze rolul important pe care îl are Școala Lau-

der și comunitatea evreiască în România. A mulțumit în mod special Tovei Ben Nun-Cherbis și lui Aurel Vainer pentru cuvintele de laudă și a catalogat distincția primită

din partea organizației Jewish National Fund – Israel, Cartea de Aur, drept „o onoare copleșitoare.”

GEORGE GÎLEA

Decernarea distincției din partea celei mai vechi și puternice organizații verzi din lume a avut loc cu prilejul celei de-a 13-a ediții a Galei Lauder a Prieteniei

Cu o carieră diplomatică de excepție, ce acoperă domenii strategice dificile, de ordin transnațional, dublată de mandatul de consilier pe lângă majoritatea premi-erilor României postdecembriste, Mihnea Constantinescu este un reper constant de demnitate, integritate și competență, apreciat ca atare în toate mediile diploma-tice și politice.

O prezență deopotrivă discretă, dinamică și eficientă pe terenul relațiilor externe și al celor bilaterale cu Israelul, Mihnea Constantinescu este, în același timp, ambasador, consilier de stat la Cabinetul Primului Ministru, reprezentant special al României pentru securitatea energetică și viitorul șef al delegației României la președinția Alianței Internaționale pentru Memoria Holocaustului.

Toate acestea impun o agendă complexă, care însă nu l-a împiedicat să se implice cu consecvență, din postura de mentor honoris causa și keynote speaker, în programul de educație

preuniversitară în domeniile diplomației și afacerilor internaționale, derulat de către Complexul Educațional Lauder-Reut. Inițiat în anul 2006 de către Fundația "Ronald S. Lauder" în parteneriat cu Ministerul Afacerilor Externe, programul se adresează liceenilor din Lauder-Reut și este promovată cu succes în multe alte școli bucureștene, în cadrul Conferinței Anuale Lauder de Diplomație și Afaceri Internaționale.

Pentru contribuția sa la formarea tim-purie a tinerilor în domeniul diplomației și afacerilor internaționale și pentru remarcabila activitate diplomatică de promovare a parteneriatelor între România și Israel, Fundația „Ronald S. Lauder” și Complexul Educațional Lauder-Reut l-au înscris, în calitate lor de reprezentanți acreditați ai învățământului evreiesc din diaspora, în Cartea de Aur a Keren Kayemeth LeIsrael (Jewish National Fund Israel).

Cu o istorie care precede și căreia i se datorează însăși fondarea și existența Statului Israel, prin cele șase strategii de

dezvoltare durabilă între care se numără și educația, Keren Kayemeth LeIsrael deschide Cartea de Aur în anul 1902 cu Theodor Herzl, vizionar și părinte al Israelului modern.

Diploma, care îl gratifică pe deplin merit pe ambasadorul Mihnea Constantinescu cu cea mai înaltă distincție a organizației, i-a fost înmănată de către Tova Ben Nun-Cherbis, președintele Fundației și al Complexului Educațional Lauder-Reut. Pe scena Galei i s-au alăturat și dr. Aurel Vainer, președintele Federației Comunităților Evreiești din România, împreună cu Excelența Sa Dan Ben-Eliezer, ambasadorul extraordinar și plenipotențiar al Israelului la București. Aceștia au omagiat, la rândul lor, valoroasa contribuție a ambasadorului Mihnea Constantinescu la realizarea strânsei cooperări dintre România și Israel în numeroase domenii de activitate.

CARMEN BEJINARU

Director proiecte & relații publice Complexul Educațional Lauder Reut

Felicitări

(Urmare din pag. 2) de cercetător științific în domeniul statisticii, de profesor, de publicist economic și de intelectual public, dezvoltate pe fondul experienței pe care ați dobândit-o în timpul mandatelor ce v-au revenit în Parlament, la Camera de Comerț și în Societatea Română de Statistică.

De ziua dumneavoastră, în semn de aleasă considerație, vă rog să primiți Albumul filatelic Nicolae Grigorescu, marele maestru al penelului ce s-a afirmat și ca pictor de bancnote.

La mulți ani!

*

În numele Comitetului Director al F.C.E.R.

Ing. PAUL SCHWARTZ

Vicepreședinte

Ing. ALBERT KUPFERBERG

Secretar General

Ec. OVIDIU BĂNESCU

Director Economic

Cu prilejul aniversării, la 10 ianuarie, a zilei dumneavoastră de naștere, avem bucuria de a vă adresa, din partea Conducerii F.C.E.R. și a tuturor membrilor comunităților evreiești din România, cu deosebit respect și înaltă considerație, călduroase urări de bine și sănătate, împlinirea dorințelor, satisfacții profesionale, putere de muncă și multă fericire alături de cei dragi.

Din nou, dorim din toată inima să beneficiem în continuare de aportul dvs. de gând și de suflet la bunul mers al activităților F.C.E.R.

Se dovedește în continuare prețuirea de care vă bucurați în rândul oamenilor politici, diplomaților, înalților ierarhi și liderilor evreimii mondiale, lucru care ne face mândri și pentru care aveți aprecierea și respectul nostru profund.

Să ne fiți mereu aproape cu devotamentul, bucuria și disponibilitatea de acțiune, pentru binele familiei mult îndrăgite și a evreilor din România.

Conducerea F.C.E.R. folosește acest prilej aniversar pentru a vă mulțumi pentru tot ce faceți în dezvoltarea vieții comunitare evreiești din România și vă urează

Ad mea ve'esrim

La Mulți Ani!

*

În numele Comitetului de Conducere al C.E.B.

Ing. PAUL SCHWARTZ

Președinte

Ec. ATTILA GULYAS

Vicepreședinte

Ing. PERI BLĂNARU

Secretar

Cu prilejul aniversării, la 10 ianuarie, a zilei dumneavoastră de naștere, avem bucuria de a vă adresa, din partea Conducerii C.E.B. și a tuturor membrilor Comunității Evreilor București, cu deosebit respect și înaltă considerație călduroase urări de bine și sănătate, împlinirea dorințelor, satisfacții profesionale, putere de muncă și multă fericire alături de cei dragi.

Conducerea C.E.B. folosește acest prilej aniversar pentru a vă mulțumi pentru tot ce faceți în dezvoltarea vieții comunitare evreiești din România și vă urează

Ad mea ve'esrim

La Mulți Ani!

*

PAUL BRAȘCANU

(Vatra Dornei)

Vă rog să îmi permiteți ca astăzi, când împliniți o frumoasă vârstă, să vă adresez calde felicitări, precum și urări de sănătate și viață lungă, prosperitate, fericire și succes.

Doresc de asemenea să vă felicit pentru bogata dumneavoastră activitate publicistică, științifică și culturală, pentru calitățile morale și sufletești pe care le-ați etalat în tot acest răstimp, ce pot constitui în orice moment un exemplu demn de urmat.

În calitate de președinte și deputat al Federației Comunităților Evreiești din România ați pus accent pe prezervarea patrimoniului cultural și de cult iudaic, pe recunoașterea meritelor unor personalități de origine evreiască.

Pot aminti aici contribuția dumneavoastră în proiectul de restaurare a Templului Evreiesc din Vatra Dornei precum și sprijinul esențial oferit în readucerea în atenția publică a contribuției inginerului Emanuel Alois Ziffer la dezvoltarea rețelei de căi ferate în Bucovina, dar și inaugurarea, la data de 25.01.2014 la Vatra Dornei, a plăcii comemorative dedicată acestui mare om, supranumit „părintele Căilor Ferate din Bucovina”.

„O scrisoare pierdută”, de I.L. Caragiale.
Schiță de decor, de W. Siegfried

Mozaic

W. Siegfried, un itinerar rodnic

Încă un tânăr, dintre cei plecați să-și desăvârșesc vocația artistică în mediul parizian, își aduna bagajele să revină acasă cu instruirea necesară unei cariere promițătoare. În pragul sosirii lui, gazetele pregăteau terenul stimulând așteptările opiniei publice: „Înregistrăm cu plăcere activitatea în Capitala Franței a pictorului român Siegfried. Elevul lui André Lhote pentru pictură, a mai studiat arta decorativă și a costumului cu Larionov și Natalia Gonciarowa. La invitația galeriei «Le Nouvel Essor», a expus alături de Despiau, Derain, Matisse. Pentru editura de artă Philippe Goin, ilustrase povestirea *Candide* de Voltaire” („Rampa”, 30 august 1935).

Nu treceau nici două luni, și W. Siegfried deschidea expoziție personală în sala „Mozart”. Opiniile cronicarilor de specialitate constau în elogiul unanime. În aceeași publicație, „Rampa”, Ionel Jianu releva „lirism exprimat în culori vii”, „pictorul adaugă deseori o notație sensibilă, nervos caligrafiată în linii suprapuse culorii. Recurge la efecte cromatice îndrăznețe, dar abile. Și dovedește o tehnică plină de resurse, care dă o anume prețiozitate vizuunii sale”. În săptămânalul „Reporter” (la 27 octombrie) accentul principal era pus pe rafinamentul unei întinse culturi, care asigura consistența lucrărilor expuse. Despre autor se spunea concis: „arhitect al culorii”. Criticul H. Blazian, de la „Adevărul Literar și Artistic”, evidenția notele de originalitate: „Nu sunt lucrări de rotunjime formală clasică și nici armonizări cromatice după tipic. Artistul urmărește ritmuri lăuntrice, își definește sensibilitatea în îmbinări coloristice de prospețime neașteptată, în arabescuri lineare care însuflețesc subiectele cele mai variate, de la peisaj la figura umană...” Comentariul era însoțit de reproducerea unui portret de femeie, înfășurată într-un decor al

liniilor curbate, ca văluri din cele mai diafane țesături de borangic.

Chiar în zilele când era deschisă expoziția, Siegfried împlinea 26 de ani (n. la Bârlad, 14 oct.1909). Succesul obținut avea să-i aducă angajarea la Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra”, în postul de decorator permanent. Încă puțin timp și se căsătorește cu Cella Voinescu iar, împreună, urmau să semneze decoruri și costume pentru spectacole memorabile pe scenele bucureștene. Poate cea mai răsunătoare realizare în cuplu avea să fie legată de reprezentarea *Scrisorii pierdute*, a lui Caragiale, pe prima scenă a țării, spectacol care a făcut vâlvă cu ocazia turneului la Paris în 1956, (Teatrul Națunilor). Atunci, artistul și-a regăsit amintiri ale anilor de studii, legături afective care l-au determinat să-și amenajeze, pentru tot restul vieții, un atelier la Neuilly-sur-Seine. Condiții favorabile îi permit să-și îmbogățească palmaresul teatral. De asemenea, să călătorească în Spania, Grecia, Italia, de unde culege impresii, fixate imagistic cu mijloace tehnice grațioase: creion, acuarelă, guașă, cărbune etc. Va lucra neistovit pînă la sfârșitul drumului său prin lume, încheiat pe 17 mai 1982.

Doi ani mai târziu, la primăria din Neuilly-sur-Seine se organiza o mare retrospectivă, prin eforturile conjugate ale văduvei sale și Asociației „Prietenii lui W. Siegfried”. Apăreau și două impozante tipărituri cu selecții din opera defunctului: *Amintirile Venetiei* și un album-sinteză asupra întregii activități. Partitura interpretativă a traseului fertil urmat de W. Siegfried s-a datorat celui ce-l lansase la debut: Ionel Jianu. Mărturii despre om și artist poartă semnături ilustre: Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Emil Cioran precum și numeroși străini, care i-au fost în preajmă.

GEO ȘERBAN

Siluetă

Doi contributory, o singură lămurire

După anul 1976, când am început să pregătesc primele reeditări din opera în proză a lui F. Aderca, doi apropiați ai scriitorului mi-au venit în ajutor. Unul, jurnalistul Al. Cerna-Rădulescu, îl cunoscuse pe Aderca pe vremea când fusese secretar de redacție la cotidianul bucureștean „Ultima oră”. Erau amândoi clienții unui bar din pasajul Vilagros. Se așezau la o masă mai retrasă și schimbau păreri despre cele mai diverse teme: cu precădere, mersul treburilor în Europa răscolită de politica lui Hitler; Aderca declara interlocutorului său că „de la Berlin românii nu vor primi nicio favoare”; tot așa, Al. Cerna-Rădulescu se îndoia asupra faptului că ne-am găsi (ce bine ar fi fost!) salvarea doar dacă România, împreună cu Cehoslovacia, Serbia și Polonia ar fi semnat un pact de cooperare militară imediat aplicabil spre a face față dublului expansionism, nemțesc și sovietic.

Așa își petreceau cei doi amici câte un ceas și jumătate, mai la fiecare sfârșit de săptămână, punând, cum se zice, țara la cale! Asta se-ntâmpla prin 1937-1939...

Cel de-al doilea prieten al lui Felix Aderca era poetul, originar din Craiova, Constantin Nisipeanu. Grație lui Aderca, craioveanul izbutise să strecoare felurite notițe în ziarele democratice „Adevărul” și „Dimineața”, găsind câte un sens pentru așteptările unui cabinet de avocați în căutare de clienți simandicoși sau, și mai des, pentru produse a căror rațiune de a fi vândute putea să fie asociată cu iubirea, cu ocolirea decepțiilor și crizelor de violență matrimonială.

La toate asemenea reclame Const. Nisipeanu primea un mic beneficiu „util la plata micilor și puținelor urgente”, cum le numea el enigmatic.

Într-o seară, destul de târziu, poetul m-a chemat la telefon, cerându-mi să-l vizitez urgent. Nisipeanu locuia în Piața Chibrit, iar eu, la celălalt capăt al orașului, în cartierul Balta Albă. Mi-era peste mână să dau curs invitației chiar atunci, deși chemarea suna presant. Ar fi trebuit să decelez în vocea lui Nisipeanu o gravitate ieșită din comun. Vorbea greu, cu pauze, parcă revenind de departe, atât de obosit părea.

Aveam să aflu a doua zi că prietenul lui Aderca decedase în cursul nopții, după un atac de cord petrecut în somn.

Încercările pe care le-am făcut să aflu dacă cineva din familia lui Nisipeanu putea să fie contactat nu au dat vreun rezultat. Știam că poetul craiovean, al cărui fiu trăia în Statele Unite, deținea unele „hârtii” (date biografice despre intenția lui F. Aderca de a se asocia cu o editură locală spre a-și revedea și tipări o versiune adăugită a romanului 1916). Autorul trăise un șir de fecunde decepții legate de finalul romanului 1916, drept care intenționa să-l retușeze. Avea să-și propună o formulă ferită de tenta publicistică imprimată ferocității din ultimele pagini, deși nu era încă decis cum anume avea s-o facă.

Șocant, în lumina spuselor lui Const. Nisipeanu, confirmat pe deplin de Al. Cerna-Rădulescu, mi-a sunat proiectul lui Aderca de a „spune vizionar adevărul” (asta îi era expresia) despre începuturile mișcării legionare în anii imediat următori Primului Război Mondial. Ca atare, subiectul respectiv trebuia să confere secțiunii „Deșteaptă-te române” o notă dominată de intenție pamfletară în dublu plan: ca prezență mai marcată în sferile publice ale cercurilor studențești extremist-naționaliste, dar, cu deosebire combinarea „invalidului erou” Costache Ursu cu frații Tunsu. Aceștia, viitorii aleși ai țării, „luminați” de spiritul pandur, pretindeau că descind direct din împăratul Traian, ceea ce le-ar fi conferit deplină legitimitate.

Aș fi vrut să aflu dacă F. Aderca a dat o versiune noului final. Desigur, m-ar fi încântat să descopăr, eventual, măcar câteva pagini ale soluției proiectate, spre sfârșitul vieții, între 1955-1957. Examenul acelor rânduri (câte or fi fost...) puteau deveni componentele definitorii ale romanului supus gândirii auctoriale pe alt suport decât cel cunoscut. Am fi avut, presupun, acel final căruia prozatorul intenționa, am mai spus-o, să-i confere plusul intransigenței față de dușmanii destinului iudaic. Preluând datele știute deja, F. Aderca putea propune vindicativ un pamflet antilegionar la treaptă epică.

HENRI ZALIS

Din tezaurul umorului evreiesc

IN MEMORIAM OCTAVIAN SAVA

S-au împlinit doi ani de la dispariția dintre noi a unui om de excepție: scriitorul și regizorul Octavian Sava. A trăit printre noi, activ și inspirat, până la 85 de ani. S-a născut la 1 februarie 1928, în București, într-o familie de evrei atașați industriei cinematografice (bunicul său era proprietar de cinematograful și importator de filme, iar tatăl a fost directorul adjunct al cinematografului Aro (Patria). Părinții îl doreau doctor, așa că, în 1946, Octavian Sava era student la Facultatea de Medicină. După trei ani de studenție, atras de jurnalistică, întrerupe facultatea și devine redactor la Radio. Abia mult mai târziu va obține o diplomă de absolvire a Facultății de Litere. Avea, cum se spune, umorul în sânge și, vreme de peste șase decenii, cultivă cu succes genul la radio și televiziune, în cinematografie, teatru și presă, în emisiuni de varietăți și teatru, scheciuri, monologuri și cuplete muzical-umoristice, ca scenarist de filme *Post restant*, 1961; *În fiecare zi mi-e dor de tine*, 1988; *A doua cădere a Constantinopolului*, 1994. Se remarcă și ca scriitor de talent: *Meteoritul de aur*, romanele *Cazul Beilis* și *Prințul rădăcitor George Bibescu*, piesele de teatru *Nota zero la purtare*, *Rămas bun, tinerețe*, *Pisca din Baskerville* (publicat în colaborare cu Al. Andy), musicalurile *Tsunami la Boema*, *Estera*, *Divanul persan*, *O premieră furtunoasă*, *Alo, mama, eu sunt la telefon*. Și, bineînțeles, o sumedenie de scheciuri și monoloage umoristice interpretate de marii actori de comedie ai țării.

Până în ultima zi a scris, cu ferveoare, cu un neasemuit talent. Boala a purtat-o cu discreție. Octavian Sava a murit pe 2 decembrie 2013. E înscris în Panteonul fiilor

celebri ai tribului evreo-român.

Ne obișnuisem să-i întâlnim numele și în activitățile culturale ale Comunității. În „Realitatea Evreiască” avea rubrica sa de umor „Zai freiläh” (fii vesel), care ne înveselea cu adevărat. Întru memoria sa, reluăm rubrica. Ea se va numi „Din tezaurul umorului evreiesc.” Avem un asemenea tezaur. Pentru că ne-a fost greu de trăit fără un pic de umor. Fără umor, supraviețuirea noastră nu ar fi fost posibilă. Apoi, răsul e sănătate. A zis-o, cum nu se poate mai bine, marele nostru umorist Șalom Alechem: „Rădeți! Răsul însănătoșește!” Șalom Alechem și-a propus chiar să întocmească un „dicționar vesel” dar s-a lăsat păgubaș după ce a scris doar prima pagină. Mare păcat! Iată ce apucase să scrie:

ADAM – singurul bărbat fericit. N-a avut niciodată o soacră.

CĂRȚI – obiecte pe care întotdeauna le împrumuți, dar nu le cumperi niciodată.

BANI – ceva ce vrea toată lumea, dar nu are de ajuns nimeni.

SARE – se găsește în cantități mari în băcănie, dar foarte puțin în scheciuri.

DRAGOSTE – un articol care s-a demodat de mult.

ÎMPRUMUT – ceva ce recunoști, dar nu restitui niciodată.

BĂRFĂ – telefon fără fir.

CAPITAL – la Karl Marx e pe hârtie, la Rothschild e în seif.

FEMEIE – suferi înainte de a o avea, când o ai și după ce ai pierdut-o.

PĂLMUIRE – plată cu bani peșin.

VIATA – o dramă pentru omul inteligent, un joc pentru cei sărmani cu duhul, o comedie pentru bogătași și o tragedie pentru cei săraci.

Ulterior, mulți evrei importanți și-au propus să continue „dicționarul vesel”, adăugându-i, de-a lungul timpului, propriile lor vorbe hazoase. Israelianul Efraim Kishon a scris:

VIS SIONIST – Cel mai frumos lucru din lume este să trăiești în Israel. Dar și mai frumos este să te îndrăgostești la Tel Aviv de o israeliancă, să te însori cu ea și să trăiești cu ea într-o adevărată atmosferă israeliană la Sydney, în Australia.

Woody Allen s-a grăbit să adauge:

POPORUL ALES – Chiar dacă Dumnezeu nu există, noi vom fi întotdeauna poporul ales.

MOARTE – Nu că mi-ar fi teamă de moarte, dar prefer să nu fiu acasă când ea mă va căuta.

FAMILIE – Prefer incinerarea decât să fiu îngropat, și ambelor – un bun weekend în sănul familiei.

LENEVIA – Să te scoli la 6 dimineața ca să dispui de mai mult timp pentru ca să nu faci nimic. (Tristan Bernard)

GRABĂ – Evreii ard de nerăbdare și se grăbesc tot timpul. (Franz Werfel)

LIBERTATE – De la Exod încoace, libertatea a vorbit totdeauna cu accent evreiesc. (Heinrich Heine)

VIITORUL – Nu mă gândesc niciodată la viitor. Ori cum vine prea repede. (Albert Einstein)

A cules și redactat TEȘU SOLOMOVICI

Top 3 din 30

O posibilă selecție a unor evenimente întâmplătoare în ultimele 30 de zile

Fără bani, fără satisfacție, fără informații despre revoluția din '89

Un recent sondaj al IRES, realizat cu prilejul împlinirii unui sfert de secol de la revoluția din '89, pune în evidență faptul că, deși cred că țara merge într-o direcție bună și 67% dintre respondenți speră că anul acesta va exista liniște între Palatele Cotroceni și Victoria, românii nu sunt prea mulțumiți de prestația reprezentanților justiției. Ca atare, populația are cea mai mare încredere în ... pompieri (80% din cei ce au răspuns sondajului), urmați de medici (66%) și de polițiști (59%). Procurorii și judecătorii sunt cotați cu cel mai mic grad de satisfacție față de activitatea lor, deci oamenii sunt cel mai puțin mulțumiți exact de cei care reprezintă puterea statului și ar trebui să ofere maximum de încredere și siguranță.

Nici din punct de vedere al situației materiale nu se poate spune că românii sunt chiar fericiți. Numai unul dintr-o sută declară că veniturile sale îi permit să aibă tot ce își dorește. Conform IRES, 40% dintre români au datorii, iar 39% afirmă că banii pe care îi câștigă abia le ajung să trăiască de la o leafă la alta, numai 14% considerând că trăiesc bine. Pentru 16%, situația este chiar neagră, deoarece banii nu le ajung nici pentru a-și acoperi strictul necesar.

Situația devine dramatică dacă ne uităm și la întrebarea privind capitele la care românii strâng cureaua pentru a le ajunge banii pentru necesitățile stringente. Astfel, 39% au economisit de la mâncare anul trecut și 37% cred că vor face același lucru și în 2015, ca și în cazul celor care au economisit de la încălzire (45%) sau de la medicamente.

INSCOP a realizat, de asemenea, un sondaj pe tema revoluției, accesibil pe site-ul organizației. Cercetarea evidențiază câteva lucruri interesante și despre atitudinea românilor față de revoluția din 1989. Aproape 80% sunt de părere că încă nu știu adevărul despre cele întâmplate atunci, iar cauza respectivelor evenimente este considerată a fi fost ori voința poporului român (33,5% dintre respondenți), ori o lovitură de stat (33,4%), ori voința marilor puteri de a desființa comunismul din Europa (20,9%).

Deosebit de interesant este faptul că 68,4% consideră că procesul soților Ceaușescu a fost unul incorect, iar verdictul este considerat incorect de 70,7% dintre români.

Numai 18% dintre israelieni vor capitalism

Sfârșitul de an calendaristic și apropierea alegerilor au declanșat și în Israel o avalanșă de sondaje. Unul dintre ele este o lucrare mai amplă, realizată anual de Guttman Center for Surveys (Centrul de Cercetări Guttman) și intitulată Indexul Democrației în Israel (IDI).

Cetățenii Israelului vor atât o securitate cât mai eficientă, cât și măsuri sociale. Polarizarea socială și diferențele economice au atins o amploare fără precedent în Israel. Rivlin a citat IDI, conform căruia 75% dintre israelieni consideră că politicienii pun propriile interese înaintea celor publice. „Nu cred că lucrurile stau chiar așa, dar este grav că așa apar ele în perspectivă publică, motiv pentru care problema trebuie să fie abordată. În sfârșit, când nu există încredere în sistem, publicul simte că nu

Întâlnire inter-religioasă

Reprezentanții Bisericii Adventiste de Ziua a Șaptea, Conferința Muntenia au făcut o vizită la F.C.E.R., în cadrul căreia au asistat și la un serviciu religios iudaic, primind explicații din partea reprezentanților C.E.B. Mulțumind pentru primire și pentru că au putut urmări în cartea liturgică programul, oaspeții au menționat în mesajul de mulțumire: „Am avut o experiență de Șabat nouă și vă mulțumim pentru aceasta. Vreau să înnoiesc aprecierea pe care o avem pentru comunitatea dumneavoastră - Dumnezeu să vă apere și să vă binecuvânteze cu tot ceea ce știți că este mai bun pentru dumneavoastră”, a scris Gabriel Isvan, de la Departamentul de Comunicare al Bisericii Adventiste de Ziua a Șaptea, Conferința Muntenia.

MANUSCRISE ALE LUI ANATOL VIERU

„A fost aleatorie sau nu aplecarea cercetătorului care sunteți asupra creației lirice a lui Anatol Vieru?” „Nu a fost o întâmplare”, spune dr. Mioara Băscă, laureată, în acest an, cu Premiul „Ciprian Porumbescu” al Academiei Române pentru lucrare, consultant de specialitate al Orchestrei de Cameră Radio. „A fost modul meu de a atrage atenția asupra unei opere de incontestabilă valoare care și acum, când au trecut 15 ani de la dispariția fizică a compozitorului, se află, cu o excepție, în manuscris. Opera *Iona* - terminată în 1975, prezentată în concert de Orchestra Radioteleviziunii române, în 1976, sub conducerea muzicală a lui Ludovic Bács, și de Corul

De vorbă cu dr. în muzicologie
MIOARA BĂSCĂ

Madrigal, dirijat de Marin Constantin - a fost tipărită la Editura Muzicală în 1980, dar nu a fost vreodată pusă în scenă. *Ultimele zile, ultimele ore* a fost prezentată în premieră la Universitatea Națională de Muzică București, în 2007, în cadrul Festivalului *Enescu*. După ce a murit Anatol Vieru, a fost înregistrată de Orchestra Radio-ului, tot sub bagheta lui Ludovic Bács. O singură creație lirică a răzbătut dincolo de graniță, fiind interpretată de Orchestra de Cameră din Berlin: *Praznicul calicilor*, după comedia tragică a lui Mihail Sorbul.

A consemnat IULIA DELEANU

ANGAJĂM ARHIVAR

Federația Comunităților Evreiești din România - Cabinet Președinte angajează arhivar cu studii de specialitate pentru arhiva F.C.E.R. CV-urile se vor trimite până la data de 9 februarie a.c. la adresa shorn@fcer.ro. Persoana de contact: Silviu Horn.

„Suntem singura populație minoritară în România Mare care stă încadrată în ideea de stat român”

Este răspunsul lui Horea Carp la primele măsuri discriminatorii adoptate împotriva evreilor de guvernarea Goga-Cuza. În articolul de fond publicat în „Curierul Israelit”, din 8 ianuarie 1938, secretarul general al Comunității Evreilor din București se întreba: „Pentru ce? Pentru ce politica de discriminare tocmai împotriva noastră?” Totuși, Comunitatea, în activitatea de zi cu zi, își urma drumul propriu, drum specific pentru viața de diasporă: manifestări de devotament față de țară și tron, dar și dezvăluirea caracterului nedrept al măsurilor adoptate; privirea în față a greutăților și încercări de supraviețuire. Sunt relevante nenumăratele apeluri adresate de Comunitatea Evreilor din București coreligionarilor din Capitală. În „Curierul Israelit”, din 16 ianuarie 1938, apărea un nou apel, o nouă chemare: „Evreii toți sunt rugați acum, când Comunitatea va avea atâtea sarcini noi și va trebui să facă față la atâtea nevoi, să se înscrie ca membri contribuabili în Comunitate. Se cere dovadă de înaltă credință morală și conștiință civică”. Una dintre sarcinile arzătoare ale momentului era confruntarea cu prevederile și aplicarea Legii Revizuirii Cetățeniei. „Curierul Israelit”, din 6 februarie 1938, informa despre activitatea Contenciosului Comunității: într-o singură săptămână s-au dat informații și lămuriri la sute de membri în legătură cu actele care erau cerute de autorități pentru revizuire.

Este de reținut că primul semnatar al acestui Decret-Lege, cu consecințe atât de grave pentru populația evreiască, a fost regele Carol al II-lea. Și totuși, în spiritul tradițiilor, Comunitatea mobiliza coreligionarii să sprijine politica regelui, să participe la plebiscit și să voteze în unanimitate pentru noua Constituție carlistă. Ce-i drept, Constituția promitea asigurarea drepturilor egale tuturor cetățenilor țării fără deosebire de credință sau origine etnică. Dar Decretul-Lege, prin care se urmărea excluderea evreilor din rândul cetățenilor români, era de acum promulgat. Prin urmare, după cum au demonstrat evenimentele, Constituția carlistă nu a mai fost o garanție pentru respectarea drepturilor cetățenești ale evreilor. Și totuși, Comunitatea a cinstit conform tradiției toate sărbătorile naționale ale României, a fost alături de țară și tron în momente de doliu, în momentele grave ale vieții politice interne și externe. 10 mai 1938 a fost sărbătorit la Templul Coral cu o impresionantă solemnitate. S-a oficiat un serviciu divin cu un program religios adecvat momentului. Au fost reprezentate autoritățile militare și civile, conducătorii comunității, ai Societății Sacre, membrii Sfatului Rabinic, corpul didactic și elevii din școlile Comunității, precum și delegați ai diferitelor societăți evreiești. Făcând o incursiune în istoria regalității în contextul românesc, șef rabinul dr. I.I. Niemirower și-a încheiat alocuțiunea cu tradiționalele urări: Trăiască M.S. Regele Carol al II-lea; Trăiască Dinastia; Trăiască Armata Română. Cu ocazia încetării din viață a Reginei Maria, Uniunea Comunităților Evreiești din Vechiul Regat a adresat o circulară către toate comunitățile ca în ziua de 24 iulie, când avea loc înmormântarea, să se oficieze serviciu religioase. Cultul Mozaic și Sfatul Rabinic, din cadrul Comunității din București, au fost reprezentate la serviciul religios de la Palatul Regal și de la Curtea de Argeș. Cultul regalității, ca expresie a sentimentelor patriotice, n-a lipsit nici din activitățile școlilor comunitare. La rubrica privind activitatea Comunității Evreilor din București, ziarul „Curierul Israelit” din 7 august 1938 relatează despre activitatea străjerească a elevilor aflați în sanatoriul Comunității de la Techirghiol. „În fața focului tradițional străjeresc, scria ziarul, întreaga adunare a jurat credință M.S. Regelui”. Prezent la manifestare, primarul localității a subliniat că străjeria trebuie „să se ridice deasupra oricărei diferențe de rasă și religie, unind în jurul ei tot ce simte românește, contribuind la consolidarea României Mari”. Ce-i drept, astfel de aprecieri nu prea se mai făceau în epocă. Contextul politic era plin de amenințări. Conștient de ce putea aduce viitorul, șef rabinul I.I. Niemirower, în mesajul său de Iom Kipur, îi îndemna pe enoriași să se poarte astfel încât să facă onoarea Israelului, căci „astfel vom învinge răul în noi și din jurul nostru și vom pași și în acest an pe calea mesianică a religiei noastre străvechi.”

LYA BENJAMIN

21-23 ianuarie 1941

BUGUREȘTII SUB TEROAREA „CĂMĂȘILOR VERZI”

Însoțeam pe fermecătoarea Roxana Dascălu și pe jovialul Malcolm Braband în vreme ce trudeau să reconstituie pe peliculă, pentru binecunoscutul canal de televiziune BBC World, adevărul cumplit dar nedisimulat, când, în miezul iernii lui 1941, teroarea „cămășilor verzi” s-a dezlănțuit cu o furie devastatoare asupra Capitalei.

Într-o după-amiază lină de toamnă, ne aflam în cimitirul din Giurgiului, în fața celor 120 de morminte simple ce adăpostesc, în adâncuri, rămășițele pământești ale evreilor asasinați în zilele și nopțile de coșmar ale lui ianuarie 1941. Copii sau bărbați în floarea vârstei, femei sau bătrâni ajunși la vârsta patriarhilor, își dorm aici somnul cel veșnic, după ce și-au dat sfârșitul în chinuri pe care cu greu o minte omenească și le-ar putea imagina!

În pacea sacră ce stăruie aici, profund prielnică reflecției și rememorării, fiecare piatră funerară dintre cele 120 se constituie într-un martor acuzator, mut și inexorabil, al primejdiei de moarte pe care-l reprezintă extremismul de orice nuanță, intoleranța, antisemitismul.

S-a scris mult despre motivele care au amorsat rebeliunea legionară de acum 74 de ani. Unii o considerau, pur și simplu, o „izbucnire spontană”, o consecință a luptei pentru putere dintre Ion Antonescu și Horia Sima. Adevărul este că rebeliunea a fost pregătită minuțios și îndelung pe baza unor elemente de tactici și strategii militare.

Conflictul dintre general și simiști se acutizase după ce Antonescu, la 14 ianuarie 1941, se deplasase la Berchtesgaden pentru a-i face jurământ de fidelitate lui Hitler. Din acel moment mișcarea legionară, în toate structurile ei locale și naționale, a intrat în alertă maximă. Toate sediile legionare au fost transformate în adevărate arsenale, cu arme și muniție jefuite din depozitele armatei și ale poliției.

Semnale ale urgiei legionare dezlănțuite veneau din toate cele patru zări ale țării. Asaltul asupra Capitalei a început în zorii zilei de 21 ianuarie, cu predilecție prin invadarea cartierelor evreiești de către bande înarmate, având în frunte așa-numita poliție legionară. Văcăreștii sau Dudeștii, străzile Olteni, Mămulari, Mircea Vodă deveniseră locul unor scene de un sadism cutremurător ce aminteau de ororile Inchiziției. Oameni nevinovați erau hăituiți, umiliți, mutilați, uciși. Magazinele și întreprinderile evreiești au fost sparte și prădate, sinagogile și obiectele de cult pângărite cu o demență păgână. În prima zi a rebeliunii, Templul de rit spaniol, autentic monument arhitectonic, se prăbușea mistuit de flăcări, în vreme

ce „echipele morții” își încununau „isprava” în urletele imnului „Sfântă tinerețe legionară”.

Cei pe mâinile cărora încă nu se uscase sângele atâtor fruntași de elită ai vieții politice și culturale românești, cum ar fi I. G. Duca, Armand Călinescu, N. Iorga, V. Madgearu, V. Iamandi, gral Argeșanu, asasinați cu bestialitate de „echipele morții”, își continuau turnirul sinistru, înnegrind cu foc, sânge și moarte noi pagini ale zbulcinatei istorii naționale.

După ore și ore de torturi la care au fost supuși într-unul dintre sediile legionare, un grup de elevi au fost încătușați, transportați la Abator, puși la zid și executați.

Evocând acest scelerat episod care-i așează pe legionari sub orice treaptă a speței umane, Virgil Gheorghiu, autorul celebrului roman „Ora 25”, consemnează în „Memorii” (Ed. Gramar, 1999): „În imensa sală a abatorului, unde boii sunt agățați cu cârlige pentru a fi spintecați, erau suspendate acum cadavre de oameni goi. Era un spectacol oribil, care întrece în cruzime și sălbăcie orice imaginație... Pe unele cadavre era însemnat cuvântul CUȘER. Erau cadavre de evrei”. Scriitorul nu-și poate reprima repulsia și revolta în fața unei asemenea barbarii și, în cuvinte răscolitoare, își dă glas unei dureri copleșitoare. (...) „Sulfletul mi-e murdărit. Mi-e rușine de mine însumi. Rușine pentru că sunt român, ca

acei criminali din Garda de Fier (...) E în pieptul meu, ca o pată neagră, de sânge și de dolii...” („Memorii”, pag. 523-524).

Odiseea rabinului Guttman ar putea fi ea însăși, prin dramatismul ei cutremurător, subiect de tragedie antică. În ultimul autocamion care-i transporta pe captivi,

de la sediul Centru-lui mișcării legionare „Inginer Gh. Clime” la pădurea Jilava, au fost îmbarcați și rabinul Guttman și cei doi fii ai săi, Ianu și Josef. Bătrânul învățat știa că erau ultimele clipe ce-i erau hărăzite să le trăiască alături de copii. S-au strâns de mână și așa, înlănțuiți, au pășit demni în fața plutonului de călăi. S-a auzit un răpăit scurt și repetat de arme, după care s-a așternut liniștea. O liniște de moarte. Tatăl a simțit cum celor doi tineri, căzuți lângă

el, le slăbește încleștarea mâinilor. Printr-un sinistru joc al destinului, bătrânul a supraviețuit. Despre această tulburătoare întâmplare, cu o mare încărcătură simbolică, încă în 1941, F. Brunea-Fox avea să scrie: „Rabinul Guttman a deschis ochii. Într-o năpraznică străfulgerare a înțeles de ce îi e frig, de ce nu poate urni brațele, peste care se prăbușiseră simetric, ca o dublă pavăză filială, nefericitele odrasle... A început să murmure, singurul viu în peisajul inert, rugăciunea teribilă a morții”.

În dezmățul lor criminal, teroriștii legionari nu și-au ales victimele. De ura lor bestială nu au scăpat nici ostași ai armatei române. Chiar în zonele centrale

ale Capitalei, după ce au fost batjocoriți, despuiați, tineri militari au fost stropiți cu benzină și transformați în torțe vii. Ei au căzut la datorie, dându-și sfârșitul într-o moarte teribilă.

După trei zile și trei nopți de teroare legionară, Bucureștiul, ciuit de gloanțe și trecut prin foc și sânge, arăta ca un loc peste care trecuse tăvălugul unui cataclism pustiitor. Numai prădăciunile și distrugerile comise asupra bunurilor evreiești depășesc, conform documentelor, miliardul de dolari. La scara întregii țări vandalisme „cămășilor verzi” au echivalat cu un adevărat dezastru național. În „Pe marginea prăpastiei”, lucrare de documente oficiale editată în 1942 de Președinția Consiliului de Miniștri, la pag. 215 se subliniază: „Este imposibil să se calculeze toate pierderile provocate statului și cetățenilor cu ocazia zilelor de tristă memorie în care s-a desfășurat această zguduitoare dramă”.

La 74 de ani de la aceste dramatice evenimente, sub privirile îngăduitoare ale autorităților, urmașii ucigașilor dintr-un ianuarie însângerat se înveșmântează din nou cu cămașa verde, mărșăluiesc în pas de defilare și, cu o cinică sfidare a bunului simț și a noilor așezări democratice, încearcă să escamoteze adevărul, învăluindu-l în manta minciunii și a unei demagogii găunoase. Încercări zadarnice. Încercări sortite eșecului.

În cimitirul din dealul Giurgiului 120 de morminte amintesc, întru veșnicie, despre grozăviile care s-au petrecut în urmă cu 74 de ani și care poartă pecetea terorismului exclusivist, pericol care amenință azi întreaga umanitate și care poartă pecetea celor care și-au otrăvit conștiința, inspirându-se din „Cărticica șefului de cuib” și „Pentru legionari”.

LEONARD ZĂCESCU

“Grupul de studiu” – un real succes

Cu prilejul peregrinării de Hanuchiadă, rabinul Rafael Shaffer a prezentat tuturor membrilor comunităților proiectul „Grupul de studiu”, inițiativă prin intermediul căreia, grație comunicării online, oricine poate cunoaște și învăța mai multe despre iudaism. Marea majoritate a membrilor întâlniți cu această ocazie au subscris la această metodă, iar cei deja coopțați au apreciat inițiativa.

Concurs „IUDAICA” la Ștefănești

La 8 decembrie 2014, s-a desfășurat la Liceul Teoretic „Ștefan D. Luchian”, (Ștefănești, județul Botoșani), în cadrul proiectului județean „Iudaica”, ediția a doua a concursului cu același nume, în parteneriat cu Federația Comunităților Evreiești din România, Școala nr.1 Durnești, Școala nr.1 Românești și Liceul „Demostene Botez” Trușești.

La concurs au participat 22 de elevi, având ca temă subiecte legate de sărbătorile religioase evreiești: Pesah, Șabat, Roș Hașana, Yom Hashoa, Hanuca, Purim, Șavuot. Premianții au fost răsplățiți cu diplome, cărți, dulciuri oferite de partenerul principal, F.C.E.R., reprezentat de dr. Janina Ilie, manager de proiecte. Elevii au susținut un scurt program artistic și au oferit invitațiilor felicitări pentru aceste sărbători.

La activitate au participat director prof. Elena Marineac, cadre didactice, reprezentanți ai Primăriei și părinți.

Prof. NEAGU OLTEA
Coordonator proiect

RESPECTUL DIVERSITĂȚII CULTURALE

Emblematic pentru Ziua Drepturilor Omului a fost simpozionul și vernisajul expoziției „Descriptio Cantemir” la sediul Comisiei Naționale a României pentru UNESCO. Nu doar fiindcă se împlineau, anul acesta, 300 de ani de la primirea ca membru al Academiei de Științe din Berlin a ilustrului cărturar Dimitrie Cantemir, dar și fiindcă el aparține câtorva culturi și civilizații: română, turcă, germană, rusă. Vorbea și scria într-o latină impecabilă. Practica respectul diversității culturale cu firescul celui format la Academia Ecumenică din Constatinopol, devenit – pentru scurtă vreme – domnitor al Moldovei, creând în Rusia țaristă opere fundamentale de filozofie a istoriei: „Creșterea și descreșterea Imperiului Otoman”, principii aplicabile oricărui imperiu de ieri și de azi; • istorie a religiilor: o carte de referință despre religia musulmană; • istorie a culturii, cu accent pe etnologie: „Descriptio Moldaviae”. Iată de ce evenimentul a beneficiat de conlucrarea sus-amintitei Comisii pentru Alianța Civilizațiilor, organizația lansată de ONU în 2005 (ACONU), Alumnus Club pentru UNESCO, Ministerul Afacerilor Externe (MAE) și Departamentul pentru Relații Interetnice (DRI) din cadrul Guvernului României. Iată de ce, alături de organizatori, au fost prezenți diplomați, universitari, înalți ierarhi, parlamentari, dar și reprezentanți ai minorităților naționale.

La simpozionul care a precedat expoziția – moderator, secretarul general al sus-citatei Comisii, prof. univ. dr. Ani Matei – au fost prezentate comunicări despre: •

istoria drepturilor omului din antichitate până în zilele noastre; • rolul ONU în proclamarea Declarației Universale a Drepturilor Omului, la 10 decembrie 1948; • alineatele care o alcătuiesc; • funcțiile CEDO – președinte al Clubului România UNESCO, dr. Elena Preda; • programele DRI privind stimularea bunelor relații interculturale, interreligioase, interetnice – secretar de stat la DRI, Lacziko Enikő Katalin; • importanța colaborării sus-amintitelor instituții pentru marcarea Zilei Drepturilor Omului; • simbolul Cantemir raportat la principiile Alianței Civilizațiilor: dialog interetnic și interconfesional între Orient și Occident, apropiere între națiuni, conviețuire armonioasă intercomunitară și majoritari-minoritari, proiecte culturale și de diplomație publică ajunse la al treilea Plan Național Cadru, așa cum apar ele în broșura bilingvă, în română și engleză, editată de ACONU – director general în MAE pentru ACONU, Daniel Tănase; • manifestările pe teme istorice, culturale ale acestui an: pe lângă cei 300 de ani de la primirea lui Dimitrie Cantemir în Academia berlineză, 25 de ani de la căderea comunismului, 10 ani de la intrarea României în NATO, 100 de ani de la primul război mondial, Anul Constantin Brâncoveanu; • europenismul și „filonul autohton de gândire” al lui Dimitrie Cantemir evidențiat de Academia din Berlin și Academia Regală din Bruxelles – reprezentanta Direcției Diplomație Publică și Culturală din MAE, Raluca Neagu; • magistria lui Dimitrie Cantemir; • geneza lucrării „Descriptio Moldaviae”, avatarurile originalului și ale hărții

însoțitoare în posteritate, distanța între unele practici arhaice, cu elemente magice, și aceleași obiceiuri în contemporaneitate; • schiță de portret Dimitrie Cantemir; • prezentarea autorului expoziției, arh. Mugur Kreiss, istoric de artă Mihaela Varga; • volumul de comunicări de la prima sesiune științifică a Academiei berlineze despre Dimitrie Cantemir, îngrijit de Mihail Diaconescu; • cursul despre plurivalentul savant român predat studenților de la Universitatea din Balcani – prof. univ. dr. Corina Diaconescu. Referindu-se la lucrările de muzicologie ale celui aniversat, moderatorul a amintit „Cartea științei muzicii”, importantă pentru mai buna cunoaștere a muzicii vechi.

Arh. Mugur Kreiss a făcut un scurt istoric al expoziției, de la idee la realizare. Dat fiindcă Ziua Internațională a Drepturilor Omului și elogiul lui Dimitrie Cantemir au coincis cu Ziua Juristului, av. Paula Iacob a arătat că sărbătoritul este unul dintre primii gânditori ai logicii juridice din România, argumentând cu referiri despre dreptate în opera sa. E.S. Osman Koray Ertaş, ambasadorul Turciei, și însărcinatul cu afaceri al Spaniei în România, Juan Pedro de Aladro, i-au felicitat pe organizatorii evenimentului. Un gest similar – Tudor Anghel, reprezentant al Uniunii Bulgarilor din România. Amb. Victoria Popescu, coordonatoare a manifestării din partea MAE, a anunțat acordarea Diplomei „Dimitrie Cantemir” de Ziua Diversității Culturale, începând cu 2015. Colinde și poezii, interpretate de soprana Aniela Halmagiu și actrița Daniela Ghîtescu, prezentatoare – expert al Comisiei Naționale a României pentru UNESCO, Daniela Popescu – au adus mai aproape de noi bucuria sărbătorilor de iarnă.

IULIA DELEANU

JEWISH REALITY

74 years from the Pogrom in Bucharest

The pogrom in Bucharest on January 21-23, 1941 took place on the background of the legionary rebellion- the open conflict between General Ion Antonescu and the legionary movement. The outcome of the tragic events includes more than 120 victims from among the Jewish population, the majority of the macabre killings being committed in the Jilava forest, as well as on Fundeni and Pantelimon roads, and at the slaughterhouse. The legionary centers and the police of the capital were transformed into authentic torture rooms. Several synagogues in Bucharest have been robbed and devastated. Among those inflicted Rabbi Zvi Guttman's family - father, mother and five children. Two sons, Joseph and Iancu-laakov, who had published still at a young age works of philosophy, law and, respectively, sociology and cultural history, will find their death in the Jilava massacre.

Their brother, Rabbi Ephraim Guttman, from Tel Aviv, remembered those bitter moments: "In that tough night, the executioners have invaded our house with bats and all kinds of weapons and began to strike strongly our dad and the two older brothers, in front of us. They have tossed them down the stairs of the house and, hitting them, they put them in the car waiting at the gate. They took them to one legionary office, where there were gathered over one hundred Jews. They have sorely beaten everyone and then led them in Jilava forest. It was winter, snow. They took them out of the car and shot them. A miracle happened and dad survived. (...)The synagogue where my dad functioned was destroyed.

The parishioners who survived, finding that my father is also alive, came to him to ask him where to pray. Since then, father decided to keep the prayers in our house. So the synagogue called Beit laakov Joseph was founded in memory of those killed".

Later Guttman family moved to Israel. The synagogue, now the Beit laakov Joseph-HaRav Zvi Guttman, is one of the most beautiful places in Tel Aviv.

The uniqueness of the Holocaust is not a cliché

The 20th century experienced the anti-Armenian genocide, the Holocaust, the Cambodian massacres, those from central Africa and others. Someone asked starting from what numbers a massacre would be called a holocaust? The answer: the targeted but unachieved aim of the Nazis was the total extinction of the Jewish population from Europe, and then, from the world. No massacre had such perspective. Another question: what is the motivation for genocide? The genocide cannot be grounded on a logical motivation; it is an extrapolation on a mass scale of the hatred for the *other*, a hatred reaching assassinate. The *other* can be another citizen or the stranger from your neighborhood. On January 27th, 1945, the Soviet army freed the Auschwitz-Birkenau (Oswieczim) camp, near Krakow, in the context of the offensive led by all the Allies against the Nazi German army. From the many extermination camps on Europe map, this was the most advanced in terms of "efficacy", a concept much appreciated by Hitler and Himmler's men.

How was it possible to get here? In 1923-1924, being arrested for the initiation of a "beer house" putsch that aimed to install a totalitarian regime of fascist nature (the first model - Mussolini's dictatorship), Hitler writes a more voluminous brochure entitled pompously "Mein Kampf" (My Struggle). The volume is still available in different countries, in different translations, in Europe, in the former Soviet Union, in the Islamic Asia, Africa, South and Central America. The most impure were considered the Jews, then the Slavs, Latin, of course, the Roma population, and others. Hitler hated democracy, the parliamentary system, the American system, as well as the communism. On January 30, 1933 he founded the concentration camp from Dachau. The administrative persecutions started in April, the exclusion of Jews from different institutions, factories. In the same month the Gestapo is created, the armed arm of the Nazism. On September 15 the Nurnberg Laws are promulgated, the Jews are outlaws; they are not allowed to marry

German citizens, in fact they have no civil rights. In 1937 another sadly famous camp appears - Buchenwald. In March 1938, Austria becomes a German province. On August 1 Eichmann, the omnipresent executive of the Nazi directives, creates the Jewish emigration office which becomes a guillotine for all the Jews. On 9-10 November 1938 the first pogrom from the modern Germany takes place, *Kristallnacht*, with the pretended trigger of an criminal attempt on a German diplomat in Paris. Hundreds of synagogues, thousands of shops, tens thousands Jews are sent to the camps. In January 1939 Hitler declares in the Reichstag (Parliament) that the war is approaching, prepared by Jews who will be punished. The Holocaust starts its diabolic work in the deafening sounds of arms on three continents - Europe, Asia, and Africa. January 27th has been declared the International Day of the Holocaust commemoration, the day when in 1945 the Auschwitz camp was abolished.

The Hanukkiada tradition continues in Romania

Founded by the former Chief Rabbi of Romania, Moses Rosen z.l., the tradition of visiting the Jewish communities across the country by members of FJCR leadership together with the members of choirs and klezmer bands and, of course, with journalists from the Federation review turns out to be a very lasting one.

This year, just after the re-inauguration of the Choral Temple in Bucharest, president Aurel Vainer, general secretary Albert Kupferberg, rabbi Rafael Shaffer, Attila Gulyas, Edi Kupferberg, Silvian Horn, Rudy Marcovici, Mirela Aşman, Israel Sabag, director of Joint Romania, accompanied by the journalists of the *Jewish Reality*, announced their visits in the Jewish communities from Alba Iulia, Arad, Bacău, Baia Mare, Bărlad, Bistriţa, Botoşani, Brăila, Cluj, Craiova, Dej, Deva, Fălticeni, Focşani, Galaţi, Huşi, Iaşi, Lugoj, Oradea, Piatra-Neamţ, Piteşti, Ploieşti, Rădăuţi, Satu Mare, Sibiu, Sighetu Marmăţiei, Suceava, Tecuci, Târgu Mureş, Timişoara, Tulcea and Zalău.

The presidents of all the communities visited by the FJCR representatives told the well-known story of Hanukkah travelling in Hanukkiada. Once again it has been shown that the Jewish community in Romania, though not being numerous, manages to keep its traditions, by remembering, offering Hanukkah gelt to the children, singing and listening to the traditional melodies.

After Alexander Macedon's Middle

We are waiting for you in Jerusalem Bookfair

Hasefer Publishing House will participate again at the International Bookfair in Jerusalem in the collective exhibition stand of the Romanian publishing houses. You can see the most recent volumes released and you are invited to an important event, the Israeli release of the volumes "The Start-up Nation - the story of the Israeli economical miracle", by Dan Senor and Saul Singer, "The Oppermann Brothers", by Lion Feuchtwanger, as well as "The contribution of the Jewish ethnic minority to the development of Romania", edited by a collective coordinated by Dr. Aurel Vainer, FJCR president. The event will take place on February 10 2015, at 12 a.m., in the new location of the bookfair, respectively, the complex "First Station", a former railway station 120 years old, restored and transformed in an entertainment and cultural attraction site.

East conquering, Israel entered the Greek political and cultural influence zone, then in the 2nd century in the Seleucid one. Antiochus robbed the treasure of the Jerusalem Temple, then forbid the circumcisions, desecrated the temple and imposed pagan sacrifices. The revolt started at Modi'in, near Jerusalem, led by Yehuda HaMaccabi, son of Mattathias. Another three years of fight were necessary until the Jews managed to re-conquer Jerusalem, and after the purification and re-inauguration of the temple, they re-started the religious ritual. In the temple, a single sacred oil recipient was found to light the menorah, and normally it would have lasted for a single day. Through a miracle, this oil burnt for 8 days.

This is the origin of the Holiday, the Holiday of Lights, and also of inauguration.

"They died only because they were Jews"

The whole world was appalled at the barbaric act of the assassination, on January 7, 2015, of the 12 journalists from the publication "Charlie Hebdo" by two terrorists of Algerian origin but born in France, brothers Said and Cherif Kouachi. Under the guise of the offense to Prophet Mohamed made by the cartoonists of the magazine, they murdered in cold blood, the weekly review editorial members. A third attacker, Amedy Coulibaly, chose another target, a casher shop in Paris, and not incidentally, according to his own statements made by mobile phone to a radio station. He walked into the shop and killed the four hostages.

The four innocent clients from the casher market, Yoav Hattab, aged 21, Philippe Braham, 45, Yohan Cohen, 22, and François-Michel Saada, 55, were shot because they were there. The terrorist had intentionally chosen this shop. He addressed them anti-Semitic invectives so maleficent that President Hollande did not want to repeat them.

Without any discrimination with regard to the victims, we cannot ignore that millions of people around the world have expressed solidarity and compassion with members of the editorial staff of "Charlie Hebdo", with the idea of maintaining the freedom of the press and of expression. If Prime Minister Benjamin Netanyahu, despite the huge security risks, participated in the great demonstration in Paris, voicing his solidarity with the French victims, maybe it would have been nice, at least the next day to have a similar event in memory of the four Jews, in fact French citizens.

Israel and the Israeli Prime Minister made a gesture of dignity when they accepted the request of the families of the four to have their funerals in Jerusalem. They have not died on Israeli territory, but that is less important than the cause for which they have been killed. Unfortunately, the cause is a simple one: they had been born Jewish.

Thousands of Israelis have accompanied the mortuary convoy and Israeli politicians, President, Prime Minister, representative of the French Government and others present at the funeral had firmly made the commitment to combat terrorism and anti-Semitism.

MEDI DINU - o învingătoare

Medi Dinu a întâmpinat anul 106 de viață și anul calendaristic universal 2015, bucurându-se de feeria de lumini care-l saluta. De fapt, ziua ei de naștere e pe 4 ianuarie, dar ce strică să-nceapă sărbătorirea de pe-ntâi? Când am intrat în camera ei de la Căminul „Rosen”, mai avea două vizite: poeta Eva Szezler Lendvay și dr. Ludith Ardeleanu, prietenele ei, rezidente și ele la cămin. Pe noptieră, o carte deschisă: Nadine de Rothschild despre ea însăși. Dar Medi - despre ea însăși? Preferă să-și lase acuarelele să vorbească. Multe sunt marine. În '37 s-a înscris în Sindicatul Uniunii Artiștilor Plastici pentru a putea ajunge la Balcic, de care a rămas îndrăgostită pe veci. Tot la Balcic și-a cunoscut viitorul soț: Gheorghe Dinu, poet avangardist, semnând cu pseudonimul Stephan Roll, cu care avea să împartă bucurii și necazuri până în '74, când el a plecat la cele veșnice. Dar nu de tot. Cărțile au rămas lumii, existența lor împreună - ei. Idilă la începutul veacului trecut: „Ce te bagi în vorbă cu noi, cu vocea ta de iaurgiu?”, i-a spus intrusului domnișoara Margareta Wechsler, venită la plajă c-o prietenă. Cavalerul era, într-adevăr, „iaurgiu”: fiul lui Enache Dinu, proprietarul celebrei lăptării de pe strada

Bărăției, locul predilect de întâlnire al avangardiștilor. Când nou-venitul la cămin Iosif Cotnăreanu, participant și el la reuelionul 2015 al rezidenților, i-a spus că l-a cunoscut pe soțul ei, cuvintele astea i-au atins sufletul.

Viața pictoriței Medi Dinu - o picătură din viața intelectualilor evrei români în secolul XX. Tatăl, luptător în primul război mondial. Anii Holocaustului: absolventa de la Belle Arte predă desenul la școala de artă pentru copii evrei. Printre eleve - Maria Constantin, Yvonne Hasan. Ea a scăpat cu viață, dar 30 de rude din Cluj - nu. Eliberarea. Bate țara-n călătorii de documentare: Maramureș, Bucovina, Ardeal, Valea Lotrului, dar mai tare și mai tare - Delta, marea. Vin recunoașteri: expoziții personale și colective; prezențe în colecții de artă particulare în România, Israel, Bulgaria, Franța; premii, despre care s-a scris în R.E.; cetățenia de onoare a orașului Brezoi, unde s-a născut și-a copilărit; la centenar - o retrospectivă de răsnet: (re)descoperirea Luizei Barcan. Revăd cu gândul o scenă de la una din edițiile „Zilei Vârșnicului” la cămin, cu ea horind și-nvârtind batista deasupra capului. O învingătoare.

IULIA DELEANU

AD MEA VEESRIM, Abraham Ghiltman!

Să fii președintele unei comunități precum Iașul e o mare onoare, dar și o mare responsabilitate. Așa a simțit *Abraham Ghiltman* când a fost ales președinte - mărțurirea în urmă cu câțiva ani, invitat la rubrica „Față în față” a revistei noastre. Un lider comunitar care are a se mândri cu restaurarea sediului comunitar și a restaurantului cașer; celebrări cu fast ale sărbătorilor evreiești; supervizarea echipei de entuziaști constructori ai revistei „Prietenia”; atragerea de tineri spre comunitate; *șabat*-uri...

Inginerul format în cultul muncii, care și-a lăsat întipărită truda făcută cu pricepere, soliditate, cumpănire oriunde l-a purtat soarta, pentru care viața comunității se confundă cu a sa proprie, trăiește în prezent și viitor. Un om care înțelege că destinul nu e fatalitate, ci provocare, nu e scuză a celor slabi, ci strădanie a celor puternici. Care știe că, numai întors în fece dimineață cu fața spre sine și spunându-i lui Dumnezeu „iată-mă!”, cum a făcut Abraham cel biblic, poate să-și spună seara că n-a irosit „clipa cea repede”, ziua de azi. Cred că, dacă l-am întreba ce-și dorește „la aniversară” - la mulți și buni ani!, domnule Ghiltman! ne-ar răspunde: „Să pot să vă invit la reînnoirea Sinagogii Mari, să văd c-a fost restaurată Sinagoga Merarilor, să organizez..., să înființez..., să editez...”. Asta înseamnă să fii luptător. *Ad Mea Veesrim!*

REALITATEA EVREIASCĂ

Bucurie în rândul seniorilor de la Căminul „Amalia și Șef-rabin dr. Moses Rosen”

Mai multe evenimente și întâlniri au fost organizate pentru seniorii de la Căminul „Rosen”, cu ocazia sărbătorii de Hanuca. Sărbătoarea Luminii a debutat la Cămin pe 15 decembrie, cu vizita rabinului Rafael Shaffer și a prim-cantorului Iosif Adler. Rabinul le-a vorbit rezidenților despre importanța sărbătorii în viața evreilor, iar cantorul a interpretat, împreună cu toți cei prezenți, binecunoscutele cântece de Hanuca.

A doua zi dimineață, seniorii au primit vizita copiilor de la grădinița Gan Eden, care au umplut holurile Căminului de bucurie și vociune. Au cântat, s-au împărțit cadouri, au fost momente foarte calde și binevenite. În aceeași zi, zece dintre rezidenții Căminului au rețrăit cu emoție amintiri despre Templul Coral, atunci când au participat la reînnoirea importantului monument al evreilor din România.

Nici voluntarii Căminului nu au fost uitați. Pe 17 decembrie a fost organizată o masă festivă la care au fost invitați toți voluntarii, pentru a se bucura împreună cu rezidenții de frumusețea sărbătorii. În ziua următoare, pe 18, seniorii au primit vizita rabinului Naftali Deutsch, care a înveselit atmosfera cu gogoși și cântece de sărbătoare. Pe 21 decembrie, cu ocazia spectacolului de la JCC organizat special pentru Hanuca, zece dintre rezidenții Căminului „Rosen” au fost prezenți.

În ultima seară de Hanuca 5775, lumânarea a fost aprinsă la Cămin de către rabinul Rafael Shaffer și de Excelența Sa Dan Ben-Eliezer, ambasadorul Israelului la București, fapt cu o importanță deosebită pentru toți cei prezenți.

Sărbătoarea Luminii a generat la Căminul „Rosen” o suită de evenimente emoționante, care au umplut sufletele rezidenților de bucurie și speranță.

GEORGE GÎLEA

☆ DECESE ☆ COMEMORĂRI ☆

Reamintim cu durere încetarea din viață a celor ce au fost părinții mei **ZOFINA IANCHIELEVICI** și **MANASE IANCHIELEVICI** și a fratelui **REMI IANIV** (Israel). Silviu Popa și Ștefania.

Se împlinesc, la 2 ianuarie, cinci ani de la plecarea în veșnicie a talentatului pictor **TOMA HIRTH**, un artist de prestigiu. A colaborat, printre altele, la ilustrarea unor cărți publicate la Editura Hasefer.

Înhumat în luna octombrie 2014: **ȘINCAR JAC** (89 de ani, Cimitirul evreilor din Galați)
Înhumat în cimitirele C.E.B. în luna decembrie 2014: **CHARAS THEODOR** (85 de ani, Cimitirul Giurgiului), **HRISCH EDITH** (90 de ani, Cimitirul Filantropia), **BERMAN ANDOR** (97 de ani, Cimitirul Filantropia), **BALEANU SYLVIA** (88 de ani, Cimitirul Giurgiului).

Albrecht Ida, fiică, împreună cu soțul Baruh și copiii Bernard și Irvin, împreună cu familiile lor, cu adâncă durere reamintesc tuturor celor care au cunoscut-o că la 15 Tevet 5775 (6 ianuarie 2015) s-au împlinit doi ani de când a plecat dintre noi iubita și neuitata noastră mamă și bunică **TONI BALAN**, din Iași.

FILE DE CALENDAR (FEBRUARIE)

EVREI NĂSCUȚI ÎN LUNA FEBRUARIE

Emilio Gino Segre - fizician, descoperitor al elementelor *technetium* și *astatin* și al antiprotonului. Premiul Nobel pentru fizică (1959). Născut la Tivoli, Italia (1 februarie 1905), emigrat în SUA (1938), a lucrat în laboratorul de la Los Alamos (1943-1946). Decedat la Lafayette, California, în 1989.

Solomon R. Guggenheim - om de afaceri, colecționar de artă și filantrop, întemeietor al *Solomon R. Guggenheim Foundation* (1937) și al *Museum of Non-Objective Painting* din New York (1939), redenumit *Solomon R. Guggenheim Museum* în 1959. Născut la Philadelphia, la 2 februarie 1861, decedat la Long Island, New York, în 1949.

Felix Mendelssohn (Jakob Ludwig Felix Mendelssohn Bartholdy) - compozitor, pianist, dirijor. Nepot al filosofului Moses Mendelssohn. Născut la Hamburg (3 februarie 1809); convertit la luteranism de părinții săi în 1816, dar totdeauna mândru de originea sa evreiască. A trăit la Berlin. Decedat la Leipzig, în 1847.

Gertrude Stein - scriitoare inovatoare în domeniul modernismului literar, colecționară de artă, luptătoare pentru feminism și pentru drepturile femeilor lesbiene. Născută la West Allegheny, Pittsburgh (3 februarie 1874), stabilită la Paris (1903). Decedată la Neuilly-sur-Seine, Paris, în 1946.

Martin Buber - filosof existențialist al dialogului; în 1923 publică esul *Ich und Du*. Scrieri asupra hasidismului și misticii iudaice. Ca sionist, a susținut ideea necesității spiritualității iudaice alături de cea a statului național. Născut la Viena (8 februarie 1878), a trăit în Germania. Emigrat în Palestina (1938); profesor de antropologie și sociologie la Universitatea Ebraică din Ierusalim. Decedat la Ierusalim, în 1965.

Leo Szilard (Spitz) - fizician și inventator. A conceput reacția nucleară în lanț (1933), a patentat ideea unui reactor nuclear (împreună cu Enrico Fermi), a proiectat microscopul electronic. Născut la Budapesta (11 februarie 1898), a studiat în Germania, a lucrat în Anglia și în SUA, unde a emigrat și decedat (La Jolla, California, 1964).

Ehud Barak (Brog) - militar și politician israelian. Născut în kibutțul Mishmar Hasharon (12 februarie 1942). General, Șef al Marelui Stat Major (1991-1995), deputat în Knesset, ministru al Apărării (2009-2013), prim-ministru al Israelului (1999-2001).

Ion Călugăru (Buium sin Strul-Leiba Croitoru) - scriitor și publicist influențat de realism, suprarealism și expresionism. Romanul autobiografic *Copilăria unui ne-trebnic* descrie viața evreiască de ștetl din România. Născut la Dorohoi (14 februarie 1902), decedat la București (1956).

Iosif Sava (Segal) - muzicolog, realizator de programe la radio și televiziune, scriitor pe teme muzicale. Autor a 44 de cărți, printre care *Muzicanții pe acoperiș* (1995), despre muzicanți evrei, unii dintre ei din România. Născut la Iași (15 februarie 1933), decedat la București (1998).

Emil Dorian (Emil Lustig) - poet și prozator. Scrierile sale prezintă viața evreiască din România precum volumul de poezii *De vorbă cu bălanul meu* și romanul *Profeți și paiețe*. Începând din 1937 a ținut un jurnal, din care au fost publicate trei volume. Născut la 16 februarie 1893, decedat la București în 1956.

Otto Stern - fizician, Premiul Nobel pentru fizică (1943), pentru experimentul Stern-Gerlach. Născut la Sohrau, Prusia (17 februarie 1888), emigrat în SUA (1933), profesor la Carnegie Institute of Technology. Decedat la Berkeley, California, în 1969.

Mayer Amschel Rotschild - bancher și întemeietor al "dinastiei" Rothschild. Născut la Frankfurt-am-Main (23 februarie 1744). Revista *Forbes* (2005) l-a considerat unul din cei mai influenți oameni de afaceri din istorie. Decedat la Frankfurt-am-Main, în 1812.

Ariel Sharon (Ariel Arik Scheinermann) - militar și politician israelian. Născut la Kfar Malal (26 februarie 1928). Ofițer și general în Armata de Apărare a Israelului, se remarcă în războaiele din 1948, 1956, 1967, 1973. Membru în Knesset, ministru al apărării în perioada 1981-1983, prim-ministru al Israelului (2001-2006). Inițial susținător al așezării evreiești în regiunile Iudeea și Samaria, a retras armata israeliană din Gaza în mod unilateral (2005). Decedat la Havat Shikmin (2014).

EVREI DECEDAȚI ÎN LUNA FEBRUARIE

Max Perutz - biolog. Premiul Nobel pentru chimie (1962), pentru studiul asupra hemoglobinei și myoglobinei. Născut la Viena ca evreu, botezat catolic de părinții săi (1914). Refugiat în Anglia (1938). Profesor la Universitatea din Cambridge. Decedat la Cambridge (6 februarie 2002).

Gherasim Luca - poet suprarealist avangardist de limbă română și de limbă franceză. Născut la București (1913), emigrat în Franța (1952). Autor a numeroase volume de poezii. S-a sinucis la Paris, aruncându-se în Sena (9 februarie 1994).

Arthur Miller (Arthur Asher Miller) - dramaturg, eseist, figură proeminentă a teatrului american în secolul 20, unul dintre cei mai mari dramaturgi contemporani. Premiul Pulitzer pentru teatru (1949); Premiul Ierusalim (2003). Printre piesele sale: *Death of a salesman* (1949); *The crucible* (1953). Născut la Harlem, New York (1915); decedat la Roxbury, Connecticut (10 februarie 2005).

Heinrich Heine - poet și scriitor german, unul dintre cei mai mari poeți din secolul al 19-lea. Născut la Düsseldorf (1797), stabilit ulterior în Franța. Convertit la creștinism, dar rămas în legătură cu lumea evreiască. Dintre scrierile sale: *Buch der Lieder*, *Reisebilder*. Poezia sa *Lorelei* a devenit celebră. Decedat la Paris (17 februarie 1856).

Shmuel Yosef Agnon (Shmuel Yosef Halevi Czaczkes) - scriitor ebraic modern israelian. Premiul Nobel pentru literatură (1966). Născut la Buczacz, Galiția (1888), emigrat în Palestina (1908), mutat în Germania (1913), revenit în Palestina (1929). Dintre romanele și povestirile sale: *Hachnasat kala* (Baldachinul de nuntă); *Sipur pașut* (Povestire simplă); *Tmol-șișom* (Ieri, alaltăieri); *Șira*. Decedat la Ierusalim (17 februarie 1970).

Isser Harel (Halperin) - conducător al Serviciului Secret israelian. Născut la Vitebsk, Belarus (1912), emigrat în Palestina (1929). Întemeietor al Serviciului Secret israelian (*Shin-Bet*), 1948. Șef al instituției *Mossad* (1952-1963), cadru în care a organizat capturarea lui Adolf Eichmann, despre care a povestit în cartea *Casa din strada Garibaldi*, devenită bestseller. Decedat în Israel (18 februarie 2003).

René Cassin (René Samuel Cassin) - jurist, profesor universitar de drept. Premiul Nobel pentru pace (1968). Activ în organizația Alliance Israélite Universelle. Născut la Bayonne, Franța (1887), decedat la Paris (20 februarie 1976).

Baruch Spinoza (Benedicto de Espinosa sau Benedict de Spinoza) - filosof raționalist. Născut la Amsterdam (1632). Respins de comunitatea evreiască datorită ideilor sale, asupra lui a fost pronunțat un *cherem*. Dintre scrieri: *Ethica*; *Tractatus theologicus-politicus*. Decedat la Amsterdam (21 februarie 1677).

Gershom Scholem (Gerhard Scholem) - filosof, istoric, cercetător al misticii iudaice, profesor la Universitatea Ebraică din Ierusalim. Premiul Israel în studii iudaice (1958). Născut la Berlin (1897), emigrat în Palestina (1923). Dintre lucrări: *Major trends in Jewish mysticism* (1941); *On Kabbalah and its symbolism* (1965); *Sabbatai Zevi, the mystical Messiah* (1973). Decedat la Ierusalim (21 februarie 1982).

Stefan Zweig - scriitor și publicist de limbă germană, considerat unul dintre cei mai populari scriitori din lume în anii 1929-1930. Născut la Viena (1882), emigrat din Austria în Anglia (1934), apoi în Brazilia (1942). Dintre romanele lui: *Amok*; *Brief einer unbekanntenen* (Scrisoare de la o necunoscută). S-a sinucis la Petropolis, Brazilia (22 februarie 1942), după o zi de la apariția autobiografiei sale, *Die Welt von Gestern* (Lumea de ieri).

Yigal Allon - militar și politician israelian. Născut la Kfar Tavor, Israel, într-o familie cu rădăcini în România. Comandant al organizației paramilitare Palmach (1945-1948). Deputat în Knesset (1955-1980) și ministru (muncă, absorbția imigrării, învățământ și cultură, externe, viceprim-ministru, 1961-1977); prim-ministru ad-interim (1969). Decedat la Afula, Israel (29 februarie 1980).

LUCIAN-ZEEV HERȘCOVICI

המציינות היהודית

י' טבת תשע"ה - י"א שבט תשע"ה • כתב-עת של איחוד הקהילות היהודיות ברומניה

מסורת החנוכיאה ממשיכה ברומניה

לחנוכיאה במולדובה, אולטניה, טרנסילבניה, וכוחליקו דמי חנוכה לילדים, וחגגו בשירה ובניגונים מסורתיים. פעם נוספת הוכח שאף על פי שהיא קטנה, קהילת יהודי רומניה מצליחה לשמור על המסורת. לאחר כיבוש המזרח התיכון על ידי המלך אלכסנדר מוקדון, הייתהארץ ישראל נתונה להשפעה המדינית והתרבותית של יוון. במאה השנייה לפני הספירה, עברה ארץ ישראל להשפעה הסלבית. המלך אנטיוכוס אפיפנס שדד את אוצר בית המקדש שבירושלים ולאחר מכן אסר את קיום ברית המילה, חילל את בית המקדש וכפה הקרבת קורבנות לאילים. המרד פרץ ביישוב מודיעין שבקרבת ירושלים, ובראשו עמד יהודה המכבי, בנו של מתתיהו הכהן. היה צורך בשלוש שנים של קרבות עד שהיהודים הצליחו לכבוש מחדש את ירושלים, ולאחר טיהור בית המקדש וחנוכתו מחדש חזרו להתפלל בהתאם למסורת. על מנת להדליק את המנורה שבבית המקדש לא נמצא אלא פך שמן טהור אחד, שהיה אמור להספיק ליום אחד בלבד. בדרך נס, שמן זה דלק שמונה ימים.

מכאן נקרא החג חג האור וחג החנוכה. מכאן גם סמל החג, החנוכייה, שהיא מנורה בעלת שמונה קנים ואחד נוסף, השמש, שממנו נלקחה האש על מנת להדליק את האחרים, זה אחר זה. בכל היישובים שביקרו בהם ראשי הפדרציה, כובדו המתפללים המקומיים והאורחים המקומיים, יהודים ולא יהודים, בסופגניות המסורתיות. כמו כן נשמעו רעיונות עכשוויים, כמו למשל איך יכול עם כמו העם היהודי שחי בגולה, לקבל על עצמו את תרבות הרוב ולהתבלבל בו בלי סכנת התבוללות והיעלמות בתור לאום במדינה כלשהי. עוד נאמר שחג החנוכה הוא העדות לכך שרק אדם שחי מתוך חופש, יכול לקיים את מנהגיו ואת דתו.

ביקורחברי הנהגת הפדרציה של הקהילות היהודיות ברומניה בקהילות היהודיות שברומניה, בשיתוף חברי המקהלות, להקות כליזמר ועיתונאים מכתב העת "המציינות היהודית" - הינו מסורת שהחל בה הרב הראשי לשעבר של רומניה, ד"ר משה רוזן ז"ל, והיא הולכת ומתעצמת עם הזמן. בשנה הזאת, מיד אחרי חנוכתו מחדש של "ההיכל הכוראלי" מבוקרשט, הודיעו היו"ר אאורל ויינר, המזכ"ל אלברט קופפרברג, הרב רפאל שפר, עטילה גוליאש, אדי קופפרברג, סילביאן חורן, רודי מרקוביץ, מירלה אשמן, ישראל סגב ומכ"ל ג'וינט רומניה, כשהם מלווים בעיתונאים מכתב העת "המציינות היהודית", על ביקוריהם בקהילות היהודיות שבערים אלבא-יוליה, אראד, בקאו, באיה-מארה, ברלאד, דז', דבה, פלטיצ'ני, פוקשאני, גאלאצ'י, הושי, יאסי, לוגוז', אורדיה, פיאטרה ניאמץ, פיטשטי, פלוישטי, רדאוצ'י, סאטו-מארה, סיביו, סיגטו מארמאצ'אי, סוצ'אבה, טקוצ'י, טרגו-מורש, טימישוארה, טולצ'י, זלאו. סיפורו המפורסם של חג החנוכה סופר על ידי כל יושבי ראש הקהילות שבהן ביקרו נציגי הפדרציה שיצאו

"מתו רק מפני שהיו יהודים"

בעולם כולו נדהם מרצח 12 העיתונאים חברי מערכת כתב העת "שארלי הבדו", ב-7 בינואר השנה, 2015, בידי שני מחבלים ממוצא אלג'ירי, ילידי צרפת - האחים סעיד ושריף קואשי. בתירוץ של העלבון לנביא מוחמד בפרסום הקריקטורות שציירו חברי מערכת "שארלי הבדו", הם רצחו בדם קר את חברי המערכת של השבועון הנ"ל. המתנקש השלישי, עמדי קוליבלי, בחר לעצמו מטרה אחרת, חנות למוצרי מזון כשרים בעיר פריז. על פי הצהרותיו לתחנת רדיו באמצעות טלפון נייד, בחירתו בחנות לא הייתה מקרית. הוא פלש לחנות והרג ארבעה בני ערובה. ארבעת הקונים חפים מפשע שנכחו בחנות - יואב כתאב, בן 21; פיליפ בראהם, בן 45; יוהאן כהן, בן 22; פרנסוא-מישל סעדא, בן 55 - נהרגו בירי. המחבל בחר את החנות הזאת בכוונה תחילה. הוא פנה לקורבנותיו בביטויים אנטישמיים חריפים וגסים כל כך, שהנשיא הולנד לא רצה לחזור עליהם.

בליל הפלות בין הקורבנות איננו יכולים שלא לציין שמיליוני אנשים מכל העולם גילו אחדות והשתתפות בצערם של העיתונאים מ"שארלי הבדו" והפגינו גם בעד הרעיון של שמירת חופש העיתונות וחופש הביטוי, ואם בנימין נתניהו, ראש ממשלת ישראל, על אף הסכנות הביטחוניות בא לפריז וביטא את אחדותו עם הקורבנות הצרפתיים, היה מתבקש שלפחות למחרת יתקיים אירוע דומה לזכרם של ארבעת היהודים שהיו אף הם אזרחי צרפת.

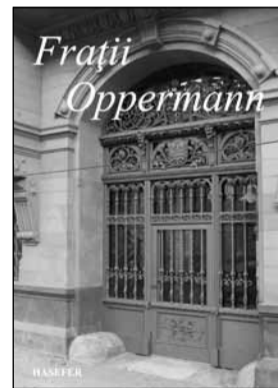
מדינת ישראל וראש ממשלתה במעשה של כבוד, הסכימו לבקשתם של בני משפחות הקורבנות לקברם בירושלים. הם לא מתו על אדמת ישראל, אך לא זה העיקר, חשובה הסיבה שבגללה נהרגו. ולצערנו, הסיבה הזאת פשוטה: הם נולדו יהודים. אלפי ישראלים ליוו את ההרוגים. מדינאים ישראלים, נשיא המדינה, ראש הממשלה, נציגת ממשלת צרפת ואנשים אחרים שנכחו בלוויה התחייבו להילחם בטרור ובאנטישמיות.

74 שנים מאז פוגרום בוקרשט

פוגרום בוקרשט ב-21-23 בינואר 1941 התקיים במסגרת המרד הליגיונרי - המאבק בגלוי בין הנגדל יון אנטונסקו לתנועה הליגיונרית. מאזן האירועים הוא 370 הרוגים, בהם 120 יהודים. רוב הרציחות היו ביער ז'ילאוה, בבית המטבחיים ("אבאטור"), ובכבישים פונדני וגם פאנטלימון. המרכזים הליגיונריים ומרכז משטרת הבירה הפכו לחדרי עינוי של ממש. נוסף על כדום נשדדו ונהרסו כמה בתי כנסת בעיר בוקרשט. בין משפחות הקורבנות היו בני משפחתו של הרב צבי גוטמן - אבא, אמא וחמשת ילדיהם. שניים מבניו של הרב, יוסף וינקו-יעקב, שפירסמו מאמרי מחקר בפילוסופיה ומשפטים וכן בסוציולוגיה ובתולדות התרבות, מצאו את מותם בטבח שביער ז'ילאוה. אחיהם, הרב אפרים גוטמן מתל אביב, זוכר את הרגעים המרים: "בלילה הקשה ההוא, הרציחים פלשו לבית שלנו עם מקלות וסוגים אחרים של נשק והתחילו להכות חזק את אבא ואת שני אחיי הגדולים בפנינו. הם זרקו אותם על מדרגות הבית למטה ותוך כדי שהרביצו בהם מכות, העלו אותם למכונית שהמתנייה ליד השער. הם הביאו אותם לסניף ליגיונרי, שם אספו יותר ממאה יהודים. כולם ספגו מכות עזות ולאחר מכן נלקחו ליער ז'ילאוה. שם, בחורף הקר, בשלג שירד, הורידו אותם מן המשאיות וירו בהם. משום מה קרה נס ואבי נשאר בחיים... בית הכנסת שבו התפלל אבי נהרס, והמתפללים שנותרו בחיים, כאשר נודע להם שאבי בחיים, באו אליו ושאלו אותו היכן להתפלל. או-אז החליט אבי לארגן את התפילות בבינתו. כך, כזיכרון לנסים, הוקם בית הכנסת על שם בית יעקב וינקו". מאוחר יותר, משפחת גוטמן עלתה לארץ. בית הכנסת הנקרא היום "בית יעקב, יוסף, הרב צבי גוטמן" הוא אחד מבתי הכנסת היפים ביותר שבעיר תל אביב.

אנו מחכים לכם ביריד הספרים הבינלאומי בירושלים

הוצאת הספרים "הספר" תשתתף גם השנה ביריד הספרים הבינלאומי בירושלים ותציג בביתן המשותף של הוצאות הספרים מרומניה. הנכם מוזמנים לראות את הספרים החדשים שהופיעו בהוצאת הספרים הנ"ל ולאירוע הגדול: השקת הספרים "אומתהסטארט-אפ - סיפורו של הנס הכלכלי הישראלי" מאת דן סניור ושאל סינגר; "האחים אופרמן" מאת ליאון פויכטוואנגר; "תרומתה של העדה היהודית להתפתחותה של רומניה" מאת קבוצת מחברים בהנהגת יו"ר הפדרציה של הקהילות היהודיות מרומניה, ד"ר אאורל ויינר. אירוע זה יתקיים ביום ג', 10 בפברואר 2015, בשעה 12:00, במקום החדש של היריד, בניין "התחנה הראשונה", תחנת הרכבת לשעבר, בניין בן 120 שנה, ששוקם, שופץ והפך לנקודת משיכה לתרבות ולבילוי.

ייחודיותה של השואה הוא עניין מובהק

הם למעשה איבדו את כל זכויותיהם האזרחיות. בשנת 1937 נוסד מחנה ריכוז נוסף, בוכנוואלד. במרץ 1938 אוסטריה מסופחת לגרמניה ונהיית מחוז גרמני. ב-1 באוגוסט 1938 אייכמן, המבצע הקבוע של הוראות הנאצים, מייסד את לשכת ההגירה היהודית. בלילה שבין ה-9 ל-10 בנובמבר היה הפוגרום הראשון ביהודים בגרמניה בעת החדשה - "הקריסטלנאכט" (ליל הבדולח), בתירוץ ההתנקשות בחייו של דיפלומט גרמני בפריז. כן נשדדו מאות בתי כנסת ואלפי חנויות בבעלות יהודית ועשרות אלפים של יהודים נשלחו למחנות הריכוז. בינואר 1939 היטלר מכריז ברייכסטאג (הפרלמנט הגרמני) שהמלחמה מתקרבת ויוזמים אותה היהודים, והם ייענשו. השואה מתחילה את פעולותיה השטניות בשלוש יבשות - אירופה, אסיה, אפריקה. היום הבינלאומי להזכרת השואה הוכרז ב-27 בינואר, יום שבו חוסל מחנה ההשמדה אושוויץ, בשנת 1945.

איך הגיעו לזה? בשנים 1923-1924, כאשר ישב במאסר בגלל יוזמה ל"פוטש של קבוצת יושבי מסבאה" שיעדה היה להקים משטר טוטליטרי בעל סגנון פאשיסטי (לפי הדגם של משטר מוסוליני), כתב היטלר את "מיין קאמפף" (המאבק שלי). ספרון זה נפוץ גם היום במדינות שונות בתרגומים שונים: באירופה, בברית המועצות לשעבר, באסיה המוסלמית, אפריקה, אמריקה הדרומית ואמריקה המרכזית. הטמאים מכולם היו היהודים, אחרים הסלאבים, הלטינים, הצוענים כמובן ואחרים. היטלר שנא את הדמוקרטיה, את הפרלמנטריזם, את שיטת הממשל האמריקאית ואת הקומוניזם. ב-30 בינואר 1933 ייסד את מחנה הריכוז שבעיר דאכאו. באפריל אותה שנה החלו רדיפות מנהליות, סילוק היהודים ממוסדות שונים וממפעלים. באותו חודש הוקם הגסטאפו, הזרוע החמושה של הנאצים. ב-15 בספטמבר 1933 פורסמו חוקי נירנברג, על פיהם הוצאו היהודים אל מחוץ לחוק, נאסר עליהם להתחתן עם אזרחים גרמנים,

המאה העשריםידעהאת רצח העם הארמני, השואה, מעשי טבח בקמבודיה, במרכז אפריקה ועוד. מישוה שאל החל מאיזה מספר הרוגים מעשה טבח יכול להיקרא שואה? כתשובה ניתן לומר שיעדם של הנאצים (שאמנם לא הגיעו אליו) היה השמדת כל האוכלוסייה היהודית מאירופה, ולאחריה זו מכל העולם. לשום מעשה טבח לא היו יעדים מסוג זה. שאלה אחרת היא: מה הסיבה של מעשה רצח עם? והתשובה היא שלרצח עם אין סיבה הגיונית; מדובר באומדן של המונים שמבעבעת בהם השנאה כלפי האחר, שנאה שמביאה לרצח. האחר יכול להיות האזרח או הזר בשכונה. ב-21 בינואר 1945, הצבא הסובייטי, עם התקדמות בעלות הברית במלחמתן נגד גרמניה הנאצית, שיחררו את מחנה ההשמדה אושוויץ-בירקנאו (אושוויץ'ים) שבקרבת העיר קראקוב. מבין מחנות ההשמדה הרבים שהיו על מפת אירופה, היה זה המחנה הכי מתקדם ויעיל, ביטוי מקובל של אנשי של היטלר והימלר.

Agenda deputatului și președintelui F.C.E.R.

(Urmare din pag. 2) referindu-se în termeni apreciativi la evreii din România, mai cu seamă că, timp de peste 13 ani, Marele Rabin a fost îndrumătorul spiritual al obștii noastre.

• Importantul spirit de coeziune în fața pericolului extremist, manifestat în întreaga lume de lideri politici, spirituali și populație, în urma cumplitelor atentate teroriste de la Paris, s-a resimțit și în România. În numele F.C.E.R., dr. Aurel Vainer a transmis Ambasadei Franței din România un mesaj de solidaritate, îngrijorare, profundă compasiune și a semnat în cartea de condoleanțe deschisă la sediul Ambasadei.

• Dezvoltarea relațiilor economice și de afaceri între România și Israel a fost tema reuniunii Colegiului de conducere de la CCIMR, la care domnia sa a luat parte.

• Deputatul F.C.E.R. a făcut parte din delegația GPMN la întâlnirea de consultare a președintelui României, Klaus Iohannis, privind alocările bugetare pentru armata română. Domnia sa a subliniat nevoia de continuare a dialogului pentru a fi specificate destinațiile fiecărei alocări. Referindu-se la situația antisemitismului în România, dr. Aurel Vainer a arătat că aceasta se află la cote mai reduse decât în alte țări europene, fără a omite manifestările îngrijorătoare de pe internet. Deputatul F.C.E.R. a amintit că există în portofoliu, la Parlament, un proiect de lege privind rolul legionarismului în politica de xenofobie și de cultivare a antisemitismului, care așteaptă de multă vreme să fie dezbătut și c-ar fi foarte necesară impulsivitatea acestei discuții. Președintele Klaus Iohannis a dat asigurări că problema va intra în preocupările sale. O altă temă abordată de dr. Aurel Vainer: orientarea mai temeinică spre cercetare economică în România în vederea dezvoltării pe viitor a țării, asigurându-l pe președinte de întreaga disponibilitate a populației evreiești pentru participarea la propășirea statului român, în condițiile unei democrații autentice.

• La cele două reuniuni ale Comitetului Director al Federației au fost adoptate decizii legate de organizarea, în colaborare cu Centrul Cultural Româno-Israelian, Muzeul Satului „Dimitrie Gusti”, Institutul Național pentru Studiarea Holocaustului în România „Elie Wiesel”, a evenimentului comemorativ dedicat victimelor pogromului legionar antievreiesc din ianuarie 1941. Muzeul Satului va găzdui simpozionul „Demnitate umană în timpul Holocaustului din România”. „Evocări despre cele întâmplate în acele zile tragice” se vor derula la Abatorul comunal din București. Tot la aceste reuniuni s-a hotărât ca sărbătorirea Purimului să aibă loc în Templul Coral recent reinaugurat, cu invitarea unor personalități de seamă ale vieții culturale, socio-politice românești. Reinaugurarea de amploare a Templului Coral, cu participarea unor personalități marcante ale lumii evreiești internaționale, se preconizează să aibă loc de Lag Baomer.

• În mesajul de felicitare transmis Centrului Comunitar Evreiesc din București, la aniversarea celor patru ani de la înființarea postului de Radio „Șalom”, președintele F.C.E.R. a menționat că acest post și-a dobândit renume, în pofida numărului redus al personalului redacțional, datorită voluntarilor „dăruiți întru totul activității de propagare a informațiilor și programelor omniprezente în viața comunitară din România”, amintind și de emisiunea „În mijlocul vieții”, realizată de domnia sa, împreună cu invitați personali.

• Președintele F.C.E.R. va rosti o alocuțiune la comemorarea pogromului antievreiesc din 1941, în Sinagoga „Rabin Zvi Guttman” din Israel, în care se va referi la modul în care același eveniment va fi organizat la București, precum și la ridicarea unui Memorial consacrat victimelor pogromului, realizat de Federație împreună cu Primăria Sectorului III al Capitalei, urmând a fi terminat în cursul lunii februarie a.c.

• La Ierusalim, în cadrul reuniunii Fundației „Caritatea”, urmează să fie dezbătute și decise de către conducerea Fundației sponsorizările pentru F.C.E.R. și pentru originarii români din Israel pentru perioada 2015-2017. Din partea F.C.E.R. vor participa președintele și secretarul general ai Federației, dr. Aurel Vainer și, respectiv, ing. Albert Kupferberg, președintele C.E. Oradea, ing. Felix Koppelman, directorul economic al F.C.E.R., ec. Ovidiu Bănescu. Relatarea pe larg, în numărul viitor al revistei.

IULIA DELEANU

Dr. Armand Abecassis la Talmud-Tora și în mijlocul comunității bucureștene

Biblioteca Templului Coral a fost arhiplină pe data de 14 ianuarie 2015, cu ocazia redeschiderii cursurilor de Talmud-Tora pentru adulți, organizate de Cancelaria Rabinică a F.C.E.R. Acestea vor fi susținute, săptămânal, de rabinul Rafael Shaffer, de Eduard Kupferberg, directorul Cancelariei Rabinice, sau de profesori invitați, printre care și personalități internaționale.

Adresându-se unui public variat, ca vârstă și nivel de cunoștințe iudaice, cursurile vin în întâmpinarea faptului că studiul este o adevărată „mițva” (n.r. – poruncă religioasă), dar și o „carte de vizită” a poporului evreu în fața lumii. Participanții au ocazia să afle mai multe despre iudaism sau să-și aprofundeze cunoștințele, dar și să-și lămurească anumite neclarități sau să-și exprime propriile opinii, expunerile fiind urmate de discuții libere. Locurile fiind limitate, doritorii trebuie să se adreseze din timp Cancelariei Rabinice.

Invitatul de onoare a fost Dr. Armand Abecassis, prof. Emerit de

filozofie generală și comparată la Universitatea „Michel de Montaigne”, Bordeaux III, Franța. Tema expunerii sale a fost: „Moise și Abraham – două relații diferite cu Divinitatea”. La eveniment a participat și dr. Felicia Waldman, de la Universitatea București. Dr. Armand Abecassis a făcut o analiză filozofică a dialogului dintre om și Divinitate, de la Abraham – „stadiul promisiunii” la Moise – „stadiul realizării promisiunii”. Au urmat discuții libere, deosebit de interesante. Dr. Armand Abecassis a fost invitat de onoare și la Sinagoga Mare din Capitală, unde a participat vineri seară, pe data de 16 ianuarie, la ceremonia de întâmpinare a Șabatului, alături de ing. Paul Schwartz, președintele C.E.B. și vicepreședintele F.C.E.R., rabinul Rafael Shaffer, Eduard Kupferberg, directorul Cancelariei Rabinice, Attila Gulyas, director D.A.S.M. și vicepreședinte C.E.B., Mona Bejan, director C.A.J.M. și director-adjunct D.A.S.M., dr. Felicia Waldman. Cu acest prilej, dr. Armand Abecassis a susținut o prelegere în

care a evidențiat faptul că valorile morale și toleranța sunt contribuția inestimabilă pe care iudaismul o aduce întregii lumi. Prezent la eveniment, ing. Paul Schwartz, președintele C.E.B. și vicepreședintele F.C.E.R., a subliniat solidaritatea evreilor din România cu cei din Franța – o comunitate greu încercată în urma atentatelor recente din Paris, arătând că terorismul este un adevărat flagel al civilizației moderne, ce afectează chiar valorile de bază ale acestei civilizații, precum respectul pentru viața și libertatea oamenilor. Rugăciunile de Șabat au fost intonate de oficiantul Iehuda Livnat, alături de corul Sinagogii Mari. (D.M.)

Darul lui Aurel Vainer: să atragă sinceritatea celor din jur

(Urmare din pag. 2) restaurantului în care Aurel Vainer și-a sărbătorit a 83-a aniversare s-au reunit figuri politice cunoscute din Legislativ (președintele Camerei Deputaților, Valeriu Zgonea), din guvern (Livi Dragnea, ministrul Dezvoltării Regionale și Administrației, Bogdan Aurescu, ministrul de externe, Ioan Vulpescu, ministrul Culturii, Victor Opaschi, șeful Secretariatului de Stat pentru Culte), ambasadorul Mihnea Constantinescu, precum și consilierul prezidențial Sergiu Nistor, reprezentant al președintelui Klaus Iohannis. Nu au lipsit nici Irina Cajal, subsecretar de stat la Ministerul Culturii, lideri ai F.C.E.R. (Paul Schwartz, vicepreședinte al F.C.E.R. și președinte al C.E.B., Albert Kupferberg, secretar general), figuri de frunte ale comunităților evreiești din România, prieteni și sponsori ai multora dintre activitățile Federației. Oamenii pe care nu i-a adus aici decât o sinceră dorință de a-și arăta susținerea față de eforturile permanente făcute de Aurel Vainer, a cărui forță vine din deviza sa „Cât vrea Dumnezeu, vreau și eu”. Oamenii despre care Aurel Vainer crede „că i-a scos Dumnezeu în cale” și despre care Anette Vainer spunea că toți sunt „prieteni buni, iar doamnele sunt vesele și deschise”.

Consilierul prezidențial Sergiu Nistor a citit mesajul transmis de președintele Klaus Iohannis, în care se arată: „Prețuiesc în mod deosebit activitatea dvs. în calitate de președinte al F.C.E.R. Doresc să vă asigur de susținerea mea în ceea ce doriți să întreprindeți în continuare”.

Apreciind, la rândul său, promisiunea prezidențială de susținere, președintele F.C.E.R. a spus că dorește ca „România să se dezvolte armonios, social și din punctul de vedere al relațiilor interumane, să aibă

parte de cât mai mult bine”.

În același registru, Liviu Dragnea a spus, între altele, că „se bucură că a avut prilejul să ajute comunitatea evreiască și că speră că și Dumnezeu îl va ajuta și pe el”.

Și cuvintele lui Valeriu Zgonea au fost ieșite din nota obișnuită de protocol, înscriindu-se în cea a sincerității, despre care vorbeam la începutul acestor rânduri: „La prieteni vii cu gânduri bune. Vă mulțumesc pentru ceea ce face comunitatea evreilor. Dvs. sunteți un factor de echilibru la Grupul Parlamentar al Minorităților Naționale, un om al soluțiilor și sper să beneficiem și de aici înainte de contribuția dvs”.

Ministrul Culturii, Ioan Vulpescu, a glumit, dar numai pe jumătate, spunându-i lui Aurel Vainer că vitalitatea acestuia îi creează uneori „probleme”, dar recunoscând, cu sinceritate, privind volumul „Contribuția etniei iudaice la dezvoltarea României”, că a resimțit personal această contribuție, dat fiind că emisiunile lui Iosif Sava au pus bazele culturii actualului ministru în anumite domenii. „Generația mea îi

datorează mult lui Iosif Sava”, a mai spus Ioan Vulpescu, mărturisind că, răsfoind „Realitatea Evreiască”, a regăsit numele unuia dintre cei mai apropiați consilieri ai săi, și anume Răzvan Voncu.

Ca de obicei, secretarul de stat Victor Opaschi a avut vorbe de recunoștință pentru evreii care au contribuit la formarea sa ca om de cultură.

Gânduri bune au fost transmise și de peste hotare, după cum a spus José Iacobescu, președintele B'nai B'rith România, referindu-se la mesajele transmise de președintele BB Europa, Erika van Gelder, și de vicepreședintele executiv al B'nai B'rith International, Daniel S. Mariashin.

Atmosfera a fost plăcut întreținută de formația „Klezmer Band”.

Am amintit toate cele de mai sus pentru că ele demonstrează adevărul titlului acestui articol, pe care îl închei cu sincere urări de sănătate, bucurie și putere, adresate președintelui F.C.E.R., dr. Aurel Vainer, deputat, de către toți membrii redacției revistei „Realitatea Evreiască”. (A.M.)

ȘMITA, sau Anul Șabatic (4)

(Urmare din pag. 6) Numărul celor care respectă fără ocolișuri prevederile anului Șabatic, deși mic, este în continuare creșterea. Generația care a învățat la yeșiva în Israel simte că legătura cu pământul strămoșesc, cu atât de mult sânge plătita, se poate păstra numai respectându-i legile. Alții simt pur și simplu nevoia unui an de recreere și studiu după șase ani de muncă grea.

Cu timpul, s-au creat și structurile pentru a-i sprijini pe acești îndrăzneți agricultori. Rabinatul le asigură îndrumarea. Fonduri ale Ministerului Agriculturii și ale unor fundații particulare le asigură sprijinul material. Tehnologia

și are și ea cuvântul ei. Irigarea, de altfel interzisă, se realizează prin sisteme automatizate care lucrează tot anul fără a necesita nici o intervenție.

Legea a fost primită pe Muntele Sinai. Nu avem voie să schimbăm nimic din ea. O privire pe termen scurt ne arată deseori o structură rigidă, chiar închistată. Numai o privire de ansamblu, de-a lungul milenilor, dezvăluie o structură vie, care reușește să se adapteze la condiții din cele mai schimbătoare fără a-și pierde nu numai esența ci și chiar forma.

Ea este taina existenței noastre milenare. Rabin RAFAEL SHAFER

“Oglinda lui Socrates”

(Urmare din pag. 14) Referințele și trimerile la temele clasice ale edificiului spiritual modern sunt convingătoare și intrinseci unei evoluții universal concertate. În surdină, se simte printre pagini adierea unui duh al paradigmei erasmienne.

Schattenle n-are inhibiții sau rețineri de timiditate în perigrinările sale programate prin vastitatea unui spațiu milenar de cultură, operând selectiv, cu răbdarea bunului-gust și filtrul de certitudine al valorii, recurgând în analizele și sintezele sale la mijloace de investigare de ultimă generație și o bibliografie la zi. „Oglinda lui Socrates” reușește

astfel să înfățișeze un tablou policolor în nuanțe și elocvent în plasticitate, al mișcării ideilor literar-estetice.

„Oglinda lui Socrates” se impune a fi o construcție spirituală originală și impunătoare. Cele cincisprezece lecții din arhitectura acestei creații de excepție umple un gol în paradigma culturală. Cu atât mai mult talmăcirea în limba română și alinierea pe rafturile bibliotecii culturale a „interpretărilor” lui Schatteles devin o prioritate cu care o editură se poate mândri, o urgență profesională de intelectualitate.

TOMA GEORGE MAIORESCU
Los Angeles, 27 decembrie 2014

„Motke Hoțul”

Am mai scris despre Shalom Ash când am văzut „Blazonul”, dramă mai subtil adâncită și mai abil orchestrată. În „Motke Hoțul”, text incomod al dramaturgiei idiș, Ash reia de fapt o istorie scrisă (chiar mai bine!) de mulți alții înaintea lui; cea a păcătoșului cu conștiința vinovăției, care vrea la un moment dat, sub impulsul iubirii, să devină un altul, bun și respectabil.

Motke, supranumit „Hoțul”, dar și „Bastardul”, este un tânăr evreu vagabond, scandalagiu, înhăitat cu borfașii, bețivii și cartoforii și hăituit de vecinii terorizați de faptele lui. În complicitate cu prostituata de care este „prins”, el îi ucide amantul, își însușește pașaportul și identitatea acestuia. Ajunși în America, cei doi fac ce au învățat, într-o ambianță de cloacă la fel de sordidă, chiar dacă sub măști cu sclipici și farduri. Adulat de „fetele” pe care le trimite „la produs”, Motke face însă o pasiune pentru o tânără - floare rădăcită printre „bube, mucegaiuri și noroi”. O ființă ce îi amintește prin puritate și căldură de biata sa „idișe mame”, care a îndurat atâtea încercări să îl aducă pe alte căi. Și iată-l pe Motke aspirând și reușind să se transforme în alt om (temă veche, dragă romanticilor, predilectă la scriitorii expresioniști și nelipsită azi din telenovele). Și iată-l chiar mărturisind îngerului său salvator adevărata sa identitate și crima comisă. Numai că trecutul nu iartă!

Greul desfășurării spectacolului în idiș de la TES cade pe Veaceslav Grosu (Motke) și pe Geni Brenda, cărora le sunt alături: Mihai Ciucă, Lucia Maler, Cornel Ciupercescu, Andrei Finți, Marius Călugărița, Luana Stoica, Natalie Ester și alții. Efortul lor este stimabil. Urmărim sensibile momente de frământare, ori revelatoare momente de pasionalitate, cinism și cruzime. Dar dacă scenele de „urmărire” ale lui Motke se salvează prin amuzantă parodiare, tablourile din bordel rămân, silnic, debitoare unui naturalism vulgar. Păcat!

Piesa lui Ash dezvoltă, pe urmele destinului eroului, picaro al lupanarelor și șantanelor, atât registrul dramatic cât și pe cel al comentariului satiric ori sentimental, în stilul operei și al music hall-ului. Un „registru” (cu tradiție în teatrul idiș), reînviat nu o dată cuceritor în spectacolul regizat de Andrei Munteanu. În acest scop montarea antrenează aproape întreaga trupă și Orchestra TES, condusă de Bogdan Lifșin. Rețin, cu deosebire: ariile despre „roata morii care se învârtă... „anii care trec”... deruta în fața întrebării „Unde ne îndreptăm?”. Ne lăsăm antrenanți de îndemnul trăirii clipei („Ce frumos e pe lume să trăiești!”). Binemeritate aplauze la scenă deschisă primește minunata doamnă Leonie Waldman Eliad, cu o voce încă uimitor de limpede, cristalină și fluentă, care face din Miss Golde o ființă aproape ireală! Aceeași reacție de prețuire din partea publicului stărnesc și recitativele ori cupletele susținute de Dorina Păunescu, Arabela Neazi, Geni Brenda, Maria Pricopi. De mare efect sunt și intermezzo-urile tot cântate și de reală plasticitate a atitudinilor și mișcărilor ori pantomimei, interpretate de un grup... Un grup în care se remarcă însăși Maia Morgenstern, în chip exemplar mereu solidară cu echipa sa.

NATALIA STANCU

Macabra ironie a „epocii de aur”

După prăbușirea comunismului, am putut citi numeroase studii care își propuneau să analizeze esența și conținutul acestui regim. Recenta carte a lui Ștefan Cazimir, *La Belle Époque**, este, însă, una dintre cele mai originale. Titlul poate induce în eroare, dacă n-ar fi

subtitlul, care ne lămurește că avem de-a face cu binecunoscuta ironie a autorului: *Minciuna vine de la Răsărit. Spovedania „foștilor”*. Nu ne aflăm, prin urmare, în fața unei cărți despre fericita epocă de la 1900, ci a uneia despre perioada comunistă, care numai „belă” nu a fost...

După cum subtitlul lasă să se înțeleagă, cercetarea lui Ștefan Cazimir este alcătuită din două părți: prima este o

lectură a celor mai semnificative scrieri de călătorie în URSS, în timp ce a doua este prima analiză serioasă a memorialisticii câtorva foști potențați ai ceaușismului (Silviu Curticeanu, Dumitru Popescu, Paul Niculescu-Mizil, Ștefan Andrei, Cornel Burtică, George Macovescu, Alexandru Bărlădeanu). Analiză dedicată, se-nțelege, nu neapărat culpabilizării sau de-culpabilizării persoanelor în cauză, cât identificării și descifrării palimpsestului ascuns în mărturia lor. Și anume, să afle ce ne spun aceste texte - unele mai bine scrise, altele mai puțin, unele menite (în intenție) să-l discolpe pe autor, câteva chiar să salveze imaginea regimului Ceaușescu însuși - despre esența comunismului.

Prin urmare, deși sunt aparent disparate, cele două jumătăți ale cărții se completează perfect, chiar dacă prima se referă la URSS sub Stalin, iar cea de-a doua la România lui Nicolae Ceaușescu.

„Charlie Hebdo”: libertatea sau dictatura presei?

Gândul scris

Una dintre imaginile emblematice pentru reacția la atentatele de la „Charlie Hebdo” și Hyper Casher nu sunt numai manifestațiile, la care au luat parte peste două milioane de oameni și 40-50 de șefi de stat, ci și o statuie vie pe o stradă din Paris, înfățișând Statuia Libertății de la New York, cu un creion în mână în loc de torță.

Prima reacție la violența atacurilor a fost, în mod corect, afirmarea unității societății democratice în fața radicalismului islamic. Din acest punct de vedere, faptul că toată lumea a demonstrat sub pancarta „Eu sunt Charlie”, lozincă purtată până și de vedetele care au filat pe covorul roșu la acordarea premiilor Globul de Aur, este profund justificată, deci sunt gata să afirm că și eu „sunt Charlie”. Tot numai din acest punct de vedere, faptul că revista pariziană a apărut după atentate în stilul obișnuit este o afirmare a ideii că presa nu poate fi înfrântă de violență, că un creion nu poate fi anihilat de gloanțe. De ce repet însă, aproape obsesiv, expresia „din acest punct de vedere”?

Pentru că, la două săptămâni de la atrocele scene produse la Paris, după ce victimele au fost îngropate, după ce emoția s-a mai liniștit, se cuvine a fi pusă o întrebare: ce este Charlie? Evident, un simbol. Dar ce semnifică el?

Dat fiind că atentatele de la „Charlie Hebdo” și de la Hyper Casher au fost executate de trei tineri musulmani radicali de cetățenie franceză, ele evidențiază falimentul politicii franceze (a se citi occidentale) de imigrare. Milioanele de musulmani ajunși în Europa nu sunt determinați să accepte valorile societății democratice unde și-au ales să trăiască. Deși cei din Hexagon au primit cetățenie franceză, nu sunt obligați să respecte regulile unei societăți unde libertatea de expresie și cea de religie sunt fundamentale și nici nu sunt integrați social și economic. „Principalul nostru (SUA - n. red) avantaj este că populația musulmană de la noi nu are probleme să se simtă americană (...). Sunt unele locuri în Europa unde nu se întâmplă același lucru. Este, probabil, cel mai mare pericol căruia Europa trebuie să îi facă față”, a declarat Barack Obama. Nathan Sharansky, directorul Agenției Evreiești, a spus și el că poziția Franței ar trebui să fie că toți cei care doresc să îi devină cetățeni, trebuie să îi accepte cultura sau să se mute în altă țară.

François Hollande, a cărui popularitate a crescut cu 10% în urma atentatelor, avansa ideea că Charlie simbolizează libertatea presei. Cu tot respectul, așa spune că greșește. Frații Kouachi au fost trimiși să asasineze niște ziariști, pentru că atunci când omori jurnaliști, atentatul are un răsunet mai mare. Dovadă că și ISIS preferă să decapiteze gazetari, dacă îi are la îndemână. Iar „Charlie Hebdo” a fost ales dintre alte publicații deoarece caricaturile antiislamice publicate ar fi stârnit un sentiment de aprobare și răzbunare în lumea arabă.

Dar respectivele caricaturi au fost considerate deplasate de multă altă lume, oameni care nu sunt musulmani, ca de pildă Henri Roussel, unul dintre fondatorii gazetei „Charlie Hebdo”, care a declarat că desenele erau din ce în ce mai provocatoare, iar fostul director Stéphane

Charbonnier „și-a târât echipa într-o exagerare”.

Oameni simpli sau cu greutate, între alții și François Hollande, afirmă, pe bună dreptate, că libertatea presei nu poate și nu trebuie să fie restricționată și că spiritul francez a fost mereu satiric. Ce ne facem însă cu libertatea de credință, și ea una dintre libertățile fundamentale ale oricărei democrații? E bine, spuneam la început că redacția săptămânalului a demonstrat că nu se lasă învinsă de violență și a scos un nou număr, critic și satiric. Dar oare e bine și că pe copertă era un nou desen al lui Mahomed? Ce ne facem cu islamistii moderați, care se simt și ei jigniți? Și nu ei sunt cei cu care „Charlie Hebdo” și societatea democratică, în ansamblul ei, se luptă. A spus-o și Netanyahu, la Sinagoga Mare din Paris: „Inamicul nostru comun sunt radicaliștii islamici, nu islamul”. Nu la fel vede lucrurile noul redactor șef al „Charlie Hebdo”, Gérard Biard, care afirmă că desenele echipei sale vor să sublinieze că „Dumnezeu nu trebuie să fie un personaj politic sau public”. Cu asta așa putea fi de acord, dar restul declarației noului șef al revistei umoristice face din spusele sale un mișto ieftin, ca să mă exprim ca la mahala: „De fiecare dată când facem un desen cu Mahomed, de fiecare dată când facem un desen cu profeți, de fiecare dată când facem un desen cu Dumnezeu, noi apărăm libertatea religiei”. Bine a zis Papa Francisc, comentând orientarea „Charlie Hebdo”: „Dacă prietenul meu îmi spune ceva rău de mama, îi trag un pumn în față!”

Noul număr a făcut, în mod previzibil, ca în întreaga lume musulmană să aibă loc noi violențe, să fie ucși oameni și arse biserici, să fie închise ambasade și să nu mai poată oamenii să umble liniștiți pe străzile multor orașe din lume. Oare asta să însemne libertatea presei, ignorarea de către o redacție a efectelor unui material publicat, numai de dragul de a-l vedea apărut? Desigur, nu trebuie ca o redacție sau un gazetar să accepte să i se pună botniță de către autorități sau de un reprezentant al autorităților. Și „Charlie Hebdo”, și orice alt mijloc de informare, este în slujba adevărului spus cititorilor. În cazul unei reviste de umor, principiul este cel clasic, *castigat ridendo mores*, adică să îndrepi moravurile unei societăți prin râs. Asta ține de libertatea presei. Însă, ca o redacție să nu simtă nici o responsabilitate față de cei din jur, față de moartea unor oameni nevinovați și de suferința pe care le-o provoacă un articol, asta este dictatura presei! Și, cu tot respectul față de cei care fac din „Charlie Hebdo” simbolul spumosului spirit satiric francez, eu, unul, nu văd ce are în comun scriitura lui Beaumarchais cu multe dintre desenele apărute în „Charlie Hebdo” înainte sau imediat după atentat.

Ținând cont de toate aceste învățăminte ale tragediei de la „Charlie Hebdo”, nu pot decât să spun și eu că „sunt Charlie” dacă e vorba de unitatea forțelor democratice în fața forței brute sau de libertatea presei, dar nu pot fi Charlie dacă asta înseamnă să fiu de acord cu tranziția de la libertatea la dictatura presei.

ALEXANDRU MARINESCU

Pe Ștefan Cazimir îl interesează *constantele* comunismului, dincolo de culoarea locală sau de personalitatea dictatorului care, la un moment dat, ajunge în fruntea piramidei.

Cel de-al doilea capitol al cărții este tot o premieră, Ștefan Cazimir fiind primul critic care a citit cu atenție confesiunile foștilor nomencluriști ceaușiști, căutând să afle în ele nu revelații, nu secrete de alcov, ci mecanismele umane care au făcut posibilă funcționarea dictaturii. De asemenea, mecanismele psihologice ale celor care au servit această dictatură. Perspectiva lui Ștefan Cazimir e cea a

istoricului literar, nu a procurorului. Iar concluzia lui ne pune pe gânduri: e greu să te confrunți, prin textul memorialistic, cu maladiile propriului trecut, dar experiența trebuie făcută în numele speranței că, pe viitor, vom putea evita asemenea maladii. Căci - aici, legătura dintre cele două jumătăți ale cărții devine semnificativă - potemkiniadele, cenzura și controlul au generat crima, sub semnul căreia regimul comunist a ieșit din scenă și a intrat în cărțile de istorie.

Fără să aibă dimensiuni impresionanțe și fără să recurgă la secrete îngropate în arhive, Ștefan Cazimir ne-a oferit o radiografie de mare acuratețe a resorturilor care au animat spectacolul, în egală măsură grotesc, al utopiei comuniste. Ca să parafrazez un celebru citat marxist, affi mai multe despre comunism din cartea lui Ștefan Cazimir decât dintr-un manual de istorie recentă. RĂZVAN VONCU

*ȘTEFAN CAZIMIR - *La Belle Époque*, Editura Palimpsest, București, 2013.

Pretul unui abonament pe un an este de 30 lei. Abonamentele pentru cititorii din provincie se vor face la comunitățile evreiești din localitatea respectivă. **ABONAȚII SUNT RUGAȚI SĂ COMPLETEZE ADRESA EXPEDITORULUI PE CUPON!** Pentru cei din București - la sediul F.C.E.R. din str. Sfânta Vineri nr. 9 - 11, cod poștal 030202. Abonamentele se mai pot achita și prin mandate poștale fie pe adresa F.C.E.R. - la oficiile poștale din localitate, fie la BCR SECTOR 3, SUCURSALA UNIREA. Adresa băncii: BD-UL UNIRII NR. 43-45 BL. E2-E3, SECTOR 3, BUCUREȘTI. Contul IBAN: BCR RO51RNCB0074011952750001(LEI), RO40RNCB0074011952750005(USD), RO94RNCB0074011952750003(EURO), swift: RNCBROBU, sau BANK LEUMI ROMÂNIA, SUCURSALA MOȘILOR, Adresa băncii: CALEA MOȘILOR NR. 280, SECTOR 2, BUCUREȘTI, Contul IBAN: RO89DAFB108000090989R002, RO06DAFB108000090989S02, RO46DAFB108000090989E002, swift: DAFB RO22. Pentru EUROPA, un abonament pe un an costă 45 de euro (cu toate taxele incluse). Pentru EXTRA EUROPA, un abonament costă 95 de dolari USA (cu toate taxele incluse). Pentru Israel, un abonament pe un an costă 40 de dolari USA.

REALITATEA EVREIASCĂ

REDACȚIA: București,
str. Maria Rosetti, nr. 17, sector 2
COD POȘTAL 020481 OP 9
Tel. / fax: 021-322.75.60

www.fcer.jewish.ro
realitateevreiasca@gmail.com

Serie nouă a
REVISTEI CULTURII MOZAIK
Fondată în 1956
de Șef-Rabin dr. Moses Rosen

Redactor-șef:
ALEXANDRU MARINESCU

Secretar general de redacție:
ELENA MARINESCU

Redactori: IULIA DELEANU
DAN DRUȚĂ, LUCIANA FRIEDMANN
EVA GALAMBOS (senior editor),
GEORGE GÎLEA, DIANA MEDAN,
BORIS M. MEHR

Corectură: MIHAELA OBERSCHI
Foto: SANDU CĂLȚIA, SILVIU VEXLER
Traducători:
Ebraică: SARIT BLONDER
LUCIAN-ZEEV HERȘCOVICI
Engleză: SANDA LEPOIEV

Relații, administrator: MIHAIL TUNSOIU
Telefon: 021-314.96.90

DTP: GABRIEL IONESCU
GABI@ETIPOGRAFIE.RO
COSMIN MIUȚE

Potrivit art. 206 C.P., responsabilitatea juridică pentru conținutul fiecărui text aparține autorului. Redacția nu împărtășește în mod obligatoriu punctele de vedere exprimate în articolele semnate de colaboratori. Redacția nu primește spre publicare decât articole scrise cu diacritice.